

STUDII ȘI CERCETĂRI
DE
ANTROPOLOGIE

1

TOMUL 8

1971

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

COMITETUL DE REDACȚIE

Redactor responsabil: prof. univ. dr. doc. OLGA NECRASOV,
membru corespondent al Academiei Republicii
Socialiste România

Redactor responsabil adjunct: dr. V. V. CARAMELEA

Membri {
— Academician Șt.-M. MILCU
— dr. SUZANA GRINȚESCU-POP
— D. NICOLAESCU-PLOPȘOR
— dr. MARIA CRISTESCU

Secretar de redacție: — ELENA RADU

În țară, abonamentele se primesc la oficiile poștale, agențiile poștale, factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi și instituții.

Comenzile de abonamente din străinătate se primesc la I. C. E. LIBRI, Căsuța poștală 134—135, Calea Victoriei 126, București, România, sau la reprezentanții săi din străinătate. La revue „Studii și cercetări de antropologie” parafă 2 fois par an.

Toute comande à l'étranger sera adressée à I. C. E. LIBRI Boîte postale 134—135, Calea Victoriei, 126, Bucarest Roumanie ou a ses représentants à l'étranger.

En Roumanie, vous pourrez vous abonner par les bureaux de poste ou chez votre facteur.

APARE DE 2 ORI PE AN

ADRESA REDACȚIEI
BULEVARDUL DR. PETRU GROZA NR. 8,
BUCUREȘTI 15, C. P. 2311

STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

Tomul 8, nr. 1

1971

SUMAR

Antropologie istorică

	<u>Pag.</u>
DARDU NICOLAESCU-PLOPȘOR și WANDA WOLSKI, Considerații geomorfologice hidrografice privind evoluția chorologică a fortificațiilor naturale întărite din Cîmpia Română în Hallstatt și La Tène	3
DARDU NICOLAESCU-PLOPȘOR și IOANA POPOVICI, Caracterizarea antropologică a unei familii din prima jumătate a secolului XI de la Dinogeția	13
UDRESCU ȘT. MIRCEA, Notă asupra resturilor de faună descoperite în bordeiul 177 de la Dinogeția	21

Antropologie contemporană și aplicată

C. C. VELLUDA, Antropologia biochimică	25
<i>Studiul antropologic al populației din satul Sohodol (culoarul Bran)</i>	31
I. Introducere	31
II. SUZANA GRINȚESCU-POP, TH. ENĂCHESCU, CRISTIANA GLAVCE și M. UDRESCU, Tipul antropologic al populației satului Sohodol (seria 3)	33
III. ELENA D. RADU, Considerații asupra unor caractere conformativ ale regiunii orbitale la populația satului Sohodol.	47
IV. MARIA VLĂDESCU, Considerații asupra unor corelații antropometrice și asupra variabilității morfologice a nasului la populația din satul Sohodol	59
V. HORST SCHMIDT și AL. RUDESCU, Pilozitatea la populația satului Sohodol	65
VI. C. VULPE, Desenele papilare digitale, palmare și plantare la populația din Sohodol (Bran)	75
VII. TATIANA DRĂGHICESCU, SIMONA BERONIADE și S. ALOMAN, Cercetări serologice în satul Sohodol	85
VIII. GHEORGHIȚĂ GEANĂ și EMIL PÂRVU, Viață economică, cultură și personalitate în Sohodol (Bran)	91
<i>Studiul antropologic al populației din satul Giulești (Maramureș)</i>	97
I. Introducere	97
II. MARIA CRISTESCU, D. BOTEZATU, MARIA ELENA GRAMATOPOL-ROȘCA și C. FEDOROVICI, Studiul morfologic și tipologic al populației din satul Giulești, cu privire specială asupra evoluției diacronice a unor caractere	99
III. MARIA ELENA GRAMATOPOL-ROȘCA, ANA LAZĂR-ȚARCĂ, GH. ȘTEFĂNESCU și OLIMPIA PETROVICI, Aspecte de ordin constituțional ale populației din Giulești	109

DONAȚIA
Prof. Dr. Al. Milcu

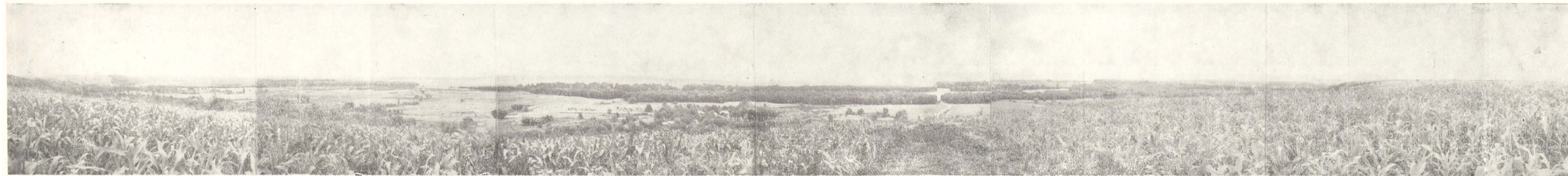

Fig. 1. — Vedere panoramică de pe „Cetatea Jidovilor” de la Mărgăritești.

IV. RACHEL KLÜGER și ANA LAZĂR-ȚARCĂ, Amprente digitale și palmare la populația din Giulești (Maramureș)	117
V. ANA CEZARINA TEODORESCU-BĂLTEANU și D. RADU, Repartiția grupelor sanguine din sistemul O A B și M N, precum și a factorilor lor ereditari la populația din Giulești.	129
— Nota I. : Studiul frecvenței grupelor sanguine din sistemul O A B și MN în satul Giulești (Maramureș).	129

Antropologie socială și culturală

V. V. CAMELEA, „Categoriile universale ale culturii” Dezvoltarea în România a ramurilor antropologiei sociale și culturale contemporane	135
— Teorie și experiment în stația pilot Berivoești	135
V. V. CAMELEA, I. AMZICĂ, Ș. ȚICĂLOIU, L. TOMESCU, IULIA TRANCU, VIORICA APOSTOLESCU, SANDA HOINIC și G. GEANĂ, „Mana” în gândirea și vorbirea omului tradițional, înainte și după cooperativizare și industrializare (I) — Cercetări de antropologie socială și culturală în stația pilot Berivoești —	145
Recenzii	151

CONSIDERAȚII GEOMORFOLOGICE HIDROGRAFICE
 PRIVIND EVOLUȚIA CHOROLOGICĂ
 A FORTIFICAȚIILOR NATURALE ÎNTĂRITE
 DIN CÎMPIA ROMÂNĂ ÎN HALLSTATT
 ȘI LA TÈNE

DE

DARDU NICOLAESCU-PLOȘOR ȘI WANDA WOLSKI

572.02

Fără a neglija sau minimaliza importanța factorilor social-istorici și politici, amplasarea și dezvoltarea așezărilor, continuitatea sau succesiunea locuirilor pe aceeași vatră, mutarea sau părăsirea lor în anumite perioade au fost influențate și determinate de unele fenomene geomorfologice hidrografice și climatice generale, cu amplitudini și particularități locale distincte¹.

Vom încerca să abordăm în această lumină și evoluția chorologică a fortificațiilor naturale întărite din Cîmpia Română în Hallstatt și La Tène, pornind de la observațiile lui A. C. Banu, rezultate din confruntarea datelor geomorfologice, paleontologice și arheologice de la țărmul românesc al Mării Negre și din lunca Dunării, pînă la Turnu Severin². Pentru problema

¹ W. Wolski și D. Nicolaescu-Ploșor, *Considerații generale asupra studiului complex al populațiilor vechi*, Rev. muz., 1968, V, 301—306; D. Nicolaescu-Ploșor și W. Wolski, *Some remarks relating to the problems of settlements on micro-regions in the Romanian Plain*, Ann. roum. anthropol. 1970, 7, 3—13; D. Nicolaescu-Ploșor și W. Wolski, *Necropola feudală de la Ipotești, jud. Olt*, Rev. muz., 1971, VIII, 3.

² Autorul citat a pus în evidență trei faze de evoluție geomorfologică și morfohidrografică: 1) o „transgresiune neolitică”, ce corespunde „optimumului climatic postglacial”, în vremea apogeului culturilor neolitice, cînd cota maximă a transgresiunii a atins nivelul grădiștilor, situat cu +5 m mai sus decît nivelul actual al mării; 2) o „regresiune dacică”, de la jumătatea mileniului I î.e.n. și pînă în secolele I—II e.n., corespunzînd „pessimului climatic postglacial”, regresiunea ajungînd pînă la —4 m față de nivelul actual; 3) o „transgresiune valahă”, începînd din secolul II e.n. și atingînd un maximum pe la jumătatea mileniului II e.n. (*Date asupra unei transgresiuni de vîrstă istorică în bazinul Mării Negre și al Dunării inferioare*, Hidrologia, 1964, V, 237).

care ne interesează ne vom opri asupra primelor două faze, transgresiunea neolitică și regresivitatea dacică, luând ca exemplu fortificația naturală întărită de la Mărgăritești (jud. Olt) unde, în cadrul unei colaborări dintre Secția de antropologie istorică a Centrului de cercetări antropologice și Muzeul de istorie și etnografie din Slatina, s-au întreprins primele cercetări în toamna anului 1970.

Comuna Mărgăritești, de tipul satelor de linie, înșirate, este așezată pe terasa inferioară de 5 m din dreapta Oltețului, de-a lungul șoselei, la poalele terasei de 15 m, pe direcția NNV—SSE. Pîriul Mărgăritești, ce-și îndreaptă cursul spre Olteț, în direcția NNV—ESE, secționează terasa de 15 m într-un unghi ascuțit, profilînd un pînten de formă trapezoidală, cu o suprafață de 22 000 m², numit de localnici „Cetatea jidovilor”. El se continuă spre NNV cu dealul Răcoviceanu pînă în pîriul Purcarului și pîriul Clocotici, o fostă zonă împădurită pînă pe la începutul deceniului al treilea al secolului XX. Arăturile adînci, efectuate cu tractorul an de an, au scos la iveală și au distrus o cantitate mare de material ceramic, impunînd o săpătură de salvare, cu caracter informativ. S-a putut astfel atesta, pe pîntenul amîntit, o locuire începînd din Hallstatt D și pînă în La Tène II inclusiv (sfîrșitul secolului V — secolul II—I î.e.n.).

În partea de NNV, pe direcția NE—SV, așezarea a fost întărită printr-un val, ars pînă la vitrificare, din pămînt argilos, pari și birne de diferite dimensiuni, avînd din 3 în 3 m un fel de contraforți din birne groase de lemn și turte de lut, întregi sau fărimate, amestecate cu paie și pleavă³. Dincolo de această întăritură, spre NNV, solul brun roșcat de pădure și însăși pădurea ce a dăinuit aici pînă acum patru decenii fac dovada unei asigurări naturale a apărării în această zonă.

Celelalte laturi ale așezării nu aveau nevoie de nici un fel de întăritură sau amenajări speciale. Faza maximă a transgresivității neolitice a atins o cotă de + 5 m peste nivelul actual al mării, iar regresivitatea dacică a început la jumătatea mileniului I î.e.n., în decurs de șase secole, pînă în veacul II e.n., ajungînd pînă la — 4 m sub nivelul actual. În Hallstatt D, la sfîrșitul secolului al V-lea și începutul secolului al IV-lea î.e.n., apele Oltețului umpleau deci lunca de azi pînă la marginea terasei inferioare de 5 m cu o deschidere în unele puncte din zona Mărgăritești de 4—6 km, așa că la începuturile ei așezarea de pe „Cetatea jidovilor” întrunea, din punct de vedere geomorfologic și hidrografic, condițiile optime pentru o fortificație naturală, ce se cerea întărită în singura parte neasigurată. Mai mult, de pe această terasă, înaltă de 15 m, privind din marginea de ENE a așezării, ochiul scrutează zarea cale de peste 20 km, pînă la malul înalt al Oltului, la Slatina, și de acolo, dinspre NE spre E și SE, pe o distanță tot atît de mare (fig. 1).

³ Sistem de fortificare întîlnit des în Europa Centrală în epoca hallstattiană și la Tène. La noi în țară a fost surprins în mai multe puncte, cercetate sistematic au fost însă numai valorile de la Popești (Radu Vulpe, *Șantierul arheologic Popești, Materiale și cercetări arheologice*, 1957, III, 235—242) și Bucovăț (Gloria Macovei, *Cercetările de la Bucovăț, Materiale și cercetări arheologice*, 1959, V, 351—354).

Poziția strategică și avantajele unei fortificații naturale de acest gen au atras atenția și mai de timpuriu, mărturie fiind urmele unei așezări Glina III în imediata apropiere a celei hallstattiene — la tène⁴.

Pe măsură ce regresiunea dacică se făcea tot mai mult simțită, apele Oltețului au început să coboare treptat, de la marginea terasei de 5 m, părăsind-o și restrângându-se tot mai mult într-o albie mică, îngustă și puțin adâncă. Dacă ținem seama de amplitudinea regresiunii, de la cota de + 5 m pînă la cota de - 4m față de nivelul actual al mării, ca și de ritmul progresiv al evoluției ei în decursul celor șase secole, rezultă că spre sfîrșitul secolului III — începutul secolului II î.e.n. apele Oltețului se retrăseseră foarte mult, într-o albie de circa 0,50 m adîncime, departe de vechile maluri, așezarea de la Mărgăritești pierzînd caracterul inițial de „fortificație naturală întărită”. După cum arată materialul arheologic, ea a continuat să mai dăinuie doar scurtă vreme după aceea, curmîndu-și brusc existența.

Cum regresiunea nu a fost un fenomen strict local, microregional, efectele sale s-au făcut simțite asupra tuturor fortificațiilor naturale întărite din Cîmpia Română de tipul celei de la Mărgăritești, situate în cîmpia joasă, pînă la 100 (150) m altitudine, la limita superioară a liniei de silvostepă.

Independent de condițiile social-istorice și politice care au făcut necesară dezvoltarea în Hallstattul final a unei adevărate rețele de fortificații naturale întărite în Cîmpia Română, amplasate în punctele de supraveghere și apărare a drumurilor de interes economic și comercial, de-a lungul căilor de acces spre interior, de la Dunăre pînă în zona dealurilor și colinelor, la vadurile de trecere sau în punctele cele mai înaintate pînă unde rîurile erau atunci navigabile în cea mai mare parte a anului, regresiunea a influențat întreg acest sistem de fortificații naturale întărite, determinînd încetarea funcționării lor cam în aceeași vreme. Dacă nu chiar simultan, procesul a avut loc în același secol, cu mici diferențe cronologice datorate particularităților geomorfologice, hidrografice microregionale, impunînd mutarea lor în zona strategică a dealurilor, promontoriilor și piscurilor cu poziție și condiții optime de strajă și apărare a pasurilor și trecătorilor de la poala muntelui. Nu poate fi vorba de o simplă întîmplare sau coincidență faptul că fortificațiile naturale întărite din cîmpia joasă încetează toate în secolul al III-lea, cel tîrziu la începutul secolului al II-lea î.e.n., tocmai în perioada cînd regresiunea le dezafectează de caracterul lor de „fortificații naturale”, iar condițiile social-istorice și politice din epoca respectivă nu constituie o motivare pertinentă pentru apariția așezărilor întărite-cetăți din zona dealurilor și de la poala muntelui, care încep să funcționeze abia în secolele II — I î.e.n. și pînă în secolele I — II e.n., după părăsirea celor din cîmpia joasă.

Schimbarea fundamentală, în pragul secolelor II — I î.e.n., a fizionomiei și structurii funcționale a landsaftului cultural din Cîmpia Română a depins, fără doar și poate, de o serie de factori sociali (demografici, economici, politici), determinanți pentru problema fortificațiilor naturale întărite fiind însă factorii naturali, și în cel mai înalt grad, regresiunea. Rîurile mai mari, Jiul, Oltul și Oltețul, Argeșul, Ialomița, trebuie

⁴ O situație similară există la Popești, pe Argeș, unde valul suprapune o așezare Glina III (R. Vulpe, *op. cit.*)

să fi fost navigabile în faza transgresiunii neolitice și în prima parte a regresiei dacice pe tot cursul inferior, din regiunea de cîmpie joasă, aproximativ în limitele luncilor actuale, dezvoltate în urma evoluției geomorfologice hidrografice din ultimii 2000 de ani.

Punctele amenajate și folosite ca fortificații naturale întărite au fost alese nu numai în funcție de poziția și condițiile lor favorabile pentru a servi drept locuri de refugiu, apărare și supraveghere a regiunii înconjurătoare, cu toate căile, drumurile și vadurile de trecere, ci și în funcție de posibilitățile de navigație în cea mai mare parte a anului pe cursul râurilor. Amănunt important din punct de vedere strategic și economic, menit să asigure legătura între căile de comunicație de pe apă și uscat. Probabil că așa se poate explica și faptul de ce pe cursul mijlociu al râurilor mai mari din Cîmpia Română, cu alții mai înguste și mai puțin adânci decît în cîmpia joasă în faza transgresiunii neolitice și la începutul regresiei dacice, și greu sau de loc navigabile atunci, nu au fost amenajate și întărite punctele care întruneau condițiile unor fortificații naturale. Chiar dacă unele dintre ele au fost totuși folosite, în mod cu totul excepțional, ele au fost părăsite scurtă vreme după aceea sau nici n-au mai ajuns a fi utilizate, așa cum este cazul cetății de la Stoina (jud. Mehedinți), situată pe Amaradia, rîu cu debit mic și azi, unde nu s-au găsit materiale arheologice⁵. Pe de altă parte, cursul mijlociu al râurilor mai mari din Cîmpia Română trebuia să străbată o zonă împădurită compactă, dovadă a întinderii ei fiind solurile brune de pădure, podzolite în diferite grade mai spre nord și în asocieri cu soluri podzolice în regiunea de dealuri și coline, spre poala muntelui. Nu numai cursul apelor nu era navigabil, dar nici căile de comunicație pe uscat nu erau nici ușoare și nici sigure.

În lipsa unor ridicări topografice și a unor bloc-diagrame, ca și a unor analize pedologice și sporopolinice pentru fortificațiile naturale întărite din Cîmpia Română, vom recurge la repartitia zonelor de vegetație și a solurilor, ceea ce ne va permite să reconstituim, în linii generale, fizionomia morfohidrografică și pedo-fitoclimatică în faza finală a transgresiunii neolitice și în timpul regresiei dacice.

Urmărind harta zonelor actuale de vegetație din Cîmpia Română, constatăm că în secolele V — III î.e.n. fortificațiile naturale întărite n-au fost amenajate în zona de silvostepă, cu excepția cetăților de la Zimnicea și Piscul Crăsanilor, ci numai în zona pădurilor de stejar, cer și gîrniță în Oltenia și Muntenia, pînă la Argeș, iar de aici și pînă în zona de silvostepă din Cîmpia Mostiștei și Cîmpia Bărăganului, stejar pedunculat. De notat că toate sînt situate în plin areal al etajului topo-climatic de cîmpie, cu climă continentală de pădure. Pe de altă parte, fortificațiile naturale întărite, amenajate și folosite abia începînd cu secolele II — I î.e.n. și pînă în secolele I — II e.n., sînt amplasate în zona pădurilor amestecate de fag și gorun, atingînd chiar limita externă a etajului montan, cu o climă continentală de pădure.

O paralelă fito-climatică comparativă între repartitia zonelor de vegetație actuale și cele din a doua jumătate a mileniului I î.e.n. și pînă în secolele I — II e.n. nu este însă cu putință decît pe baza unor analize peologice și sporopolinice în coloană stratigrafică continuă, pe toată

⁵ D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova, 1939, p. 204.

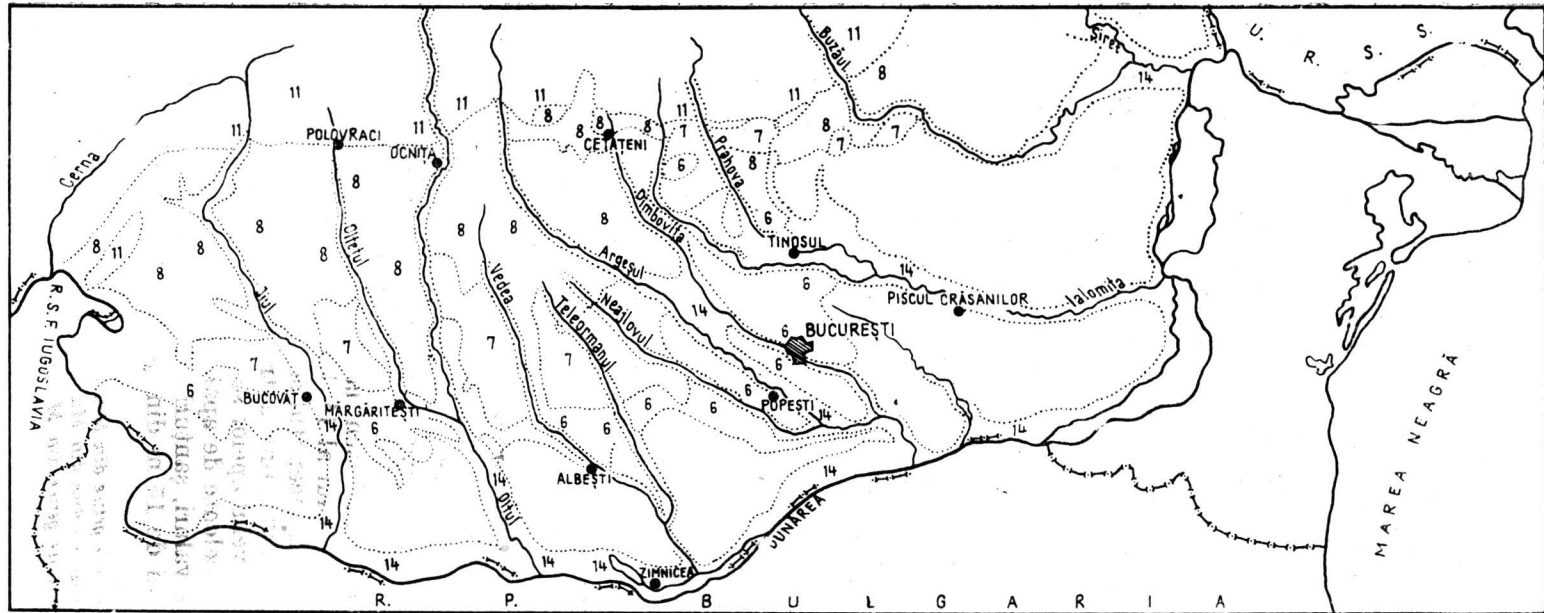

Fig. 2. — Harta solurilor și amplasarea principalelor fortificații naturale întărite din Cimpia Română : 6, soluri brun-roșcate de pădure ; 7, soluri brune de pădure ; 8, soluri brune de pădure podzolice în diferite grade și soluri podzolice ; 11, soluri silvestre brune montane ; 14, soluri de luncă (reproducere după Atlasul geografic al Republicii Socialiste România, București 1965, p. 46—47).

perioada de funcționare a așezărilor și fortificațiilor descoperite, de la primele nivele și pînă la ultimul. Ținînd totuși seama de faptul că procesul de formare a solurilor reflectă îndeaproape evoluția fito-climatică micro-regională, putem recurge la o hartă a solurilor, ce redă, în linii mari, o situație geomorfologică-hidrografică și o repartitie a zonelor de vegetație foarte apropiate de realitățile perioadei care ne interesează, și anume, secolul V î.e.n. — secolele I—II e.n. (fig. 2)

Solurile de luncă permit astfel estimarea cu aproximație a punctelor pînă unde erau navigabile, în faza transgresiunii neolitice și la începutul regresiei dacice, rîurile mai mari, pe cursul lor inferior. Fortificațiile naturale întărite din Hallstattul final ocupă poziții înaintate în interiorul cimpiei, în zona solurilor brun-roșcate de pădure, pînă la limita externă a solurilor brune de pădure, acoperite în a doua jumătate a mileniului I î.e.n. de păduri compacte. Celelalte așezări, fortificate sau cu întărituri, care au luat ființă în plină regresie dacică (sfîrșitul secolului III — secolele II sau I î.e.n.), se găsesc în zona solurilor brune de pădure, podzolite în diferite grade, și a solurilor podzolice, spre limita externă a solurilor silvestre brune montane.

Pentru grupul mai vechi de fortificații naturale întărite, ne vom opri, pentru exemplificare, asupra cetăților de la Mărgăritești, Popești și Bucovăț, situate aproximativ pe aceeași latitudine, în puncte pînă unde erau navigabile în mod sigur Oltețul, Argeșul și Jiul. Condițiile favorabile de apărare naturală au atras atenția, în timpul transgresiunii neolitice, a unor colectivități umane din epoca bronzului, dovadă fiind urmele unor așezări Glina III la Mărgăritești și Glina și Tei la Popești. Sistemul de fortificație, după cum am mai arătat, este analog. Cronologic, cetățile menționate iau ființă la sfîrșitul Hallstattului, cea de la Popești fiind însă mai timpurie (secolele VIII—VI î.e.n.)⁶. Atît la Popești, cît și la Mărgăritești așezarea și valul vitrificat se află pe terasa superioară de 15 m a Argeșului și, respectiv, a Oltețului, terasa inferioară de 5 m neoferind condiții favorabile de locuire în faza transgresiunii neolitice. Din datele publicate pînă în prezent, nu reiese de ce în secolele V—III î.e.n. promontoriul de la Popești nu a fost locuit, cel mai vechi nivel La Tène datînd din secolul II, eventual sfîrșitul secolului III î.e.n.⁷ Această lungă întrerupere a fost determinată probabil de condițiile morfohidrografice locale, nefavorabile sau improprii pentru o locuire, și mai puțin probabil de cauze social-economice sau politice.

La distanțe aproape egale de Popești se găsesc cetățile de la Zimnicea spre SSV și Piscul Crăsanilor — spre ENE. Prima ocupă o ripă înaltă de 25 m, deasupra luncii, la vadul de trecere peste Dunăre, și este folosită începînd cu secolul al IV-lea sau chiar sfîrșitul secolului al V-lea î.e.n., pînă cel tîrziu la începutul secolului I î.e.n.⁸ Corespunzînd momentului de maximă amplitudine a transgresiunii neolitice și de început a regresiei dacice, nivelul apelor se ridică atunci deasupra luncii, asigurînd condiții naturale excelente de apărare, fără a mai fi necesară amenajarea sau construirea de valuri, șanțuri sau palisade. Piscul Crăsanilor, aflat pe un pînten al terasei de 15 m din dreapta Ialomiței, cu rîpe înalte și a-

⁶ R. Vulpe, *Așezările getice din Muntenia*, Edit. meridiene, 1966, p. 30.

⁷ R. Vulpe, *Așezările getice din Muntenia*, Edit. meridiene, 1966, p. 30—31.

⁸ R. Vulpe, *Așezările getice din Muntenia*, Edit. meridiene, 1966, p. 21, 23.

brupte, avînd un șanț artificial perpendicular pe șeaua îngustă ce face legătura cu restul terasei, domină prin poziția sa valea Ialomiței și Cîmpia Bărăganului, la nord de acest riu, asemenea unei „porți de răsărit” a Cîmpiei Române, la o răscruce de drumuri de apă și uscat. Perioada ei de folosire se plasează între începutul secolului III î.e.n., eventual secolul IV, și secolul I î.e.n.⁹

La punctele amintite am putea adăuga și cetatea de la Albești, pe Vedea (jud. Teleorman), situată pe o colină din dreapta râului, numită „Dealul Panait”, și datînd din secolele IV—III î.e.n.¹⁰.

În a doua jumătate a regresiei dacice, schimbarea condițiilor morfohidrografice antrenează pierderea treptată a principalelor caracteristici ale fortificațiilor naturale întărite, întrerupîndu-se totodată și legăturile dintre drumurile pe apă și uscat. Ele continuă să mai supraviețuiască scurtă vreme după aceea ca simple așezări rurale civile. Nevoile de apărare, supraveghere și asigurare a căilor de negoț și a circulației bunurilor sporesc, iar descoperirile arheologice atestă prosperitatea economică și dezvoltarea relațiilor de schimb¹¹. Această situație a impus înființarea unor așezări întărite, într-un context social-istoric și politic bine cunoscut, asupra căruia nu vom insista. Locurile prielnice pentru așezări, în vremea cînd regresivitatea dezafectează funcțional fortificațiile naturale din cîmpia joasă, au fost căutate și alese în zona dealurilor și depresiunilor de la poala muntelui, în puncte apărate natural prin poziția lor, cu sau fără întărituri suplimentare.

Dintre cetățile cercetate recent, dar prea puțin cunoscute din lucrările de specialitate, menționăm „Oborul jidovilor” din cheile Oltețului, la Polovragi, Ocnița — lângă Ocelele Mari, în Vilcea, și Cetățeni — în defileul Dîmboviței, aproape de pasul Bran. Amplasarea lor aproximativ pe aceeași latitudine, poziția strategică și căile de circulație și acces pe care le supravegheau, apărîndu-le la nevoie, ca și sistemele de fortificație și întărituri, nu vor constitui obiectul atenției noastre. Important este faptul că toate încep să funcționeze din secolul II—I î.e.n. și pînă în secolul I e.n. (Cetățeni)¹² sau I—II e.n. (Ocnița)¹³. Așezarea de la Polovragi a avut o durată de folosire foarte scurtă¹⁴.

Perioada cînd încetează folosirea fortificațiilor naturale întărite din cîmpia joasă coincide de altfel cu începutul funcționării cetăților și așezărilor întărite din zona de dealuri, pînă la poala muntelui. Această evoluție

⁹ În contextul de mai sus, credem că cea mai plauzibilă explicație pentru absența urmelor de locuire pe promontoriul de la Popești în secolele V—III î.e.n., sînt condițiile morfohidrografice locale (R. Vulpe, *Așezările getice din Muntenia*, Edit. meridiene, 1966, p. 45).

¹⁰ D. Popescu, *Les fouilles archéologiques de 1968 en Roumanie*, în *Dacia*, N. S., 1969, XIII, p. 514.

¹¹ Se impune moneda ca instrument de schimb, în secolele I î.e.n. — I e.n. ajungîndu-se la înlocuirea emisiunilor monetare proprii ale geto-dacilor cu denarul republican roman și la înființarea unor mici ateliere locale, unde se băteau denari romani (N. Lupu, *Die Münze in der dakischen Burg von Tilișca*, în *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, 1964, 7, p. 5. și urm), dată fiind valoarea lor ca monedă de circulație universală pe teritoriile aflate sub stăpînire, dominația sau influența romană (B. Mitrea, *Moneda republicană romană și unitatea lumii geto-dace*, în *Unitate și continuitate în istoria poporului român*, Edit. Academiei, 1968, p. 53—64).

¹² R. Vulpe, *Așezările getice din Muntenia*, Edit. meridiene, 1966, p. 42.

¹³ D. Berciu, *Tulpina multimilenară a unei civilizații*, Magazin istoric, 1969, III, 9, p. 49.

¹⁴ C. S. Nicolaescu-Plopșor, *manuscris*.

în spațiu n-a fost, probabil, străină de condițiile morfohidrografice ale regresiei dacice, fiind influențată și determinată în bună parte de ea.

În această ordine de idei, am putea considera Tinosul, aflat aproape de limita dintre cîmpia joasă și zona dealurilor, pe un pînten al terasei de 15 m a râului Prahova, pe malul său drept, la altitudinea de 141 m, drept o așezare de „tranzitie”. Peste o slabă locuire din epoca bronzului (cultura Monteoru), se suprapune un nivel compact din secolele I î.e.n. — I e.n. Valul cu șanț și palisadă, ars pînă la vitrificare, succede în timp nivelul Monteoru, fără a se putea preciza exact perioada¹⁵.

Fortificațiile naturale întărite, atît cele timpurii din cîmpia joasă, cît și cele tîrzii din zona dealurilor, au ca elemente comune apărarea naturală, asigurată de nivelul crescut al apelor în timpul transgresiunii neolitice și la începutul regresiei dacice în cazul primelor, sau de poziția și condițiile de relief ale locurilor, în puncte ascunse și greu accesibile, în cazul celor din urmă. Și unele și altele dominan și supravegheau căile de comunicație, cetățile din cîmpie fiind ridicate în locurile pînă unde cursul inferior al râurilor era navigabil și la vadurile de trecere, realizînd legătura dintre drumul pe apă și drumurile de pe uscat, iar cele din zona dealurilor, de la poala muntelui, la intrarea în cheile și defileurile râurilor, în apropierea pasurilor și trecătorilor¹⁶.

Faptul că în perioada la care ne referim găsim așezări civile rurale pe toată întinderea Cîmpiei Române, cu o densitate de locuire mai mare în zona cîmpiei joase, vine în sprijinul ipotezei noastre. De asemenea, harta descoperirilor izolate și a tezaurilor monetare de denari republicani romani indică o concentrare mare de puncte în zona cîmpiei joase, ceea ce concordă cu densitatea așezărilor în aceeași zonă, într-o vreme cînd fortificațiile naturale întărite de pe cursul inferior al râurilor și-au curmat existența, iar cele din zona dealurilor, de la poala muntelui, erau abia în plină dezvoltare (fig. 3).

Prosperitatea economică și intensificarea schimburilor sînt bine atestate de materialele arheologice descoperite în așezările geto-dacice, ca și de circulația monetară. În acest context, fortificațiile naturale întărite îndeplineau, probabil, o funcție strategico-economică, putînd deveni la nevoie și centre militare. Explicarea încetării existenței lor în cîmpia joasă și a „mutării” lor în zona dealurilor, în vreme ce așezările civile rurale continuă să se dezvolte, credem că nu poate fi ruptă de considerentele morfohidrografice expuse în cadrul lucrării. Acesta este și motivul pentru care ne-am oprit atenția asupra acestui proces, surprins de noi în mod clar cu ocazia sondajului efectuat la Mărgăritești.

¹⁵ R. Vulpe, *Așezări getice din Muntenia*, Edit. meridiene, 1966, p. 47.

¹⁶ R. Vulpe observă că principalele centre getice de la Popești, Piscul Crăsanilor și Poiana s-au format mai întîi ca antrepozite de mărfuri înainte de a deveni centre militare, politice, culturale. De asemenea, ele au luat ființă pe râurile Argeș, Ialomița și Siret, „exact la punctele pînă unde cursul inferior al acelor ape era navigabil, în funcție de anotimpuri și de natura ambarcațiunilor. Mărfurile se aduceau aici pentru a schimba transportul lor pe apă cu cel de pe uscat, așa cum la Cetățeni mărfurile erau depozitate pentru schimbarea modului lor de transport de pe drumuri de care pe poteci de munte” (R. Vulpe, *Așezări getice din Muntenia*, Edit. meridiene, 1966, p. 52).

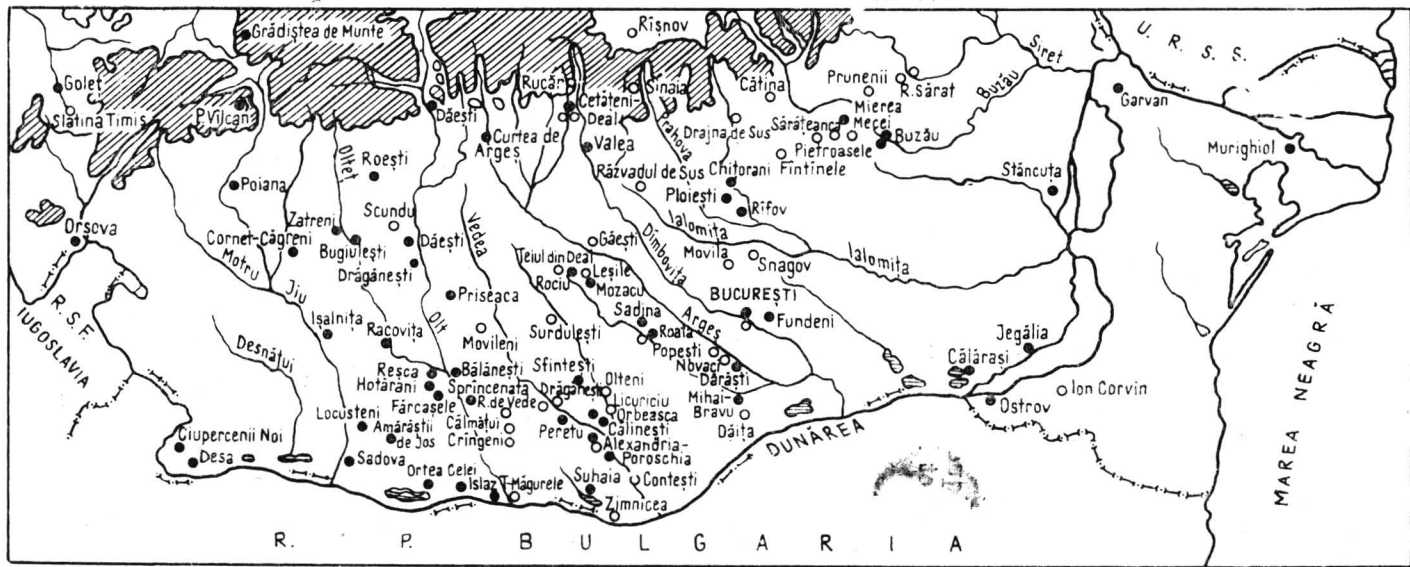

Fig. 3. — Descoperiri de denari republicani romani in Cîmpia Română : ●, tezaure ; ○, descoperiri izolate (după B. Mitrea, op. cit.).

CONSIDÉRATIONS GÉOMORPHOLOGIQUES-HYDROGRAPHIQUES CONCERNANT L'ÉVOLUTION CHOROLOGIQUE DES FORTIFICATIONS NATURELLES RENFORCÉES DE LA PLAINE ROUMAINE DURANT LES ÉPOQUES HALLSTATT ET LA TÈNE

RÉSUMÉ

L'évolution chorologique des fortifications naturelles renforcées peut être envisagée du point de vue social, économique et politique, mais pour une explication causale, parmi les facteurs déterminants on doit accorder la première place à l'évolution géomorphologique, hydrographique et pédo-phyto-climatique de la microrégion, et spécialement à la « transgression néolithique » et la « régression dacique » (nomenclature proposée par A. C. Banu).

Pendant la transgression néolithique le niveau de la Mer Noire a augmenté de +5 m par rapport au niveau actuel, jusqu'au Ve siècle avant notre ère, et à partir de cette date a commencé la régression dacique qui a atteint une baisse jusqu'à la côte de -4m au-dessous du niveau actuel, à la fin du Ier ou au début du IIe siècle de notre ère. Les eaux du Danube et de ses affluents ont subi les mêmes oscillations de niveau, jusque dans la basse plaine.

A la fin de l'époque hallstattienne et au commencement du La Tène — à partir des Ve—IVe jusqu'aux IIIe—IIe siècles avant notre ère — les fortifications naturelles renforcées, celles de Mărgăritești, Bucovăț, Popești et Piscul Crăsanilor, par exemple, ont été emplacements sur la terrasse de 15 m, dans la basse plaine, au dernier point navigable des cours d'eau, pour les embarcations, au long de leur parcours inférieur. Désaffectées, à la suite des changements des conditions morphohydrographiques surgies pendant la seconde moitié de la régression dacique, elles cessent de fonctionner en tant que fortifications naturelles renforcées. En même temps, les établissements ruraux connaissent un grand essor sur toute l'étendue de la basse plaine, et de nouveaux centres fortifiés apparaissent, mais seulement dans la zone des collines au pied de la montagne, à partir des IIe—Ier siècle avant notre ère jusqu'aux Ier—IIe siècles de notre ère, à Polovragi, Ocnîța et Cetățeni, par exemple.

L'évolution des conditions morphohydrographiques pendant la régression dacique a influencé et même déterminé, en bonne partie, l'évolution chorologique des fortifications naturelles renforcées de la Plaine Roumaine durant les époques Hallstatt et La Tène.

Centrul de cercetări antropologice București

Primit în redacție la 1 februarie 1971

CARACTERIZAREA ANTROPOLOGICĂ A UNEI FAMILII DIN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XI DE LA DINOGEȚIA

DE

DARDU NICOLAESCU-PLOPȘOR și IOANA POPOVICI

572.5 : 572.4

Cercetările sistematice intensive ce se desfășoară la Dinogeția (Garvăn) au dat la iveală în campania din 1966, între altele, un bordei incendiat, despre care I. Barnea, autorul descoperirii care ne-a încredințat spre studiere osemintele umane, spune că : „într-un singur caz cunoscut pînă acum cei șapte locuitori ai unui bordei din prima jumătate a secolului XI (nr. 177) au fost surprinși și au pierit, parte arși, parte înăbușiți sub dărîmăturile acestuia”¹.

Condițiile de descoperire, dimensiunile și structura bordeiului, inventarul și moneda pe baza căreia s-a făcut datarea ca și poziția în care au fost găsite scheletele, vor face obiectul unei lucrări aparte.

Dată fiind starea de conservare foarte proastă a scheletelor fragmentare, cu lipsuri multe, nu a fost posibilă determinarea grupelor structurale fenotipice și analiza comparativă cu seriile mai vechi descoperite, aparținînd secolului XII. De asemenea, nu am putut stabili dacă mai întîi cei șapte indivizi au fost uciși și după aceea bordeiul a fost incendiat sau dacă incendiul i-a surprins în interiorul acestuia, sub dărîmăturile lui. Pe osemintele care le-am avut la dispoziție nu se observă leziuni și urme de violență care să fi putut determina moartea, iar fisurile și fracturile pe care le prezintă craniile puteau fi provocate, deopotrivă, prin lovire ca și prin prăbușirea bordeiului, sau prin presiunea straturilor care au determinat o deformare vizibilă a calotei și a masivului facial la unul din cranii (M 2).

Am insistat asupra acestui aspect, deoarece în mod reflex poziția de apărare, în caz de incendiu, este decubitul ventral, și copiii sînt protejați de adulți chiar cu corpul lor. Ori, scheletele din bordeiul nr. 177 se aflau separate unele de altele și două dintre ele, cel puțin, erau culcate pe

spate, cu brațele și antrebrațele întinse, fără să-și acopere măcar fața cu miinile de dogoarea focului.

În cele ce urmează ne vom rezuma, în funcție de posibilitățile de studiu pe care ni le oferă materialul, la o analiză și caracterizare individuală a celor șapte persoane și vom încerca să desprindem, pe baza unor caractere morfologice și metrice (de mărime și de formă), gradul de asemănare și de deosebire între ele și raportul de poziție al lor în structura familiei.

M1. Osemintele au aparținut unui bărbat matur în vîrstă de aproximativ 45 de ani, de înălțime submijlocie (162,5 cm Breitinger și 163,2 cm Manouvrier), calculată pe baza femurelor.

Craniul, de formă ovoidă alungită în norma verticală, estimat dolicocran (8 : 1 este = 72,5), are o calotă lungă (1 = 193 mm), îngustă (8 = 140 mm ??) mijlociu de înaltă (20 = 115 mm ?) valori care o caracterizează ca ortocrană (20 : 1 = 59,6) și metriocrană (20 : 8 = 82,1) cu o frunte de dimensiuni mijlocii (9 = 98 mm) și îngustă (10 = 115 mm) eurimetopă (9 : 8 = 70,0 ?) intermediară (9 : 10 = 85,2) și ortometopă (29 : 26 = 89,5). Parietalul este plat (30 : 27 = 92,5), iar occipitalul, nemăsurabil, este bombat și prezintă o schiță de „chignon”. Mastoidele sînt mici, ascuțite.

Înălțimea totală și cea superioară a feței sînt mici spre mijlocii (47 = 116 mm și 48 = 68 mm). Orbitale rotunjite, mijlociu de late (51 = 40 mm ??) și înalte (52 = 37 mm) sînt hipsiconche (52 : 51 = 92,5 ?). Nasul, de dimensiuni mijlocii (55 = 50 mm și 54 = 25 mm), este mezin (54 : 55 = 50,0). Oasele nazale sînt late, tip 3—4, carena arcuită, terminația acvilină. Apertura piriformă de tip antropin, cu sulcus și spină nazală de grad 3. Mandibula cu gonioane în formă de S, are corpul scund (69)₍₁₎ = 31 mm) și îngust (69)₍₃₎ = 13 mm), cu o ramură verticală de înălțime și lățime mijlocie (70 = 57 mm, 71a = 33 mm și 71a : 70 = 58,9); arcadă dentară de formă upsiloidă și o bărbie rotunjită cu tuberculul mentonier proeminent, situat jos.

La nivelul craniului reținem următoarele caractere mai deosebite : o leziune traumatică veche pe sutura sagitală în apropierea regiunii bregmatice ; oase suturale în sutura lambdoidă, bilateral, în vecinătatea lambdei ; exostoze preauriculare ; foramene vasculare supraorbitale multiple bilateral (cite două) și un șanț vascular la orbita dreaptă ; malarul drept prezintă două orificii vasculare cu distribuție topografică la fel ca la M7. Regiunea nazoglabeledară proeminentă, cu celule sinuzale mari, dezvoltate în porțiunea medială ; oasele nazale prezintă cite un por vascular bilateral ; ușoară schiță de torus palatin, fosă canină ștearsă ; condilul mandibular sting prezintă o mică fosetă.

Pentru scheletul postcranian notăm ușoara torsionare a humerusurilor care prezintă o culisă bicipitală adîncă, V-ul deltoidian cu ramuri foarte rugoase este deplasat pînă în treimea inferioară. Toate inserțiile foarte puternice bilateral, cu un accent mai deosebit în dreapta.

Femurele, aplatizate, hiperplatimere (67,7 și 63,6) cu pilastru slab (100 și 104) prezintă o schiță de trochanter III bine reliefat, sculptat funcțional, și o trifurcare a inserției vaștilor, cu rugozități foarte puternice. Tibiile, fragmentare, prezintă cite o fațetă articulară suplimentară pe marginea antero-inferioară, căreia îi corespunde și o prelungire articu-

lară pe colul astragalului, mai pregnant în articulația tibioastragaliană dreaptă. Tibia stângă, singura măsurabilă, este mezocnemică (65,6).

Mai notăm încă spina bifida și spondilo-listezis la nivelul vertebrei a 5-a lombară.

M 2. Osemintele au aparținut unui bărbat adult sub 30 de ani, cu o talie mică (circa 154 cm) calculată pe baza humerusului.

Craniul de formă ovoid-sfenoidă este mezo-brahicran ($8:1 = 79,57$) cu o calotă de lungime mijlocie ($1 = 186$ mm), îngustă spre mijlocie ($8 = 148$ mm?) și înaltă ($20 = 123$ mm), hipsicrană ($20:1 = 66,1$), și metriocrană ($20:8 = 83,1$), cu o frunte de dimensiuni mijlocii ($9 = 98$ și $10 = 125$ mm) bombată ($9:10 = 78,4$) metriometopă ($9:8 = 66,2$) și ortometopă ($29:26 = 87,7$) cu o glabelă de gradul 2 — 3 (Broca).

Parietalul este plat ($30:27 = 91,7$) și occipitalul de lățime mijlocie ($12:8 = 74,2$) cu curbura marcată ($31:28 = 82,3$).

Fața, de dimensiuni mijlocii ($47 = 118$ și $48 = 72$ mm) este îngustă ($45 = 125$ mm?) leptenă ($48:45 = 57,6$) și leptoprosopă ($47:45 = 94,4$?).

Orbitele, de lățime și înălțime medie, sînt mezoconche ($52:51 = 77,5$ stînga și $82,5$ dreapta) de formă ovală rotunjită. Nasul, de dimensiuni mijlocii, este leptorin ($54:55 = 45,1$) cu nazale de tip 3 și terminație ușor arcuită. Apertura piriformă de tip antropin și spina de gradul 3. Un fragment de mandibulă prezintă o ramură orizontală relativ robustă ($69_{(1)} = 30$ mm și $69_{(3)} = 14$ mm) și o ramură verticală mai scundă și mai lată decît la *M 1*. ($70 = 53$ mm, $71_a = 36$ mm), $71_a:70 = 66,0$.

Primul molar superior drept și al doilea molar inferior drept, prezintă carii penetrante de gradul 3. Mai notăm dezvoltarea slabă spre mijlocie a foselor canine și incizura submalară ștearsă; hiperostoze preauriculare; oase suturale în traiectul suturei lambdaoide stîngi; orificii vasculare multiple pe marginea superioară a orbitei, pe malar și pe apofiza frontală a maxilarului superior; por vascular (cîte unul) pe oasele nazale.

Scheletul postcranian foarte fragmentar, prezintă o ușoară torsionare a humerusului stîng, o culisă bicipitală adîncă și V-ul deltoidian deplasat în jos, cu ramurile rugoase. Fragmentele de radius și cubitus au creste interosoase și reliefuri de inserție musculară foarte bine dezvoltate. Pe un fragment de femur linia aspră este rugoasă și prezintă o bifurcare a inserției vaștilor, foarte bine reliefată în zona subtrochanteriană care este eurimeră (87,1).

M 3. Ne-au parvenit pentru studiu doar cîteva fragmente craniene (frontal, parietal, occipital, stîncă temporală) prima vertebră sacrală, un fragment de coxal și extremitățile proximale ale celor două femure, toate incinerate, de culoare neagră, lucioasă. Grosimea fragmentelor craniene (2,6 mm — 3,2 mm frontal și parietal și 4,5 pînă la 5,2 și 5,7 mm în regiunea eminenței craciforme a occipitalului), coroborate cu dimensiunile și dezvoltarea fragmentelor de femur și comparate și cu oasele omoloage ale lui *M 6*, care prezintă și un fragment de mandibulă cu dinții în stadii diferite de erupție, permit estimarea vîrstei lui *M 3*, ca fiind de aproximativ 12 ani.

În ceea ce privește sexul, nu dispunem de elemente suficiente și concludente, dar putem opina, totuși, ca probabil, pentru sexul masculin, pe baza deschiderii unghiului colodiazifar și unele dimensiuni și caractere ale fragmentului de occipital, în raport cu grupa de vîrstă.

Pe un fragment de parietal se păstrează aderent, o porțiune de țesătură carbonizată, probabil din lână, după aspectul microscopic, și un alt fragment de țesătură carbonizat de care aderă un fragment de coastă, provenind, probabil, de la îmbrăcăminte (cămașă) lucrată din fibre fine de in.

M 4. Osemintele incinerate, de culoare neagră, au aparținut unei femei în vîrstă de aproximativ 35—40 de ani cu o talie mijlocie (estimată 156 cm).

Din craniu s-a păstrat calota de formă ovoidă, fără regiunea glabelară, estimată mezocrană ($8:1 = 77,7$) lungă ($1 = 184$ mm??) de lățime mijlocie spre îngustă ($8 = 143$ mm) și scundă ($20 = 115$ mm) ortocrană și tapeinocrană ($20:1 = 59,8$ și $20:8 = 76,9$).

Fruntea este arcuită, parietalul plat ($29:27 = 91,7$) occipitalul mijlociu de lat ($12:8 = 75,5$) cu curbura pronunțată ($31:28 = 82,5$) și relief planului nugal bine dezvoltat. În traiectul structurii lambdaoide stîngi sînt prezente două oase suturale.

Din scheletul postcranian notăm un fragment de femur drept cu pilastru slab (100), hiperplatimer (64,5), cu musculatură bine dezvoltată, exprimată de bifurcarea și amplitudinea inserțiilor vaștilor. Un fragment din tibia stîngă prezintă pe fața anteroinferioară o fațetă articulară suplimentară pentru articulația tibio-astragaliană, căreia îi corespunde o prelungire articulară pe colul astragalului.

În interiorul calotei s-a descoperit jumătatea stîngă a creierului mare, ratatinată și carbonizată, păstrînd foarte bine desenul circonvoluțiilor, atît pe fața externă cît și pe cea internă. Dimensiunile sînt: 134 mm lungime, 77,5 mm înălțime, 32,5 mm grosime, iar greutatea este de 73 de grame. Capacitatea craniană (estimată) este de 1 381, 77 cm³.

M 5. Osemintele au aparținut unei femei în vîrstă de 14—15 ani (premolarul al doilea și al doilea molar permanent nu au ajuns la planul ocluzal).

Calota de formă ovoidă, de lungime mijlocie ($1 = 175$ mm), îngustă ($8 = 135$ mm) foarte joasă ($20 = 100$ mm) este mezocrană ($8:1 = 77,1$) eamecrană, la limita superioară ($20:1 = 57,1$) și tapeinocrană ($20:8 = 74,1$). Fruntea este de dimensiuni mijlocii ($9 = 93$ și $10 = 120$ mm) bombată ($9:10 = 77,5$), metriometopă la limita superioară ($9:8 = 68,9$) și ortometopă ($29:26 = 83,8$), cu relief glabelar slab (gradul 1—2). Parietalul este plat ($27:30 = 92,7$) iar occipitalul bombat.

Fața este îngustă (estimată) și scundă ($47 = 103$ și $48 = 59$ mm). Orbitale rotunjite, înguste ($51 = 36$ mm) și înalte ($52 = 35$ mm) sînt hipsiconche ($52:51 = 94,6$). Nasul foarte scurt ($55 = 43$ mm) și îngust ($54 = 22$ mm) este camerin ($54:55 = 51,16$). Apertura piriformă de tip antropin, spina nazală de gradul 3. Fosele canine adînci, (de gradul 3) ușor prognatism și prodenție. Molarul 1 inferior stîng și cel superior drept eliminați intravitam în urma unui abces; carie de colet la molarul 1 superior stîng și molarul 2 superior drept. Maxilarul superior prezintă o schiță de torus palatin iar fragmentul de mandibulă un foramen mentale dublu la nivelul ramurii drepte. Mai notăm prezența unor exostoze preauriculare, oase suturale în traiectul suturii lambdaoide stîngi, pori

vasculari pe oasele nazale și orificii vasculare multiple pe apofiza frontală a maxilarului superior.

M 6. Osemintele au aparținut unui copil în vîrstă de circa 10—11 ani (caninul stîng, premolarul al 2-lea și al 2-lea molar permanenți sînt incluși, fiind prezenți în alveolele arcadei mandibulare, doar primul molar permanent și al doilea molar decidual.

Calota este lungă (1 = 180 mm) și îngustă (estimată), de formă ovoid-alungită și doliocrană (estimată). Fruntea este camemetopă (29 : 26 = 92,0), parietalul plat (30 : 27 = 91,8) și occipitalul slab arcuit (31 : 28 = 87,0).

Notăm absența totală a ramurii stîngi a suturii lambdoide. Rețin atenția și următoarele caractere : conformația regiunii nazoglabelare este asemănătoare cu cea a lui *M 1* ; orificiile vasculare multiple de pe molar au aceeași topografie ca la *M 1* ; conformația regiunii mentoniere, cu tubercul mentonier median, proeminent și jos situat, este de o asemănare izbitoare cu *M 1*. Menționăm și prezența unui fragment de femur stîng, extremitatea proximală fără capul femural, desprins de col la nivelul cartilajului de creștere.

M 7. Osemintele au aparținut unui copil în vîrstă de aproximativ 2 ani, judecînd după gradul de dezvoltare și formare a rădăcinilor dinților și erupția lor.

În privința sexului, după metoda de determinare propusă de Gailard (2) pe coxalul fragmentar, osemintele ar putea să fi aparținut, foarte probabil, unui băiat.

Craniul are o formă ovoidă, asemănătoare cu *M 5*, este mezocran (1 = 169 mm, 8 = 130 mm și 8 : 1 = 76,9), fruntea este bombată, ortometopă (29 : 26 = 81,7), parietalul este plat (29 : 27 = 92,2) și occipitalul arcuit (31 : 28 = 83,0), toate de aceeași formă ca la *M 5*.

Apertura piriformă ca și apofiza frontală a maxilarului superior (cu pori vasculari) este foarte asemănătoare cu *M 5* și, deși *M 7* este de numai 2 ani, prezintă hiperostoze preauriculare bilateral, cu aceeași topografie ca și la *M 5*.

Pe baza datelor individuale consemnate mai sus, procedînd și la analiza diferenței medii a caracterelor de mărime și de formă (DD propus de Czeckanowski (3)) și pe baza unui număr de caractere nemetrice care se pare că se transmit ereditar intragrupal și intrafamiliar (4), rezultă că *M 2* diferă de ceilalți indivizi, prin unele caractere ca : mezo-brahicranie și hipsicranie, nasul leptorin și orbitele mai scunde, mezoconche (DD = 5,2 față de *M 1* și 5,5 față de *M 5*), fosele canine slab dezvoltate, incizura submalară ștearsă și femurele eurimere. Prin alte caractere însă, nu se deosebește. Astfel, prezența oaselor suturale în traiectul suturii lambdoide stîngi, hiperostozele preauriculare, orificiile vasculare multiple pe marginea superioară a orbitei, pe malar și pe apofiza frontală a maxilarului superior, și prezența unor pori vasculari pe oasele nazale, constituie caractere comune cu ceilalți indivizi.

Nota comună a celorlalte schelete este forma calotei în norma verticală, orbitele înalte, hipsiconche, nasul mezocamerin sau camerin, regiunea nazo-glabelară analogă la *M 1* și *M 6*, prezența oaselor suturale în sectorul stîng al suturii lambdoide, hiperostozele preauriculare, orificiile vasculare menționate, hiperplatimeria și prezența unor fațete articulare

suplimentare pe marginea antero-inferioară a tibiei (diferența mare între dimensiunile calotelor M 4 și M 5 : $DD = 7,6$ poate fi atribuită diferenței de vîrstă între cei doi subiecți ; conformativ, însă, calotele sînt foarte asemănătoare : $DD = 1,77$).

Ținînd seama de grupa de vîrstă și de sex a celor șapte indivizi ca și de caracterele comune sau divergente dintre unii din ei (M 2), putem considera că avem de-a face foarte probabil, cu membrii unei familii. Structura acestei familii pare să fi fost următoarea : M 1 tatăl, M 4 mama, M 5, M3 și M6 copiii. E posibil ca și M 7 să fi fost tot copilul lor. În mod excepțional M 7 ar fi putut fi copilul lui M 5. Deși M5 are numai 14—15 ani, iar M 7 aproximativ 2 ani, un grup de caractere frapante pe care le-am menționat la cracterizarea individuală ne îndreptățesc să punem în discuție și această alternativă, cu toate că M 5 și M7 puteau fi tot atît de bine și frați. Prezența în aceeași familie a lui M2, bărbat în jur de 30 de ani, deci în imposibilitate de a fi fost fiul femeii de aproximativ 35—40 ani (M 4) și diferit de ceilalți prin cîteva caractere semnalate mai sus, poate veni în sprijinul ipotezei că M 7 era copilul lui M5 (în cazul acesta M 2 ar fi fost tatăl).

Totodată, celelalte caractere mai numeroase și comune la toți indivizii, inclusiv M 2, par să indice că nu sînt caractere strict intrafamiliale ci și intragrupale.

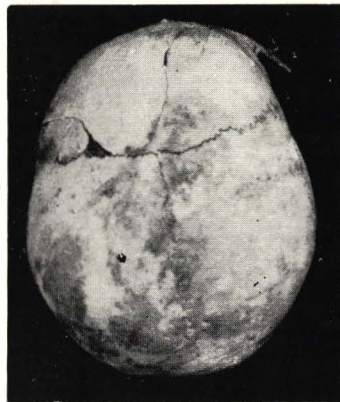
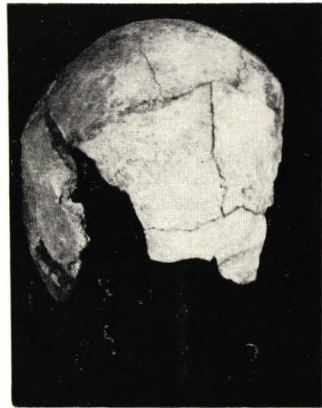
În încheiere, ținem să subliniem interesul deosebit al descoperirii făcute în bordeiul nr. 177 de la Dinogetia pentru faptul că ne-a permis să cunoaștem dimensiunile și structura unei familii din prima jumătate a secolului XI. Compusă din șapte persoane ce locuiau într-un spațiu restrîns de 3×4 m, ea nu putea să aparțină decît populației locale care, cel puțin în cazul analizat de noi, prezenta o structură antropologică omogenă, neamestecată cu alte grupe de populații cum va fi cazul mai tirziu (5), dovadă lipsa unor caractere obișnuit întîlnite la elementele migratoare care au atacat în repetate rînduri așezarea, timp de aproape două secole.

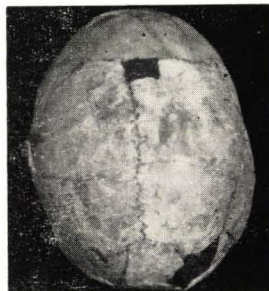
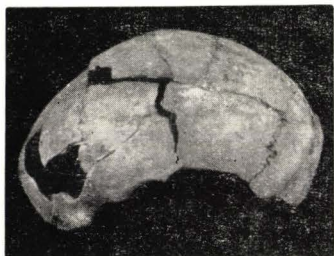
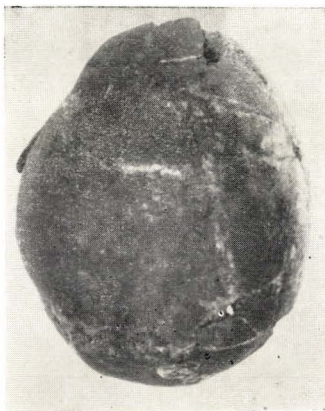
LA CARACTÉRISATION ANTHROPOLOGIQUE D'UNE FAMILLE DE LA PREMIÈRE MOITIÉ DU XIe SIÈCLE À DINOGETIA

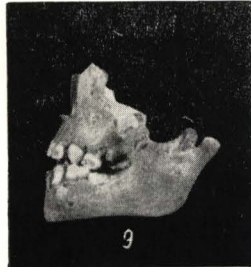
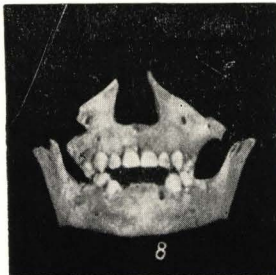
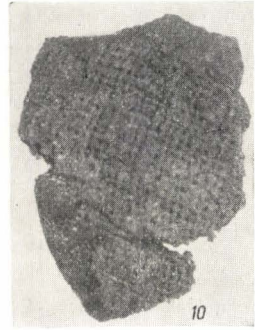
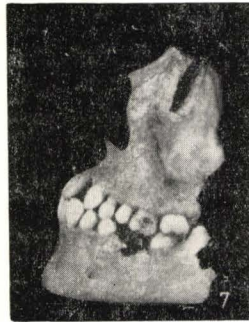
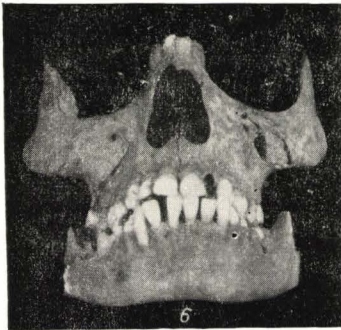
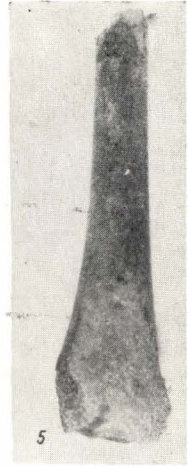
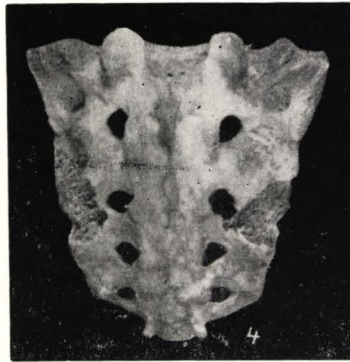
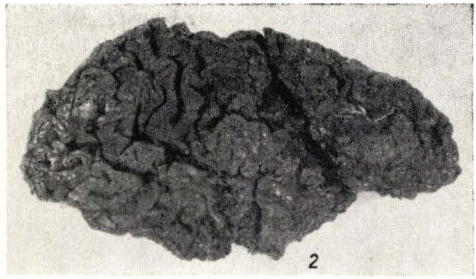
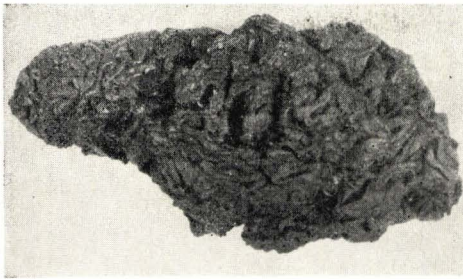
RÉSUMÉ

Il s'agit de 7 habitants d'une hutte incendiée (N 177) tués par le feu et des débris de leur habitation.

L'intérêt tout particulier de cette découverte concerne la dimension et la structure possible d'une famille autochtone de la première moitié du XIe siècle à Dinogetia (Garvăn), à savoir : les parents, le père âgé de 45 ans, la mère de 35—40 ans et leurs enfants, une fille de 14—15 ans, un garçon de 12 ans, un autre de 10—11 ans et le plus petit de 2 ans qui pourrait être soit le petit frère, soit l'enfant de la jeune femme de 14—15 ans, étant donné leur fort degré de ressemblance. Le père de l'enfant et le mari de la jeune femme est âgé de 30 ans.

1 și 2, encefal încarbonizat aparținând craniului M_4 ; 3 și 5, femure cu trifurcarea nșerțiilor vaștilor și tibii cu fațete articulare suplimentare pe marginea anteroinferioară; 4, sacru cu spina bifida; 6 și 7, masivul facial al lui M_5 văzut comparativ cu M_7 (8 și 9); 10 și 11, resturi de țesături încarbonizate.

BIBLIOGRAFIE

1. BARNEA ION, *Dinogeția*, ed. II 1969, Edit meridiane, pg. 32
2. GAILLARD J., *Détermination sexuelle d'un os coxal fragmentaire*, Bull. et Mém. Soc. d'Anthropol., Paris, XI-ème série, I, 2, 255–267.
3. CZEKANOWSKI J., „Coefficient of Racial Likeness” und „Durchschnittliche Differenz”. *Anthrop. Anz.* 1932 IX, 227–250.
4. KELLOCK W. L. and PARSONS P. A., *Variation of Minor Non-Metrical Cranial Variants in Australia Aborigines*, *Am. Journal of Phys. Anthropol.*, 1970, 32, 3, 409 – 421.
5. MAXIMILAN C., *Considerații antropologice asupra populației prefeudale de la Dinogeția (secolul X–XII)*, *Probleme de antropologie*, 1959, 4, 105–129.

*Centrul de cercetări antropologice
București*

Primit în redacție la 1 februarie 1971

NOTĂ ASUPRA RESTURILOR DE FAUNĂ DESCOPERITE ÎN BORDEIUL 177 DE LA DINOGETIA

DE

UDRESCU ȘT. MIRCEA

59 : 572

Materialul care face obiectul notei de față provine dintr-un bordei incendiat de la Dinogetia. Menționăm că resturile de faună au sosit amestecate cu scheletele umane trimise pentru studiu, deci se poate presupune că s-au găsit răspândite pe podeaua bordeiului, în zone apropiate.

Materialul faunistic este redus ca număr și fragmentat : s-au identificat 18 piese, dintre care numai cinci sînt întregi sau aproape întregi. Secțiunile de spargere sînt cel mai adesea neregulate, iar la două dintre fragmente se remarcă urme de retezare cu obiecte tăioase. Avînd în vedere această stare a lucrurilor, nu trebuie să ne surprindă faptul că nu s-au găsit piese dimensionabile, în afară de un atlas de *Bos* (lung. mx. = 95, lung. cr. — caud. = 81, lat. mx. = 150,5, lat. supr. cran. = 99, lat. supr. caud. = 94, lung. arc. ventr. = 45).

Culoarea fragmentelor osoase variază de la galben deschis pînă la maroniu. Semnalăm că o parte dintre resturile scheletice descoperite în bordeiul menționat prezintă urme de ardere, de la ușoare atingeri ale flăcărilor pînă la carbonizări aproape totale, ca în cazul fragmentului de coxal de *Equus*.

Au fost identificate aproape în exclusivitate resturi aparținînd unor specii domestice, cu excepția unui fragment de maxilă stîngă cu P² de *Cervus*. Cele mai multe piese aparțin ovicaprinelor. Sînt reprezentate în general aproape toate părțile scheletice, ceea ce nu permite aprecieri privind o predilecție în alegerea unora dintre ele.

Prezența unui material atît de sărac exclude aproape complet comparațiile cu alte stațiuni din faze cronologice apropiate.

Situația oarecum specială a acestui bordei incendiat ne permite să precizăm că cel puțin în momentul declanșării incendiului în interiorul său nu se aflau animale, pentru că altfel ar fi apărut măcar un schelet întreg.

Compararea cu datele rezultate din prelucrarea resturilor de faună mult mai bogate, provenite din aceeași stațiune, ne permite constatarea că speciile identificate de noi sînt dintre cele care au apărut cel mai frecvent în perioada pe care se întinde existența acestei stațiuni.

În măsura în care este posibil să mergem mai departe cu observațiile, se cuvine să remarcăm că un atare raport între speciile domestice (între

Tabelul nr. 1

Repartiția procentuală și pe număr minim de indivizi a fragmentelor osoase descoperite în tordelul 177 de la Dînogeția

Specia	Nr. de piese	%	N. M. I.
<i>Bos laurus</i>	3	16,65	1
<i>Ovicaprinae</i>	7	38,95	3
<i>Sus domesticus</i>	2	11,10	1
<i>Equus caballus</i>	4	22,20	1
<i>Cervus elaphus</i>	1	5,55	1
<i>Pisces</i>	1	5,55	1

care ovicaprinele sînt predominante) și cele sălbatice indică o perioadă de liniște în existența acestei stațiuni, atunci cînd preocupările casnice aveau pondere mai mare. Menționăm acest fapt deoarece de-a lungul funcționării așezării de la Dînogeția studiul materialului faunistic, pe serii suficiente statistic, arată că „în cadrul așezării din sec. al X-lea, oasele de animale sălbatice sînt mai rare în raport cu cele de animale domestice. În schimb, în așezarea din secolele XI—XII numărul oaselor de animale sălbatice este mai mare în raport cu cel al oaselor de animale domestice decît a fost în perioada precedentă” (1) Această modificare a raportului dintre resturile osoase ale speciilor domestice și sălbatice o putem interpreta ca reflectînd probabil o schimbare ocupațională pe care o putem pune în legătură cu condițiile social-istorice de dezvoltare a comunității, care, în urma valurilor repetate de incursiuni ale popoarelor migratoare, se vede tulburată în ocupația sa fundamentală : creșterea animalelor și agricultura.

În consecință, pentru nevoile de hrană ale colectivității sînt siliți să recurgă probabil mai mult la vînătoare și pescuit.

NOTE CONCERNANT LES RESTES DE FAUNE DÉCOUVERTS DANS LA HUTTE N°177 DE DINOGEȚIA.

RÉSUMÉ

Nous présentons les données résultées de l'étude des restes de faune découverts dans une hutte incendiée — N°177 — de Dînogeția. Les matériaux sont fragmentés et en nombre réduit — 18 fragments déter-

minés. De la comparaison avec les données résultées de l'étude des restes fauniques provenant du même établissement il résulte que les espèces identifiées par nous ont apparu plus fréquemment dans la période du commencement de cet établissement. Vers la fin de son existence — XIe — XIIe siècles — intervient un changement occupationnel reflété par l'augmentation de la proportion des restes des espèces sauvages par rapport aux restes des espèces domestiques, changement survenu à la suite des attaques répétées des peuples migrants qui ont déterminé l'extinction de l'établissement.

BIBLIOGRAFIE

1. ȘTEFAN Gh., și COLAB., *Dinogeția*, Edit. Academiei, București, 1967, p. 409.

*Centrul de cercetări antropologice
București*

Primit în redacție la 1 februarie 1971

ANTROPOLOGIA BIOCHIMICĂ

DE

C. C. VELLUDA

572 :577.1

Cercetarea antropologică a început prin a se folosi de observații personale, vagi și neprecise. Aspectele morfologice, cu deosebiri aparente între indivizi și grupări de indivizi, au făcut să apară, între altele, împărțirea în rasele albă, neagră, și galbenă. Crearea unor tehnici apropiate au permis cercetări obiective, efectuate și ele, la început, strict în domeniul *morfologic*. Antropometria, metodă larg utilizată în ultimul secol, a adus și aduce încă reale servicii antropologiei, dar (chiar completată cu observații calitative ale caracterelor somatice) nu poate fi considerată ca o metodă suficientă pentru a rezolva problemele caracterizării biologice ale unei populații sau ale unui individ. Cercetarea parametrilor *fiziologici* a început mai târziu. Menționăm că încă din 1937 la Cluj s-au susținut unele teze de doctorat în acest domeniu, legate de aspectele constituționale (capacitatea vitală și ritmul respirator, T. Agîrbiceanu ; ph-ul urinar, O. Taga ; formula leucocitară, Gh. Bob) ori s-au efectuat unele cercetări complexe (Gr. Benetato). Ulterior, Șt.-M. Milcu și colab. au adâncit unele aspecte ale relațiilor dintre constituție și profilul endocrin.

În aceeași epocă, s-a răspîndit ca metodă de lucru devenită azi curență în antropologie, determinarea grupelor sanguine. Cercetările serologice au dus la stabilirea unui „indice biologic — biochimic”, pornind de la frecvențele cu care întilnim grupele „clasice” A, B, O. La noi în țară, S. Manuilă, P. Râmneanțu, Gh. Popovici, V. Papilian, C. Velluda, V. Preda (Cluj), Fr. Rainer, M. Dumitrescu (București), E. Ionescu și O. Necrasov (Iași) au cules date valoroase care arată că, în populațiile cercetate, indicele sanguin crește de la valorile 1—1, 6—2, 2 în sud-est și la șes, pînă la 3—4 în Transilvania și în regiunile de munte. Unele observații de laborator ale lui V. Papilian, V. Preda, I. G. Rusu au pus însă la îndoială absoluta constanță a apartenenței la un grup sanguin, problemă care ar trebui reluată.

Cercetarea grupelor sanguine o considerăm însă numai ca un prim pas în edificarea unei antropologii *biochimice*. Considerăm că cercetarea

antropologică a caracterelor umane trebuie să țină seama de complexa corelație dintre ereditate și mediu, de influențele modificatoare ale mediului.

Condițiile de adaptare și asimilare a factorilor de mediu după cum se știe cer un complex de verigi care se înlănțuiesc unele cu altele. Odată constituite aceste verigi, ele se mențin numai în condițiile unui mediu care oferă o constantă, pentru ca verigile metabolice nou-formate să se consolideze, să persiste, să se perpetueze. Perpetuarea e deci legată de condițiile mediului care le-a dat naștere. Modificările mediului, dacă nu sînt mari și îndelungate, vor fi capabile să influențeze mult mai greu verigile complexe mai vechi și bine consolidate, iar ceea ce poate eventual influența se produce lent fără a le putea sesiza ușor. În funcție de persistența unui mediu schimbat factorii cei mai nou apăruiți, deci cei mai slab consolidați, vor suferi mai rapid influența acestui mediu nou schimbat, deviindu-l într-o anumită direcție. În acest sens, influența mediului se face în special simțită asupra factorilor care încă nu și-au creat legături și interrelații suficient consolidate, și deci stabile, adică asupra factorilor care mai pot fi încă zdruncinați și susceptibili de modificări. Din acest punct de vedere factorii morfologici, ca talia, forma capului, mărimea diferitelor diametre cranio-faciale, culoarea pielii, a ochilor și părului cu tipul lor morfologic și rasial, fiind caractere mai vechi și bine consolidate, vor fi mult mai greu influențate. Apariția ulterioară a brahicefaliei față de dolicocefalia mai veche ca și a altor caractere tot așa de vechi arată greutatea în a sesiza astfel de modificări influențate de mediu. Unele cercetări antropologice au evidențiat totuși o serie de diferențe de creștere (talia, capacitatea craniană) în rîndul aceleiași populații, după un anumit interval de timp.

O serie de cercetători francezi au constatat, mai ales în regiunea Auvergne, o creștere semnificativă a taliei actuale la populația respectivă comparativ cu datele reținute asupra populației medievale din această regiune. De altfel și O. Necrasov cu colaboratorii constată o oarecare creștere la populația țării Dornei, la un interval relativ scurt (25 de ani). Se pare că în general talia e în creștere. În același sens și capacitatea craniană crește. Unele statistici comparative între craniile actuale și cele medievale și mai vechi, făcute în Franța, ne arată așa cum ne informează Wilhelm Leche că ea a crescut evident.

De unde la începutul neoliticului populația franceză avea o capacitate medie de 1 300 — 1 400 cm³, azi 47,7% din această populație depășesc 1 500 — 1 600 cm³. Sub 1 200 cm³ găsim 17% în neolitic și 20,8% sub 1 300, ceea ce nu întîlnim azi la nici unul din craniile moderne. La parizieni, de exemplu, găsim azi 5,3% craniile cu o capacitate de 1 700 — 1 800 cm³. Cui s-ar putea datora ele decît mediului? În acest fel, fără a minimaliza stabilitatea ereditară a formelor studiate în antropologie, nu le putem totuși considera ca imuabile. Factorii de mediu prin acțiunea lor neconținută, prin schimbările uneori brusce, alteori lente dar prelungite nu mențin decît o stabilitate relativă. Altfel nu s-ar produce evoluție.

În antropologie nu ne putem de aceea rezuma numai la cercetarea morfologicului prin antropometrie, ci trebuie să cercetăm și alți factori și în primul rînd pe cei fiziologici, biochimici, endocrinologici ș. a., care pot influența morfologicul.

Factorul de mediu în anumite condiții de existență a acestuia poate influența mai ușor elementele biochimice ale unui organism. Dintre aceștia, proteidele, elementele sanguine, unii principii endocrini, unii ioni ne pot permite pe baze statistice să sesizăm diferențele existente ale acestora în populații supuse la factori diferiți de mediu (altitudine, presiune, umezeală, factorii alimentari, temperatură etc.).

Putem desconsidera biotipurile legate evident de anumite constituții biochimice, ca cele endocrine mai ușor sesizabile și care atrag după sine modificări morfologice tipice? Determinarea unor factori biochimici la aceștia arată clar o serie de devieri a acestora, evidențiind astfel corelația dintre formă, funcție, constituție, biotip și metabolism. Astfel de diferențe biochimice au fost constatate chiar și la gemenii univitelini. De aceea trebuie să considerăm omul cu caracterele sale morfologice și tipologice actuale ca un produs al mediului în anumite condiții date. În mediu trebuie să includem, firește, și mediul social.

Societatea constituie pentru om sursa unor factori de influență necunoscută animalelor. Inteligența sa a influențat și a schimbat în mare parte cursul evenimentelor defavorabile lui. Prin aceasta și-a creat un mediu aparte, în mare altfel de cel oferit de natură. În aceste condiții asupra omului își exercită influența pe de o parte factorii ereditari, factorii de mediu naturali, factorii de mediu modificat de el, iar pe de altă parte factorii sociali care îl influențează în comportamentul lui, și care nu sînt identici în sinul unei populații. Aceasta a făcut ca preocupările antropologice să se îndrepte și spre cercetarea sociologică.

Colaborarea cu sociologii devine indispensabilă. Ancheta antropologică a prof. Rainer a fost efectuată în cadrul școlii sociologice de la București (D. Gusti), iar mai recent Șt.-M. Milcu în cercetările antropologice complexe asupra populației satului Bătrîna și Clopotiva a avut colaborarea a doi sociologi (Th. Herseni și V. Caramelea). Actualmente, Centrul de cercetări antropologice de la București are un sector de Antropologie socială și culturală.

Constituția biochimică pare a fi factorul cel mai susceptibil de a fi influențat de condițiile de mediu și cel mai abordabil într-o astfel de cercetare. Hill și Treverov, studiind mulți indivizi normali, găsesc mari oscilații în ceea ce privește concentrația albuminelor, a globulinelor, fibrinogenului, pînă la 500%. Din aceste cercetări reiese de asemenea că, electroforetic, repartizarea proteinelor este diferită la fiecare om; respectiv, deci fiecare individ ar avea o particularitate a proteinelor sale sanguine. Antropologia biochimică prin studierea electroforetică a singelui ar putea trage multe foloase. Aceste constatări care se multiplică prin cercetări mai noi cuprinzînd și alți factori sanguini au pus în ultimul timp tot mai insistent problema existenței unei individualități biochimice a omului, căci, așa cum spunea J. B. S. Haldane, „our final theory of evolution will see it largely as a biochemical process”.

Antropologiei biochimice îi revine sarcina de a stabili comparativ caracterele morfologice caracteristice fiecărei grupe de populație în funcție de mediul său biologic și social.

R. Williams, într-o lucrare apărută sub titlul *Individualitatea biochimică*, relatează în acest sens date statistice privind diferiți factori sanguini și umorali studiați, ca: grupa sanguină, proteinele sanguine, acetil-

colina, histamina, aminoacizii, vitaminele. Din toate acestea reiese o mare variabilitate individuală. Desigur că acești factori cercetați se găsesc în funcțiune pe de o parte de factorii genetici, iar pe de altă parte de cei de mediu. O cercetare de antropologie biochimică în acest sens ar evidenția mai bine contribuția mediului în determinarea lor.

St.-M. Milcu și H. Dumitrescu în cercetările lor în satul Bătrîna asupra valorii glicemiei, a eliminării calciului, a colesterolemiei au arătat că valorile cercetate se situează la limita inferioară a normalului la nivelul altitudinii de 900 — 1 100 m, pe cînd mai jos la 500 m, la limite superioare ale acestora. În acest sens Heuse studiînd glicemia și colesterolemia la rasele albă, neagră și galbenă găsește diferențe semnificative.

Mediul determină schimbări biochimice intime, care la rîndul lor vor influența și determina caracterele morfologice ale tipurilor antropologice.

Plecînd de la aceste considerații, cercetările de antropologie biochimică pe grupe de oameni care se găsesc în anumite condiții asemănătoare ne pot înfățișa curbe de valori semnificative. Ele totuși nu trebuie absolutizate, ci coordonate cu celelalte date antropometrice, sociale, istorice. S-ar trece prin aceasta de la cercetarea pur statistică, care doar înregistrează modificări, la cea dinamică, care poate explica apariția de variații în sinul unei populații, fixîndu-i astfel adevăratul ei caracter morfo-antropologic. Ar fi interesantă în primul rînd determinarea biochimică a unei populații care s-a dezvoltat mult timp în același mediu geografic, istoric, ecologic. Astfel de populații ne-ar oferi indicativi biochimici comparativi foarte utili într-o interpretare antropologică.

Problema care se ridică în cercetarea biochimică în antropologie este cea a alegerii factorilor biochimici ce vor fi cercetați. Care din aceștia sînt cei mai indicați? Fosfații organici? Iodul seric? Cuprul? Aminoacizii? Calciul? Azotul sanguin? Acizii nucleici? În lipsă de cercetări suficiente aceștia nu pot fi încă real apreciați. Variațiile mari s-au constatat pe același individ în unele produse cercetate (sînge, urină, salivă) în funcție de activitatea zilnică, alimentație, muncă, dar concluziile nu sînt satisfăcătoare. Oricum, într-o cercetare biochimică în scop antropologic valorile care pot aduce un aport concret și mai valoros ar fi acelea care suferă cel mai puțin influența preocupărilor zilnice. Dintre aceștia, mai indicați credem că ar fi fosfații, proteinele, nucleoproteidele, iodul proteic, calciul, cuprul, glicemia, lipidele. Colesterolemia ridică unele probleme, deoarece s-a constatat că prezintă oscilații mari la același individ, chiar la scurte intervale în funcție nu numai de alimentație, dar și de factorii nervoși și alții. Cercetările lui A. Moga în județul Cluj găsesc și ele aceste oscilații. Totuși, Mann și Gildea, studiînd conținutul lipid al sîngelui prin probă repetată pe același individ timp de 4 luni, a găsit la fiecare individ un procent constant. Speisy face cercetări asemănătoare asupra colesterolemiei. De altfel cercetările amintite ale lui St.-M. Milcu și colab., în satul Bătrîna, ca și ale altora, ca : Maria Tibera Dumitru și colab. Tatiana Drăghicescu, Marta Ciovrînache au indicat aceleași valori mai constante : glicemia, colesterolemia, calciuria, proteinele. Lista acestor determinări poate fi extinsă și la alți factori biochimici.

Personal cred că dintre toți factorii, cei care interesează mai mult morfoantropologia sînt proteidele. Pe cînd glucidele contribuie în procesele biochimice mai ales ca factori energetici, proteinele constituie în primul

rind baza formatoare a substanței vii cu rol primordial în creștere și dezvoltare, deci în raport cu morfologicul. Cercetările electroforetice despre care aminteam, cu specificul lor, constituie credem un indicator căruia trebuie să i se dea mai multă importanță.

Cercetarea factorilor proteici în mod constant la vârstele adulte, pozitiv în perioadele de creștere, negativ la bătrânețe, constituie, credem, un factor mai bine sesizabil într-o cercetare antropologică. Aplicarea acestora în cercetarea corelațiilor cu rasa, biotipul, creșterea etc. mai ales în regiunile izolate deci ferite de amestecuri sau în cele cu altitudini variabile sau cu un anumit caracter ecologic, ne-ar furniza date prețioase în antropologie.

Wetzer, studiind amplu creșterea copiilor, a apreciat starea fizică a acestora, clasificându-i în nouă tipuri de dezvoltare. Cercetările acestui autor arată că orice deviere de la un anumit tip se datorește condițiilor biochimice individuale suferite și de factorii de mediu respectiv. Oricît de schematică ni s-ar părea această clasificare, nu se poate nega veridicitatea unui aport biochimic variat.

La noi, Maria Cristescu și colab. au adus un real aport acestei probleme atît de actuale. Tot aici trebuie să amintim și procesul biochimic legat de vârstele înaintate cercetate la noi pe baze de indici biochimici de prof. Gh. Marinescu, C. Parhon, A. Aslan, Oeriu și colab.

Procesele biochimice legate de alte caractere studiate în antropologie, ca forma și culoarea părului, de exemplu, au constituit de asemenea preocupările unor antropologi. S-a arătat că variabilitatea acestui caracter se găsește în legătură cu conținutul diferit în fier, cupru, cistină. Părul roșcat are mai mult fier, cel negru mai mult cupru, la cel alb se găsesc scăzute grupările sulfhidrice, fiind crescute sărurile de calciu. H. Dumitrescu și colab., cercetînd diferitele valori ale părului uman, arată variabilitatea acestora în legătură cu metabolismul endogen. Cercetările sale de microchimie au constatat corelații între anumite calități ale părului și cistină.

Unele cercetări asupra reactivității vasculare la sărurile de brom la un număr de muncitori albi puși în anumite condiții a dat un procent de reacție de 8,62%, pe cînd în aceleași condiții, la negri 15,67%. Aceste date ca și altele indică așadar posibilitatea depistării prin cercetări de biochimie și unele caracteristici ale diferențelor dintre rase. Biochimic, exemple numeroase atestă existența de diferențe sau apropieri între speciile de animale pe baza unor reacții biochimice și imunochimice, ca reacția de precipitare. Existența grupelor sanguine, care se bazează tot pe o astfel de reacție atestă existența de diferențe și apropieri în sinul aceleiași specii.

Evoluția caracterelor biochimice ereditare și caracterelor morfoantropologice, reprezintă de fapt consecințele acestei evoluții, apare în ultima analiză ca un fenomen al variabilității biochimice care imprimă noi proprietăți bazelor materiale ale eredității.

Cercetările antropologice de la noi din țară, din ultimele decenii, conduse de Șt.-M. Milcu și de O. Necrasov, nu neglijează nici aspectele de grup sanguin nici aspectele biochimice propriu-zise. Dintre lucrările publicate amintim pe cele ale lui Șt.-M. Milcu și colab. privitoare la satul Bătrîna, cele ale Martei Ciovrînache privind satul Boșorod, cele ale lui T. Drăghicescu privind satele Fundata, Șimon, Moeciu de Jos, cele ale Mariei Tibera Dumitru privind unele comune din Oltenia și Hunedoara,

ca și cele ale Mariei Cristescu care se ocupă de aspectele în creșterea și dezvoltarea adolescentului.

S-au determinat valoarea glicemiei, a colesterolemiei, a calciuriei. Maria Cristescu determină și creatinuria, ca și valoarea 17-cetosteroidilor. Se fac de asemenea cercetări asupra haptoglobinelor de către Simona Beroniade și colab., o problemă de actualitate care prin caracterul ei de constantă individuală este foarte promițătoare în rezultate.

Analiza biochimică trebuie să urmărească evoluția fiziologică a omului și să stabilească corelația dintre aceasta și morfologie. Cercetarea biochimică în acest sens are posibilitatea (mai mult ca oricare metodă) a evidențierii legăturilor între „formă” și „conținut”. Totodată biochimia, cu cunoștințele ei actuale, cu metodele ei de cercetare, poate folosi în acest fel nu numai experimentul fiziologic ci și pe cel antropologic.

Dacă studiul caracterelor biochimice nu ar necesita tehnici, unele destul de complicate, naturaliștii ar fi putut aduce multiple observații pentru o fundamentare științifică a evoluției omului. Astfel de cercetări sînt însă mai dificile, comparativ cu cele antropometrice. Trebuie de aceea aleși, în stadiul de cercetare în care ne găsim, parametrii mai ușor de realizat și cercetătorii biochimisti, convinși de necesitatea și rezultatele fructuoase ale unor astfel de investigații.

ANTHROPOLOGIE BIOCHIMIQUE

RÉSUMÉ

Pour l'étude dynamique des formes et des types et pour l'étude physiologique de l'individu et des populations, l'exploration à l'aide des techniques biochimiques est indispensable. L'auteur analyse quelques contributions dues à l'endocrinologie à la biochimie des protéines plasmatiques, aux études métaboliques. L'intérêt doit se concentrer sur les indices suffisamment stables et hautement significatifs. On peut y ajouter l'étude de la réactivité aux substances pharmacodynamiques.

*Institutul Medico-Farmaceutic
Cluj*

Primit în redacție la 15 aprilie 1971

STUDIUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI DIN SATUL SOHODOL (CULOARUL BRAN)

I. INTRODUCERE

Centrul de cercetări antropologice din București continuă și în acest an, prin cercetări efectuate în satul Sohodol, publicarea seriei de materiale privind așezările sătești din „culoarul Branului”.

Întreaga cercetare este concepută ca un studiu antropologic complex, care dezvoltă două aspecte de bază : antropologia biologică a populațiilor și antropologia socială a aceluiași populații.

Concepția de constituire a eșantioanelor este aceea a mendelo-populațiilor, adică a comunităților în cadrul cărora au loc mereu încrucișări, datorită faptului că zestrea ereditară a partenerilor care se căsătoresc între ei este mai mult sau mai puțin diferită și niciodată identică.

Pentru asigurarea urmăririi în timp a acestui specific de probleme, Centrul de cercetări antropologice a luat inițiativa constituirii la Bran a unei stațiuni de supraveghere biologică a populațiilor, în cadrul căreia au fost luate încă de pe acum în evidență, pe bază de pedigriuri și pe o perioadă de 100 — 150 de ani, un număr de aproximativ 15 000 de persoane.

Menționăm că aceste cercetări de la Bran reprezintă, în același timp, și contribuția țării noastre (prin Comisia română pentru Programul biologic internațional, secția de adaptabilitate umană (I. B. P./H. A.) la rezolvarea problemei de răscruce, astăzi, în evoluția omnirii-aceea a adaptării populațiilor la cerințele societății moderne industriale.

Pentru actuala etapă de valorificare a materialelor de la Sohodol, sînt publicate în acest număr o serie de studii, care, au rolul să definească „pool”-ul genetic al populației și cadrul natural și social de dezvoltare al acesteia, după cum urmează : tipul antropologic (II), caracterele fizionomice (III, IV), pilozitatea (V), dermatoglifele (VI), serologia (VII) și antropologia socială și culturală (viața economică, cultură și personalitate) VIII.

II. TIPUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI SATULUI SOHODOL* (SERIA ♂)

SUZANA GRINȚESCU-POP, TH. ENĂCHESCU, CRISTIANA GLAVCE și M. UDRESCU

572.54

Consecvenți procedului utilizat în studiul populațiilor noastre de a ne referi la eșantioane garantat autohtone, stabilite pe baza cercetării spițelor de neam, și pentru studiul tipologic al populațiilor din Sohodol, eșantionul a fost alcătuit din subiecți originari din partea locului, care au trăit în acest mediu de viață de cel puțin trei generații.

Analiza trăsăturilor dimensionale, conformative și somatoscopice cefalo-faciale, constituie fundamentarea stabilirii structurii antropologice a comunității Sohodol, insistând cu precădere asupra complexelor asociative ale caracterelor ilustrate în ansamblul lor prin metoda noastră proprie, aceea a morfogramelor taxonomice (1).

Se reține însă de la început că sîntem în prezența unei populații de statură supra-mijlocie (1670,6 mm).

CARACTERELE CALOTEI CEFALICE

Dimensiuni. În morfograma dimensiunilor (fig. 1) complexul asociativ dimensional al calotei cefalice se caracterizează prin valori situate în registrul superior; calota este deci macrodimensionată.

Nivelele valorice ale unei calote lungi, aproape de centrul categoriei (*g-op*, 189 mm), incipient late (*eu-eu*, 156,5 mm) înalte, sub centrul acestei categorii (*t-v*, 127,6 mm), dar cu o frunte manifest lată (*ft-ft*, 111,5 mm), alcătuiesc un ansamblu redat în morfogramă printr-un traseu particular în formă de „u”, traseu care iese din poziția etajată a nivelelor valorice, frecventă pentru populațiile noastre montane.

În acest context tipologic al calotei, specificul unor calote lungi este bine susținut prin repartitia pe categorii a caracterului, deoarece se con-

* Prelucrarea statistică a fost efectuată de R. Cănciulescu și Vasilica Sirbulescu.

stată o lipsă totală de *g-op* foarte scurte sau scurte, o repartiție paritară pentru categoriile dimensiunilor mijlocii și mari (cite 37 %) și un important procent de calote foarte lungi (24 %). Trebuie reținut faptul că la Sohodol calotele lungi și foarte lungi realizează 62%.

Poziția valorică a lățimii calotei incipient lată arată în repartiția pe categorii a acestui caracter o puternică participare a calotelor mijlocii

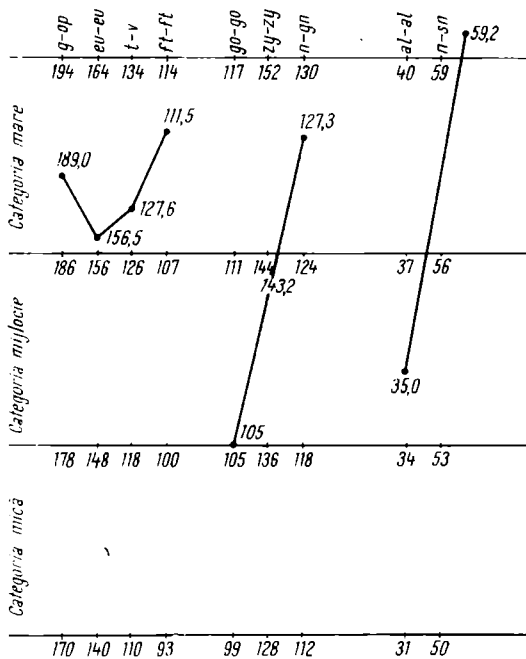

Fig. 1. — Morfograma taxonomică a dimensiunilor cefalo-faciale ale populației satului Sohodol.

de reținut această tendință marcată de dezvoltare a diametrului frunții.

Conformația calotei. Complexul asociativ al indicilor (fig. 2) realizează următorul ansamblu: o brahicefalie doar moderată (*eu-eu/g-op*, 82,9) în prezența unei hipsicefalii moderate (*t-v/g-op*, 67,1), metriocefalii subcentrale (*t-v/eu-eu*, 81,6), asociată cu eurimetopie (*ft-ft/eu-eu*, 71,5).

Indicele cefalic și cel *t-v/g-op* sînt distanțate ca nivel valoric, însă se află amîndoi sub plafonul categoriei de indici mari.

Repartițiile procentuale ale indicelui cefalic arată o majoritate de procente de brahicefalie (43,3%), urmate de cele de hiperbrahicefalie (29,7 %), dar totală absență de ultra-brahicefalie; mesocefalia vine cu procente apreciabile (21,6%), și apare dolicocefalia (5,4 %). Astfel de structură motivează aspectul mai moderat al brahicefaliei la Sohodol, pe care-l reținem. De asemenea, hipsicefalia moderată de la Sohodol se datorește unei repartiții aproape paritară în categoriile de hipsicefalie moderată (48,6 %) și mijlocie (46,0 %), în absența totală de hipsicefalie marcată, în schimb, figurînd ortocefalia (5,4 %).

Dezvoltarea relativă a înălțimii calotei, față de lățimea sa, clasificată pentru Sohodol în categoria metriocefală, își distribuie procentele majoritare în categoria metriocefală (59,5 %), apoi cea tapeinocefală (24,3 %). Sînt prezente și procente de acrocefalie (16,2 %), însă se reține că este vorba de o acrocefalie moderată (din 16,2 % acrocefale, 13,5 % sînt moderate).

În consecința unei dezvoltări marcate a frunții ca dimensiune, acest fapt se reflectă și în conformația sa, fruntea prezentîndu-se eurimetopă. În repartitia procentuală se comasează procentele în clasa eurimetopă (83,8), distanțat urmează metriometopia (16,2 %) și nu avem deloc stenometopie.

Caracterele ectoscopice ale calotei cefalice referitoare la forma occipitalului se distribuie majoritar, însă nu masiv, în categoria occipitalelor mijlociu de bombate (56,8 %) în prezența unor procente destul de numeroase de occipitale bombate (13,5%). La Sohodol se remarcă cam multe occipitale plate (29,7 %), atunci cînd indicele cefalic este moderat brabicefal.

CARACTERELE MASIVULUI FACIAL ȘI ALE NASULUI

Dimensiuni faciale. Disponerea nivelelor valorice dimensionale ale dezvoltării în complex asociativ a gonioanelor, zigomelor și înălțimea feței redată în morfograma dimensiunilor absolute (fig. 1) prezintă pentru Sohodol o dispoziție caracterizată printr-o etajare ascendentă, cu mare diferențiere de nivel între *go-go* și *zy-zy* și în continuare, o dominare a acestor două nivele de către dispunerea nivelului *n-gn*.

Gonioanele sînt considerate incipient mijlociu de dezvoltate (105 mm) în asociație cu zigome la limita superioară a categoriei mijlocii (143,2 mm), urmînd în asociere fețe lungi (127,3 mm).

Această caracteristică a Sohodolului, prin existența unor gonioane la contingența categoriilor de dezvoltare slabă și mijlocie, este de reținut. În repartitia procentuală accentul frecvenței se dispune în categoria de slabă dezvoltare (37,9 %), aproape paritar cu categoria următoare, adică

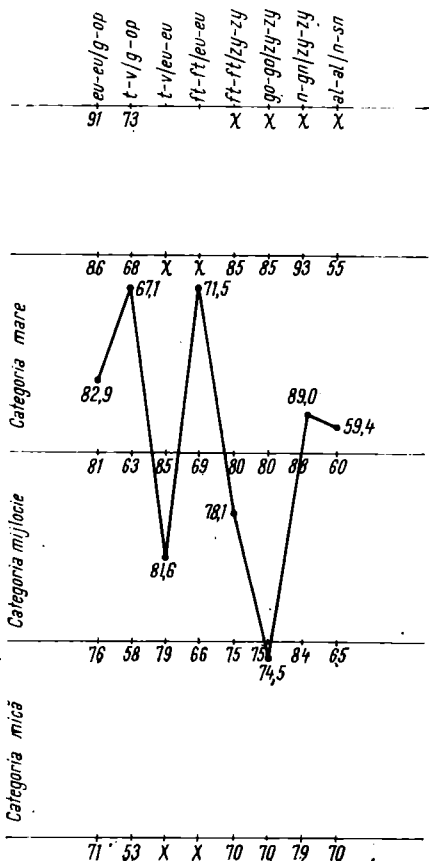

Fig. 2. — Morfograma taxonomică conformativă cefalo-facială a populației satului Sohodol.

Tabelul

Variabilitatea și repartiția procentuală pe categorii a caracterelor cefalo-faciale

Caracter	N	M	m	δ	CV	Min.-Max.	N	%
<i>g-op</i>	37	188,99	1,17	7,14	3,78	179-203	f. scurt x-169	- -
<i>eu-eu</i>	37	156,53	1,03	6,28	4,01	135-168	f. strîmt x-139	1 2,7
<i>t-v</i>	37	127,58	0,86	5,22	4,09	120-140	f. jos x-109	- -
<i>ft-ft</i>	37	111,50	0,63	3,84	3,44	101-117	f. îngust x-92	- -
<i>zy-zy</i>	37	143,18	0,69	4,18	2,92	135-154	f. îngust x-127	- -
<i>go-go</i>	37	104,99	0,82	4,98	4,74	90-115	x-98	4 10,8
<i>n-gn</i>	37	127,26	0,95	5,76	4,53	114-136	f. jos x-111	- -
<i>n-sn</i>	37	59,24	0,48	2,90	4,90	52-64	f. scurt x-49	- -
<i>al-al</i>	37	34,95	0,31	1,89	5,41	31-39	f. strîmt x-30	- -

<i>eu-eu/g-op</i>	37	82,93	0,68	4,13	4,98	71,1-90,2	Dolico	71,0-75,9	2 5,4
<i>t-v/g-op</i>	37	67,07	0,39	2,40	3,58	61,6-72,6	camaecefal	x-57,9	- -
<i>t-v/eu-eu</i>	37	81,58	0,63	3,82	4,68	75,0-95,6	Tapeino.	x-78,9	9 24,3
<i>ft-ft/eu-eu</i>	37	71,47	0,39	2,40	3,36	66,9-77,0	Hiper steno	x-59,9	- -
<i>ft-ft/zy-zy</i>	37	78,10	0,34	2,10	2,69	73,2-81,8	f. îng. x-69,9	- -	
<i>go-go/zy-zy</i>	37	74,50	0,67	4,05	5,44	64,3-83,3	f. îng. x-69,9	4 10,8	
<i>n-gn/zy-zy</i>	37	88,97	0,77	4,70	5,28	79,2-100,7	Euri	79,0-83,9	4 10,8
<i>al-al/n-sn</i>	37	59,41	0,70	4,26	7,17	53,1-67,0	f. îngust	x-54,9	7 18,9

nr. 1

ale populației din satul Șohodol (dimensiuni și indici, seria masculină)

N	%	N	%	N	%	N	%
scurt 170—177		mijl. 178—185		lung 186—193		f. lung 194—x	
—	—	14	37,8	14	37,8	9	24,3
strlmt 140—147		mijl. 148—155		lat 156—163		f. lat 164—x	
1	2,7	13	35,1	18	48,7	4	10,8
jos 110—117		mijl. 118—125		lnalt 126—133		f. lnalt 134—x	
—	—	16	43,2	16	43,2	5	13,5
îngust 93—99		mijl. 100—106		lat 107—113		f. lat 114—x	
—	—	3	8,1	23	62,2	11	29,7
îngust 128—135		mijl. 136—143		lat 144—151		f. lat 152—x	
1	2,7	20	54,1	14	37,8	2	5,4
99—104		105—110		111—116		117—x	
14	37,9	12	32,4	7	18,9	—	—
jos 112—117		mijl. 118—123		lnalt 124—129		f. lnalt 130—x	
2	5,4	7	18,9	15	40,5	13	35,2
scurt 50—52		mijl. 53—55		lung 56—58		f. lung 59—x	
1	2,7	3	8,1	10	27,0	23	62,2
strlmt 31—33		mijl. 34—36		lat 37—39		f. lat 40—x	
7	18,9	22	59,5	8	21,6	—	—

Mezo	Brahi	Hiperbrahi	Ultrabrahi
76,0—80,9	81,0—85,4	85,5—90,9	91,0—x
8	16	11	—
21,6	43,3	29,7	—
Orto.	Hipsicefalie		Ultrabrahi
58,0—62,9	moderată	mijlocie	marcată
2	63,0—67,9	68,0—72,9	73,0—77,9
5,4	18	17	—
	48,6	46,0	—
Metrio.	Acro.		
79,0—84,9	85,0—x		
22	6		
59,5	16,2		
Steno	Metrio.	Euri.	Hiper euri.
60,0—65,9	66,0—68,9	69,0—74,9	75,0—x
—	6	29	2
—	16,2	78,4	5,4
îng. 70,0—74,9	mijl. 75,0—79,9	lat 80,0—84,9	f. lat 85,0—x
4	27	6	—
10,8	73,0	16,2	—
îng. 70,0—74,9	mijl. 75,0—79,9	lat 80,0—84,9	f. lat 85,0—x
16	13	4	—
43,3	35,1	10,8	—
Mezo	Lepto	Hiperlepto.	Ultralepto
84,0—87,9	88,0—92,9	93,0—102,9	103,0—x
14	10	9	—
37,9	27,0	24,3	—
îngust	mijlociu	lat	f. lat
55,0—59,9	60,0—64,9	65,0—69,9	70,0—x
15	11	4	—
40,6	29,7	10,8	—

cea mijlocie (32,4 %). Gonioane late vin cu o contribuție minoră (18,9 %), astfel încât este netă dezavantajarea unei tendințe spre gonioane dezvoltate.

Participarea în complexul asociativ al dimensiunilor feței a unor zigome la limita superioară a categoriei mijlocii se reflectă în caracterul distribuției procentuale unde clasa mijlocie este preponderentă (54,1 %) și față de care are loc un balans marcat a categoriilor de zigome late (43,2 %), în raport cu cele înguste (2,7 %).

În sfârșit, fețele populației de la Sohodol, caracterizate printr-o medie situată în categoria fețelor înalte, supracentral, deci fără exces, își găsesc motivarea în procentele majoritare repartizate în categoria „înaltă” (40,5%). Categoriile de fețe înalte totalizează totuși 75,7%, cele mijlocii înscriu numai 18,9 %, iar cele joase sînt abia prezente (5,4 %).

Dimensiunile nazale urmează o asociere de același tip cu aceea a feței. Domină energia de dezvoltare în înălțime în raport cu dezvoltarea în lățime, poziția valorică a mediei *al-al* este situată în categoria mijlocie spre limita sa inferioară (35,0 mm), asociindu-se cu nasuri incipient foarte lungi (59,2 mm). Astfel de tipologie cu nivele foarte diferențiate este redată în morfograma dimensională (fig. 1), printr-un traseu puternic ascendent.

Repartiția procentuală pe categorii a lățimii nasului înscrie cu precădere procente în categoria mijlocie (59,5 %), față de care balansul între categoriile de nasuri late și înguste este practic nedefinit (late 21,6 %, înguste 18,9 %).

La Sohodol nu am întilnit nasuri foarte late, dar nici cele foarte înguste nu figurează.

Puternica dezvoltare în lungime a nasului este bine ilustrată prin procentele net majoritare în categoria de nasuri foarte lungi (62,2 %), urmată de procentele de nasuri lungi (27 %); cele mijlocii sînt remarcabil de puține (8,1 %), iar cele scurte cu totul reduse (2,7 %).

Conformația facială și nazală a fost definită prin intermediul indicilor de lățime relativă a frunții și a gonioanelor față de zigome, indicele facial și cel nazal.

Complexul asociativ al acestor indici, redat în morfograma conformativă (fig. 2), descrie populația din Sohodol prin următorul ansamblu: frunțile în raport cu lățimea feței sînt mijlocii, (*ft-ft/zy-zy*, 78,5), gonioanele sînt relativ slab dezvoltate (*go-go/zy-zy*, 74,5), fețele leptoprosope la limita inferioară a categoriei (*n-gn/zy-zy*, 89,0) și nasurile înguste la contingenta cu categoria mijlocie (*al-al/n-sn*, 59,4). Se reține particularitatea coborîrii indicelui *go-go/zy-zy* și divergența sa pozițională față de indicele *ft-ft/zy-zy*.

Indicii facial și nazal se înscriu în aceeași tipologie conformativă — față lungă, nas îngust, de asemenea, ambii acești indici prezintă un grad mai moderat al leptomorfei.

Analiza structurală este în acord cu mediile obținute. Astfel, se constată pentru indicele *ft-ft/zy-zy* o repartizare procentuală bine exprimată pentru categoria mijlocie (73 %), cu un ușor balans în favoarea categoriei late (gonioane relativ înguste 10,8% relativ late 16,2 %).

Pentru indicele *go-go/zy-zy*, categoria majoritară este cea a gonioanelor relativ înguste (43,3 %), urmate îndeaproape de cele mijlocii (35,1 %), apoi late (10,8 %).

Se remarcă o prezență numeroasă de gonioane relativ chiar foarte înguste (10,8 %).

Clasa majoritară pentru indicele facial este cea mezoprosopă (37,9%), alături de care leptoprosopia și hiperleptoprosopia vin în procente nivelate (lepto-, 27,0 %, hiperlepto-, 24,3 %), iar cazurile euriprosope încheie suita (10,8 %), rezultând un indice facial cu o medie plasată la limita inferioară a leptoprosopiei.

Conformația nazală, îngustă la limita spre categoria mijlocie, pune accentul repartitiei sale procentuale în clasa nasurilor înguste (40,6 %), urmată de categoria mijlocie (29,7 %); cele late sînt puține (10,8 %), iar foarte late absente, în schimb cele foarte înguste sînt prezente (18,9 %).

Caracterele ectoscopice ale feței și ale nasului. Conturul dreptunghiular al feței este cel mai frecvent la populația băștinașă a Sohodolului (46,0 %), însă, întîlnim destul de frecvent contururi ovale (27,0 %) și pentagonal-alungite (24,3 %), deci, contururi adecvate fețelor de tip leptomorf, pe cînd cele corespunzătoare fețelor de tip scurt (pătrat, rotund) sînt absente.

Deschiderea palpebrală mijlocie este prin excelență majoritară (70,3%), cu un balans slab între cele înguste și largi (16,2 % înguste, 13,5 % largi). Orientarea sa este net orizontală (67,6%). Tendințele spre oblicitate, manifestate moderat, se constată prin 29,7 % de oblicitate doar mijlocie și procente remarcabil de scăzute de orientare oblică propriuzisă (2,7 %).

Malarele, în cadrul unei preponderențe foarte evidente de forme cu relief mijlociu (81,1 %), înclină spre reliefări șterse (16,2 %), cele proeminente fiind remarcabil de rare (2,7 %). Orientarea malarelor este în majoritate mijlocie (54,1 %), apropiată însă de poziția frontală (43,2%) pe cînd orientarea temporală este cu totul rară (2,7 %).

Buza dermică superioară este foarte des dreaptă (70,2 %), cu tendință spre forme concave (19,0 %) și prezență redusă de forme convexe (10,8 %).

Bărbia, prin poziția sa, se înscrie cu procente masive în categoria mijlocie (64,9 %), apoi urmează bărbiile retrase (21,6 %), cele proiectate vin însă și ele cu procente apreciable (13,5 %).

Mentonul este în majoritatea cazurilor conturat (56,8 %), apoi mijlociu de conturat (27,0 %). Conturul șters este mai puțin frecvent (16,2 %).

Ramura mandibulei este preponderent oblică (62,2 %), urmează cele mijlocii (37,8 %); orientarea orizontală a ramurei lipsește.

În ceea ce privește nasul, poziția rădăcinii față de frunte se prezintă mai rar în continuarea frunții (19,0 %); ea este fie mijlocie, fie adîncată (respectiv cîte 40,5 %). În raport cu unghiul intern al ochiului însă, aproape întotdeauna rădăcina nasului este înaltă (86,2 %), urmînd rădăcinile mijlocii cu un procent foarte mic (13,8%), iar categoria de rădăcini joase nici nu figurează. Profilul nasului se caracterizează printr-o majoritate de nasuri convexe (59,5 %), apoi numeroase profiluri ondulate (24,3%); cele drepte sînt cele mai puține (16,2 %). Nu au fost deloc întîlnite forme concave.

Orientarea orizontală a septului nazal este de departe majoritară (70,3%), apoi se înscrie orientarea ascendentă (24,3%), iar cea descendentă este rară (5,4%).

Tabelul
Caracterile somatoscopice ale populației

C a r a c t e r e	N	%
Occipital	plat	
	11	29,7
Poziția rădăcinii nasului față de frunte	înaltă	
	7	19,0
Poziția rădăcinii nasului față de unghiul intern al ochiului	înaltă	
	32	86,5
Lățimea rădăcinii nasului	îngustă	
	22	59,5
Profilul nasului	convex	
	22	59,5
Orientarea septului nazal	descendent	
	2	5,4
Deschiderea fantei palpebrale	îngustă	
	6	16,2
Orientarea fantei palpebrale	oblică	
	1	2,7
Relief malare	proemin.	
	1	2,7
Orientare malare	frontală	
	16	43,2
Forma buzei dermice superioare (din profil)	convexă	
	4	10,8
Poziția bărbiei	retrasă	
	8	21,6
Conturul mentonului	șters	
	6	16,2
Oblicitatea arcului mandibular	oblică	
	23	62,2
Conturul feței	pătrat	
	—	—
Culoarea irisului (Scara Martin-Schulz)	deschis	
	7	18,9
Culoarea părului (Scara Fischer-Saller)	Blond	
	1	2,8

nr. 2

din Sotodol (seria masculină)

N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
mijlociu		bombat							
21	56,8	5	13,5						
mijlocie		joasă							
51	40,5	15	40,5						
mijlocie		joasă							
5	13,5	—	—						
mijlocie		lată							
13	35,1	2	5,4						
drept		concav		ondulat					
6	16,2	—	—	9	24,3				
orizontal		ascendent							
26	70,3	9	24,3						
mijlocie		largă							
26	70,3	5	13,5						
mijlocie		orizontală							
11	29,7	25	67,6						
mijlociu		șters							
30	81,1	6	16,2						
mijlocie		temporală							
20	54,1	1	2,7						
dreaptă		concavă							
26	70,2	7	19,0						
mijlocie		proemin.							
24	64,9	5	13,5						
mijlociu		conturat							
10	27,0	21	56,8						
mijlocie		orizont.							
14	37,8	—	—						
rotund		oval		dreptunghi.		pentag. alung.		romb	
—	—	10	27,0	17	46,0	9	24,3	1	2,7
intermed. deschis		intermed. închis.		închis					
16	43,3	11	29,7	3	8,1				
Brun P—Q		Brun S—T		Br.-negru U—V		Br.-negru W—Y			
—	—	1	2,8	8	22,2	26	72,2		

Rădăcina nasului din punct de vedere a lățimii sale este în majoritatea cazurilor îngustă (59,5 %), urmată de rădăcini mijlocii (35,1 %), rădăcinile late intervin în repartiție cu procente foarte reduse (5,4 %).

PIGMENTAȚIA OCHILOR ȘI A PĂRULUI

Populația Sohodolului se caracterizează printr-o importantă depigmentare a irisului. Astfel, categoria preponderentă este aceea a ochilor intermediar deschiși (43,3 %), alături de care pigmentația albastră înscrisă numeroase procente (18,9 %), iar pe de altă parte, ochiul intermediar închis vine cu procente mai scăzute decât nuanțele intermediar deschise (29,7 %) și irisul închis se înscrie ultimul cu procente foarte reduse (8,1 %).

În ceea ce privește părul, depigmentarea se manifestă ca proces, dar nu atât de evident ca pentru iris. Părul brun-negru rămâne încă destul de masiv preponderent (72,2 %), însă alături de aceste nuanțe închise părul castaniu reușește să înscrie circa 25 %. Totuși părul blond abia este prezent (2,8 %).

CONCLUZII

La populația satului Sohodol pot fi întâlnite următoarele caractere : se constată o anumită specificitate a calotei cefalice realizată printr-o asociere exclusiv macrodimensională, în care, calota este mai curînd lungă decît lată, înaltă dar nu excesiv, cu frunte puternic dezvoltată, ceea ce conformativ se exprimă printr-un indice de moderată brahicefalie, moderată hipsicefalie, metriocefalie sub centrală, dar eurimetopie accentuată.

Acest complex dimensional și tipologic al calotei se găsește asociat cu fețe lungi, însă fără exces, cu zigome bine dezvoltate, dar gonione ce tind a fi disjunctiv înguste. Dimensional, caracterele nasului urmează și ele caracteristicile feței, prin realizarea unui nas lung, chiar foarte lung. Lățimea nasului tinde spre îngustare.

Conformativ, populația Sohodolului prezintă o asociere de leptopropie și nas îngust, dar cu o atenuare de expresie a ambilor indici.

Caracterele ectoscopice majoritare cumulează occipitale mijlociu de bombate, contur dreptunghiular al feței, deschiderea mijlocie a fantei palpebrale masiv majoritară și orientare manifest orizontală.

Malarele cu relief mijlociu sînt din cele mai frecvente, cu orientare mijlocie (însă cu dispoziția frontală apropiată ca frecvență). Buza dermică este foarte des dreaptă, bărbia are o poziție mijlocie, mentonul în majoritatea cazurilor este bine conturat, ramura mandibulară oblică. Nasul se înscrie în asociația de mai sus cu rădăcină fie mijlocie, fie adîncată în raport cu fruntea, aproape întotdeauna înaltă atunci cînd ea este considerată față de unghiul intern al ochiului ; profilul nasului în majoritate convex, orientarea planșeului nasal evident orizontală. Importanța depigmentării irisului și în bună măsură și a părului constituie și ele o caracteristică majoră la Sohodol.

În evaluarea componentei tipologice a populației din Sohodol desigur că alături de trăsăturile preponderente descrise mai sus, aprecierea

tendințelor și chiar a caracterelor lor întâlnite în populația respectivă alcătuiesc toate la un loc fondul nostru de orientare.

Credem că putem conchide pentru o manifestă participare a componentei dalo-nordice prin semnalmentele majore ale calotei la care mai alăturăm anumite tendințe a unor caractere (de exemplu procentul important de calote foarte lungi (24,3, %), absența totală de *g-op* scurte sau foarte scurte, numeroase occipitale bombate (13,5 %), procente apreciabile de mezocefalie (21,6 %), apariția dolicocefaliei (5,4 %), moderarea hipsicefaliei, iar acrocefalia, chiar dacă este prezentă, este de tip moderat). Dar alături de această componentă dalo-nordică nu vom neglija și recunoașterea unei oarecare contribuții dinaride (exprimată prin multe occipitale plate (29,7%) procente de hiperbrahicefalie (29,7%), ceva procente de acrocefalie (16,2 %), indice cefalic mai urcat în cadrul brahicefaliei).

Componenta nordică se evidențiază mai departe și la nivelul caracterelor faciale și nazale prin caracterele majore enunțate, însă și de data aceasta trebuie alăturată componenta dinarică, care reușește să se înscrie major pentru două caractere : profilul nasului care este convex și ramura mandibulei cel mai frecvent oblică. De asemenea, o atribuire a influenței dinaride în procentajul fețelor și mai ales a nasurilor aparținente categoriilor excesive ca lungime este de acceptat.

Pronunțata depigmentare a ochilor la nivel de caracter major al categoriei de iris intermediar deschis și a prezenței ochilor albaștrii (18,9%), atunci când, după cum vom arăta, componenta est-baltică apare cu o participare destul de puțin evidentă, pledează pentru prezența componentei nordice. Dinaricul însă este și el de față ca participant, avind în vedere procente de ochi intermediar închis, care vin în al doilea rând de frecvență (29,7%) și a ochiului cu pigmentație închisă, în procente totuși scăzute (8,1 %). Deși abia apare părul blond, depigmentarea părului este atestată de procente destul de numeroase ale părului castaniu (25 %) care se înscrie în al doilea rând ca frecvență. Acest fapt implică deci, ca și în cazul procesului de depigmentare a irisului, prezența componentei nordice care ar veni să modifice destul de activ fondul majoritar brun-negru (72,2 %). Prezența dinaricului însă nu este străină ca participant în cadrul acelei pigmentații majoritare închise a părului.

Mai este de adăugat că statura supramijlocie a populației din Sohodol concordă cu prezența componentelor dalo-nordice și dinaride.

În ceea ce privește aprecierea participării componentei est-baltice, asamblarea indicatorilor cunoscuți proprii acestei componente la nivelul feței în general (a malarelor, buzei dermice superioare, a nasului, a fantei palpebrale) dau următorul tablou : componenta estică nu deține nici un caracter major în populația de la Sohodol. În cadrul tendințelor și a caracterelor cu frecvență rară s-a înregistrat un procent important de malare orientate frontal (43,2 %) totuși rare procente de malare cu relief puternic (2,7 %), de asemenea procente de buză dermică superioară convexă sînt reduse (10,8 %).

Se reține încă tendința de bărbii retrase (21,6 %) și în mai mică măsură tendința de menton șters (16,2 %).

Nasul este lipsit de rădăcini joase, rădăcinile late sînt rare (5,4 %), lipsesc profilurile de nas concav, totuși profilurile de nas ondulat sînt apreciabile (24,3 %). Procentele de sept nazal ascendent se înscriu departe în

urma celor orizontale (24,3 % față de 70,3 %). Fețe joase sînt rare (5,4 %), foarte rare nasuri scurte (2,7 %). Euriprosopia ia loc la urma suitei pe categorii a indicelui facial (10,4 %). Fanta palpebrală nu arată vreo tendință în favoarea celor înguste, iar cele oblice sînt cu totul rare (2,7 %). În procesul de depigmentare a irisului, categoria de iris intermediar include probabil participarea componentei estice la orizontul nuanțelor gri.

Părul blond este prezent în procente prea reduse pentru a încerca o interpretare.

Componenta mediteranidă, dat fiind macrodimensionarea generalizată a calotei nu pare a se pune în evidență pentru calotă, de asemenea nu se susține la nivelul unor procente atît de rare de *zy-zy* înguste (2,7 %). Totuși avem fețe ovale (27,0), ceva procente de fante largi (13,5 %). Vreo participare cumulativă în caracterul mentonului conturat și în procente pigmentației închise ar putea fi invocate în favoarea prezenței componentei mediteranide.

Populația Sohodoului poate fi deci interpretată esențial în direcția unui complex tipologic la care participă din plin componenta dalo-nordică pentru calotă întrucîtva influențată de componenta dinaridă, apoi componentele nordică și dinaridă pentru masivul facial și nazal.

Componenta estică își manifestă prezența, doar sub formă de tendințe a cîtorva caractere.

Componenta mediteranidă este comparativ cea mai slab exprimată în cadrul componentelor cu pondere care intră în complexul tipologic al populației din Sohodol.

Mai rămîne să indicăm faptul că în diagnozele individuale au mai fost consemnate cîteva puncte de participare alpină, orientolidă și tungidă.

TYPE ANTHROPOLOGIQUE DE LA POPULATION DU VILLAGE DE SOHODOL (SÉRIE 3)

RÉSUMÉ

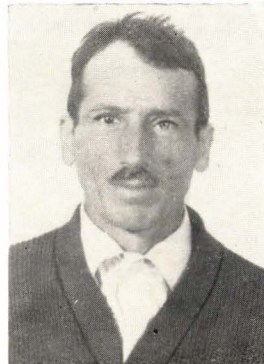
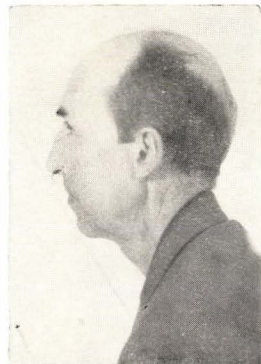
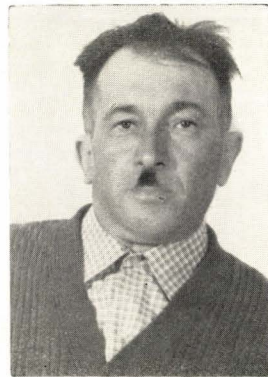
La population autochtone de Sohodol, sélectionnée à partir d'un échantillon d'appartenance d'au moins trois générations quant au lieu d'origine et au mode de vie de l'endroit, a été définie par son complexe de caractères dimensionnels, conformatifs et ectoscopiques.

Ses caractéristiques comportent une calotte à grandes dimensions, modérément brachycéphale, ainsi que hypsicéphale et métriocéphale, à front large, en présence d'une face longue, nez très long, plutôt à tendance vers l'étroit exprimant une conformation leptomorphe. La pigmentation présente un processus très saisissable de dépigmentation surtout en ce qui concerne l'iris.

La population est de taille sur-moyenne.

L'évaluation des composantes du complexe typologique à Sohodol incline à considérer en premier lieu la participation dalo-nordique et dinaride, puis celle est-baltique, enfin méditerranéenne et quelques faibles présences de la composante alpine, orientolide ou tungide.

BIBLIOGRAFIE

1. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH. și GEORGESCU VL., *Morfograma taxonomică*, St. cerc. antropol., 1965, 2 1.
2. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., *Contribution à la détermination du faciès anthropologique des populations de Roumanie*, Ann. roum. anthropol., 1966, 3, 47—65.
3. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH. et VLĂDESCU MARIA, *Le type anthropologique de la population des villages de Șimon et Moeciu de Jos*, Ann. roum. anthropol., 1967, 4, 47—53.
4. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH. și GLAVCE CRISTIANA, *Tipul antropologic din satul Fundata*, St. cerc. antropol., 1968, 5, 2.
5. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH. și GRAFFÉ L., *Tipul antropologic al populației satului Șirnea*, St. cerc. antropol., 1970, 7, 1.
6. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH. et GLAVCE CRISTIANA, *Le type anthropologique de la population du village de Moeciu de Sus*, Ann. roum. anthropol., 1970, 7.

Centrul de cercetări antropologice
București

Primit în redacție la 1 februarie 1971

III. CONSIDERAȚII ASUPRA UNOR CARACTERE CONFORMATIVE ALE REGIUNII ORBITALE LA POPULAȚIA SATULUI SOHODOL

DE

ELENA D. RADU

572.545.1

În lucrare se analizează în mod comparativ două eșantioane din populația satului Sohodol, reprezentate fiecare prin o serie de bărbați și o serie de femei, asemănătoare atât numeric cât și ca repartitie de vîrstă: subiecții din primul eșantion sînt originari din Sohodol de cel puțin trei generații (Sohodol 4/4); subiecții din cel de al doilea eșantion au în ascendența lor unul sau doi bunici străini de Sohodol, dar originari din satele învecinate (Sohodol < 4/4).

I. ANALIZA VARIABILITĂȚII CONFORMATIVE A REGIUNII ORBITALE

Sprînceana

Pentru eșantionul Sohodol 4/4 sprînceana este de formă E, lată și de consistență puternică pentru bărbați, de formă E și B, mijlocie și lată, puternică ca consistență pentru femei.

Pentru eșantionul Sohodol < 4/4, sprînceana este de formă E, lată și puternică pentru bărbați, și de formă B, mijlocie și de consistență slabă pentru femei (tabelul nr. 1).

Fanta palpebrală

La eșantionul Sohodol 4/4 seria de bărbați prezintă tipul de fantă palpebrală orizontal ca poziție, mijlocie și lungă la paritate ca lungime, îngustă ca deschidere și net fusiformă; seria de femei prezintă tipul de fantă orizontal ca poziție, mijlocie ca lungime și deschidere și net fusiformă. Pentru eșantionul < 4/4, seria bărbați are un tip de fantă ca poziție orizontală la paritate cu intermediar, mijlocie ca lungime, mijlocie-îngust ca

Tabelul nr. 1

Variabilitatea în valoare absolută și relativă a sprincenei (Sohodol 4/4 și Sohodol < 4/4)

		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
I Formă	4/4	A		B		C		D		E		F		G		H		J		K	
		fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o
	< 4/4	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o
II Lățime	4/4	subțire		mijlocie		lată															
		fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o
	< 4/4	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o
III Consistență	4/4	puternică		mijlocie		slabă															
		fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o
	< 4/4	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o	fo	o

deschidere și fusiform, în timp ce pentru femeii predomină tipul de fantă orizontală ca poziție, mijlocie ca lungime, mijlociu-îngustă ca deschidere și net fusiformă (tabelul nr. 2).

Unghiul intern al ochiului

Pentru seria de bărbați din eșantionul Sohodol 4/4 este îngust ca mărime, cu comisura în formă de cioc, în timp ce pentru femeii este îngust și mijlociu la paritate ca mărime și cu comisura de asemenea în formă de cioc. La eșantionul Sohodol < 4/4 bărbații au un unghi intern al ochiului îngust-mijlociu ca formă și comisura în formă de cioc, în timp ce femeile au unghiul intern al ochiului îngust și aceeași preponderență de formă pentru comisură (tabelul nr. 3).

Pleoapa superioară

La eșantionul Sohodol 4/4, seria de bărbați prezintă un tip de pleoapă mijlocie ca înălțime, ce prezintă cută, cu o parte tarsală de înălțime mică și o parte orbitală de înălțime mijlocie; seria de femeii se caracterizează prin o pleoapă de înălțime mijlocie, prezintă cută, înălțimea părții tarsale este mijlocie-mică, înălțimea părții orbitale mijlocie. Pentru eșantionul Sohodol < 4/4, bărbații au pleoapa superioară de înălțime mijlocie, prezintă cută, partea tarsală de înălțime

Tabelul nr. 2

Variabilitatea în valoare absolută și relativă a fanțel palpebrale (Sohodol 4/4 și Sohodol < 4/4)

		sex	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
II. Lungime	4/4	♂ ♀	scurtă		interm.		mijl.		interm.		lungă	
			8	21,0	1	2,6	15	39,5	1	2,6	13	34,2
			9	17,6	—	—	26	51,0	1	2,6	15	29,4
	< 4/4	♂ ♀	5	12,5	—	—	20	50,0	—	—	15	37,5
			5	10,0	—	—	32	64,0	—	—	13	26,0
	III. Deschidere	4/4	♂ ♀	îngustă		interm.		mijl.		interm.		largă
20				52,6	4	10,5	14	36,8	—	—	—	—
		19	37,3	5	9,8	26	51,0	—	—	1	2,0	
< 4/4		♂ ♀	19	47,5	—	—	21	52,5	—	—	—	—
			22	44,0	—	—	28	56,0	—	—	—	—
IV. Formă		4/4	♂ ♀	fuziform		migdalat		elipsoid				
	37			97,4	1	2,6	—	—				
		48	94,1	3	5,9	—	—					
	< 4/4	♂ ♀	39	97,5	1	2,5	—	—				
			48	96,0	2	4,0	—	—				
	I. Poziție	4/4	♂ ♀	obl. af.		interm.		oriz.		interm.		obl. d.
2				5,3	13	34,2	20	52,6	3	7,9	—	—
		3	5,9	15	29,4	30	58,8	2	5,9	1	2,0	
< 4/4		♂ ♀	—	—	16	40,0	17	42,5	6	15,0	1	2,6
			1	2,0	13	26,0	35	70,0	1	2,0	—	—

mijlociu-mică, partea orbitală de înălțime mijlocie; la femei întâlnim absolut aceeași frecvență dominantă ca și la bărbați (tabelul nr. 4).

Întreaga populație a satului Sohodol se caracterizează printr-un grad redus de încărcare al cutei marginale (grad II). În cadrul acestei categorii, pentru eşantionul Sohodol 4/4 consemnăm predominanța pentru bărbați și femei a tipului de cută căzînd lateral în afară (b); pentru celălalt eşantion avem preponderență la paritate pentru tipurile de cute: cută căzînd lateral în afară (b) și cută descărcată, uniform arcuită (a) (tabelul nr. 5).

Tabelul nr. 3

Variabilitatea în valoare absolută și relativă a unghiului intern al ochiului (Sohodol 4/4 și Sohodol < 4/4)

		sex	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
I	Mărime	4/4	♂	larg		1	2,6	12	31,6	3	7,9	22	57,9		
				interm.		7	13,7	20	39,2	4	7,8	20	59,2		
		<4/4	♂	larg		—	—	19	47,5	—	—	21	52,5		
				interm.		—	—	20	40,0	—	—	30	60,0		
		II	Formă comisură pleopă	4/4	♂	arcuit		—	—	38	100,0				
						rotund		—	—	51	100,0				
<4/4	♂			arcuit		—	—	40	100,0						
				rotund		—	—	50	100,0						

Raportul irisului cu cele două pleoape

din iris (tabelul nr. 6).

Pentru întreaga populație se consemnă predominanța categoriilor de pleoape (superioară și inferioară) care acoperă o parte

Globul ocular

spre proeminent la femei, pentru eșantionul Sohodol 4/4, în timp ce pentru eșantionul Sohodol < 4/4 seria de femei prezintă un glob ocular normal cu egală tendință spre proeminent, iar seria de bărbați majoritar normală și cu aproape egală tendință spre globuri oculare adânci și proeminente (tabelul nr. 7).

Pentru întreaga populație a Sohodolului, globul ocular este mijlociu ca mărime, cu tendință spre mare. Ca poziție, este normal spre adânc la bărbați și normal

Forma orbitelor și simetria ochilor

bărbați din Sohodol < 4/4.

Se constată în general o netă predominanță a ochilor simetrici, procentajul asimetricilor fiind foarte mic (tabelul nr. 8).

Orbitele sînt predominant alungite pentru întreaga populație, cu procente relativ mai ridicate de orbite rotunjite pentru seria de femei din Sohodol 4/4 și seria de

II. ANALIZA VARIABILITĂȚII DIMORFICE A REGIUNII ORBITALE

Se consemnă existența unui dimorfism legat de sex al conformației regiunii orbitale, dimorfism mai accentuat pentru eșantionul Sohodol < 4/4. La acesta întîlnim o serie de caractere care prezintă o semnificație netă de diferențiere între bărbați și femei (forma, lărgimea și consistența

Tabelul nr. 4

Variabilitatea în valoare absolută și relativă a pleoapei superioare. Șohodol 4/4 și Șohodol <4/4

		sex	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
I			f. mică		mică		interm.		mijl.		interm.		mare			
	4/4	♂ ♀	— 1	— 2,0	5 6	13,2 11,8	3 2	7,9 3,9	24 32	63,2 62,7	— 1	— 2,0	6 9	15,8 17,6		
Înălțime	<4/4	♂ ♀	1 —	2,5 —	5 8	12,5 16,0	— —	— —	31 38	77,5 76,0	— —	— —	3 4	7,5 8,0		
	II		face o cută		dezvoltă ca plică											
Constituire	4/4	♂ ♀	32 48	84,2 94,1	6 3	15,8 5,9										
	<4/4	♂ ♀	35 47	87,5 94,0	5 3	12,5 6,0										
III			mică		mijl.		mare									
	4/4	♂ ♀	22 26	57,9 50,9	1 25	2,6 49,0	15 —	39,5 —								
Înălțimea părții tarsale	<4/4	♂ ♀	21 26	52,5 52,0	19 23	47,5 46,0	— 1	— 2,0								
	IV		mică		interm.		mijl.		interm.		mare					
Înălțimea părții orbitale	4/4	♂ ♀	4 5	10,5 8,9	2 1	5,3 2,0	26 36	68,4 70,6	— 1	— 2,0	6 8	15,8 15,7				
	<4/4	♂ ♀	4 6	10,0 12,0	— —	— —	34 42	85,0 84,0	— —	— —	2 2	5,0 4,0				

Tabelul nr. 5

Variabilitatea în valoare absolută și relativă a gradului de încărcare al cutei marginale. Șohodol 4/4 și <4/4.

		sex	grad I						grad II						fără cută		asimetr.	
			a		b		c		a		b		c		N	%	N	%
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%				
Grad de încărcare	4/4	♂ ♀	5 3	13,2 5,9	— —	— —	— —	9 14	23,7 27,5	16 25	42,1 49,0	— 7	— 2,0	5 3	13,2 5,9	3 5	7,9 9,8	
	<4/4	♂ ♀	7 7	17,5 14,0	— —	— —	— —	11 17	27,5 34,0	10 20	25,0 40,0	1 —	2,5 —	7 3	17,5 6,0	4 3	10,0 6,0	

Tabelul nr. 6

Variabilitate în valoare absolută și relativă a raportului irisului cu cele 2 pleoape. Sohodol 4/4 și 4/4

		sex	N	%	N	%	N	%
I Raportul irisului cu pleoapa superioară	4/4	♂ ♀	acoperă		atinge		nu atinge	
			37	97,4	1	2,6	—	—
			51	100	—	—	—	—
	<4/4	♂ ♀	40	100	—	—	—	—
48			96,0	2	4,0	—	—	
II Raportul irisului cu pleoapa inferioară	4/4	♂ ♀	acoperă		atinge		nu atinge.	
			27	71,0	9	23,7	2	5,3
			36	70,6	73	25,5	2	3,9
	<4/4	♂ ♀	21	52,5	15	37,5	4	10,0
28			56,0	18	36,0	4	8,0	

Tabelul nr. 7

Variabilitatea în valoare absolută și relativă a globului ocular. Sohodol 4/4 și Sohodol < 4/4

		sex	N	%	N	%	N	%
I Mărime	4/4	♂ ♀	mic		mijl.		mare	
			5	13,2	23	60,5	10	26,3
			6	11,8	36	70,6	9	17,6
	<4/4	♂ ♀	4	10,0	24	60,0	12	30,0
2			4,0	38	76,0	10	20,0	
II Așezare	4/4	♂ ♀	adînc		normal		proemin.	
			9	23,7	24	63,2	5	13,1
			4	7,8	37	72,5	10	19,6
	<4/4	♂ ♀	11	27,5	19	47,5	10	25,0
2			4,0	43	86,0	5	10,0	

sprîncenei, poziția fantei palpebrale, înălțimea pleoapei superioare și așezarea globului ocular), pe lângă o serie de caractere cu tendință semnificativă de diferențiere dimorfică (prezența cutei la pleoapa superioară, gradul de încărcare al cutei marginale și mărimea globului ocular). La eșantionul Sohodol 4/4 se constată o variabilitate dimorfică mai restrînsă, înregistrînd o diferențiere dimorfică semnificativă pentru lărgimea sprîncenei și mărimea unghiului intern al ochiului și o tendință spre diferențiere semnificativă dimorfică pentru forma sprîncenei, poziția fantei palpebrale, prezența cutei la pleoapa superioară și așezarea globului ocular.

Variabilitatea dimorfică a populației totale a satului Sohodol confirmă prezența unor caractere cu o diferențiere dimorfică semnificativă sau cu o tendință netă de diferențiere, caractere pe care de altfel le-am

Tabelul nr. 8

Variabilitatea în valoare absolută și relativă a formei orbitelor (Sohodol 4/4 și < 4/4)

		sex	N	%	N	%	N	%
I Forma orbitelor	4/4	♂ ♀	alungită		mijlocie		rotunjită	
			30	78,9	—	—	8	21,0
	<4/4	♂ ♀	39	76,5	—	—	12	23,5
			20	50,0	7	17,5	13	32,5
II Simetria ochilor	4/4	♂ ♀	simetrie		asimetrie			
			40	80,0	2	4,0	8	16,0
	<4/4	♂ ♀	35	92,1	3	7,9		
			46	90,2	5	9,8		
	<4/4	♂ ♀	39	90,0	4	10,0		
			47	94,0	3	6,0		

semnalat la nivelul variabilității dimorfice legate de sex în fiecare eșantion. Analizînd cele trei grafice pentru dimorfismul legat de sex, s-ar părea că variabilitatea dimorfică cu determinism legat de sex își are o mai puternică energie de exprimare fenotipică la nivelul formei și lărgimii sprîncenei, poziției fantei palpebrale, prezenței cutei la pleopa superioară și așezării globului ocular.

Semnalăm în același timp că forma comisurii pleoapei nu prezintă nici un fel de diferențiere dimorfică legată de sex.

III. ANALIZA COMPARATIVĂ A CONFORMAȚIEI REGIUNII ORBITALE LA CELE DOUĂ EȘANTIOANE SOHODOL 4/4 ȘI SOHODOL < 4/4

Data fiind natura morfogenetică a caracterelor conformativă ale regiunii orbitale, am considerat necesară comparația unui eșantion de subiecți originari exclusiv de cîteva generații din Sohodol, cu un eșantion din aceeași populație, care prezintă în ascendența lor de tot atîtea generații și subiecți imigrați din alte comunități, aparținînd culoarului Bran. Am plecat de la premisa că între aceste grupe de populație, care se află sub influența aceluiași condiții de mediu biologic și social, de aproximativ același timp, ar putea exista diferențe bazate pe structura lor antropologică, structură determinată de fondul genetic al populației respective și deci pe transmiterea genelor de la o generație la alta. Pentru primul grup de populație genele existente au o continuitate din generație în generație, fără aport străin, genele trecute de la o generație la alta reprezentînd o probă a genelor din generația parentală.

Cel de-al doilea grup de populație, prezentînd o imigrare de indivizi dintr-o altă comunitate situată în culoarul Bran, este de presupus că va prezenta un fenotip variat de primul grup. Eliminînd posibila influență a facto-

rilor de mediu pe de o parte și a dimorfismului legat de sex pe de altă parte, se pune întrebarea cui putem atribui totuși diferențele previzibile?

De altfel „comunitățile studiate pînă acum din culoarul Bran au o structură tipologică relativ diferită și aceasta este dată de proporția și preponderența variată a diferitelor tipuri componente a populațiilor luate în discuție” (Susana Grințescu-Pop).

În acest caz, era de așteptat ca și la nivelul fizionomiei să se manifeste o diferențiere a grupelor de populație și deci și în cadrul conformației regiunii orbitale.

Pentru seriile de bărbați din cele două grupe de populație nu se constată decît existența unei tendințe spre o diferențiere semnificativă a caracterelor conformativе ale regiunii orbitale și anume pentru înălțimea părții orbitale a pleoapei superioare, pentru raportul irisului cu pleoapa inferioară și pentru așezarea globului ocular.

Pentru seriile de femei, diferențe semnificative se înregistrează pentru consistența sprîncenei și mărimea unghiului intern al ochiului, însoțite de caractere cu netă tendință de diferențiere și anume: înălțimea părții orbitale a pleoapei superioare, așezarea globului ocular, înălțimea pleoapei superioare, raportul irisului cu pleoapa inferioară, mărimea globului ocular și lărgimea sprîncenei (caracter dimorfic cu determinism sexual). În baza acestei analize, putem considera că pentru cel puțin 70% din populația totală a Sohodolului seriile de bărbați și femei din eșantionul Sohodol 4/4 și seriile corespunzătoare din eșantionul Sohodol < 4/4 se deosebesc prin trei caractere comune seriilor și anume: înălțimea părții orbitale a pleoapei superioare, raportul irisului cu pleoapa inferioară și așezarea globului ocular.

Este remarcabil faptul că, în cadrul variabilității conformativе a regiunii orbitale, ceea ce diferențiază cele două grupe de populație sînt seriile de femei. Fenotipic, ele manifestă o energie de diferențiere mai mare și pe un spectru mai larg de caractere, punîndu-și astfel amprenta pe caracterul diferențiat al celor două eșantioane din populația satului Sohodol.

CONCLUZII

Sub rezerva unei reprezentări numerice discutabile a materialului nostru, s-ar părea că se poate pune în evidență o diferențiere cu tendință evidentă de semnificație, între două grupe de populație din aceeași comunitate, grupe care diferă prin componența ascendenților: una prezintă o ascensiune exclusivă din comunitatea respectivă, pe cînd cealaltă prezintă și ascendenți imigrați din comunități învecinate.

Aceasta ar reprezenta de fapt o reflectare la nivel fizionomic a diferențelor constatate în structura tipologică a acestor populații la nivelul comunităților studiate din culoarul Bran.

Era de așteptat de altfel ca un grup dintr-o populație, în care nu a intervenit un aport de ascendenți străini comunității respective, să prezinte o continuitate din generație în generație a unor caractere care să le imprime un anume fenotip al regiunii orbitale. Este interesant că, la nivelul aceluiași grup am constatat un dimorfism sexual mult mai atenuat față de grupul de comparație.

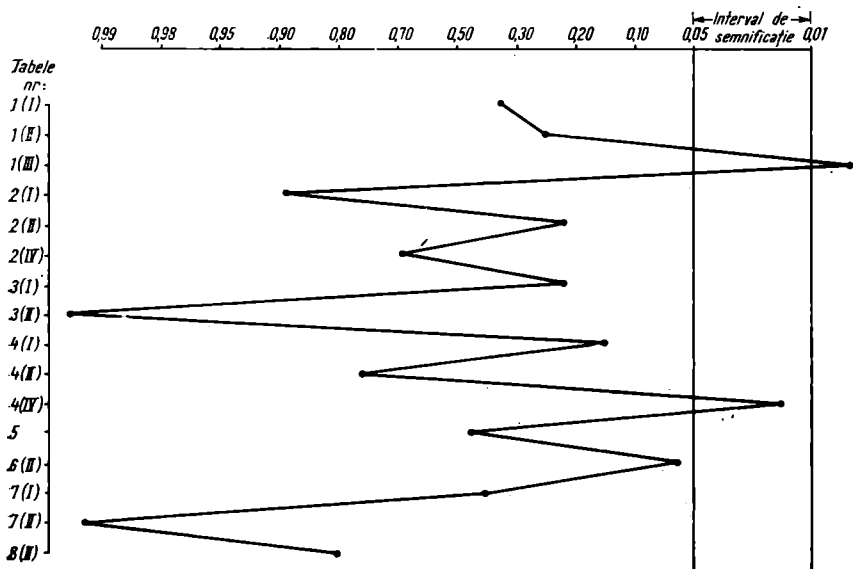

Fig. 1. — Comparație a eșantionului Sohodol 4/4 cu eșantionul Sohodol <4/4 prin testul χ^2 .

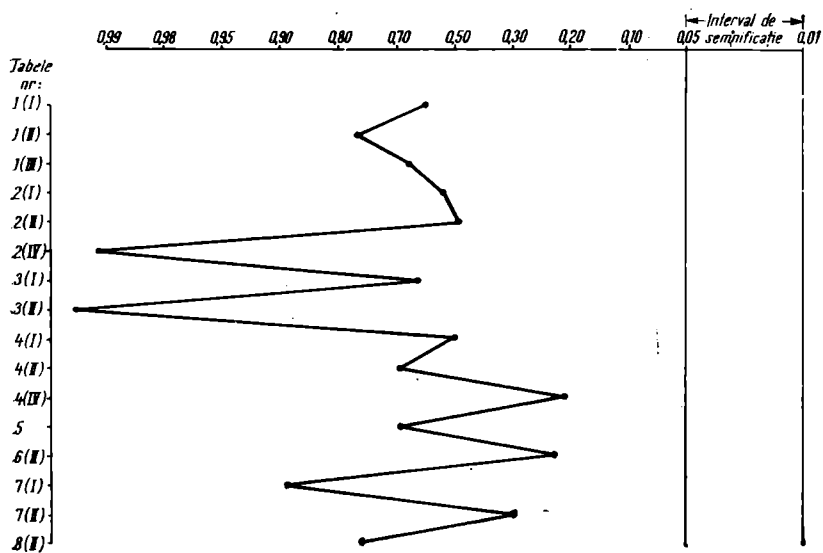

Fig. 2. — Comparație a seriilor de bărbați din cele două eșantioane prin testul χ^2 .

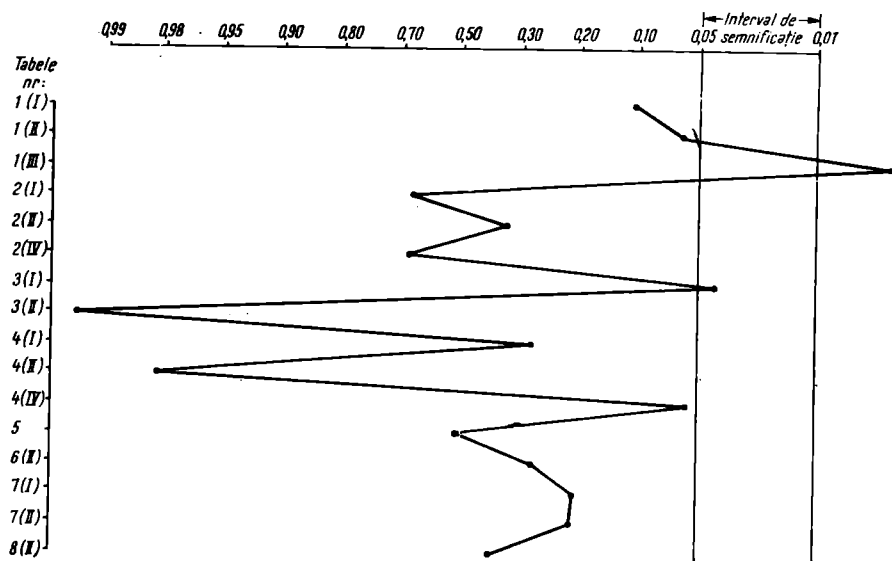

Fig. 3. — Comparație a seriilor de femei din cele două eșantioane prin testul χ^2 .

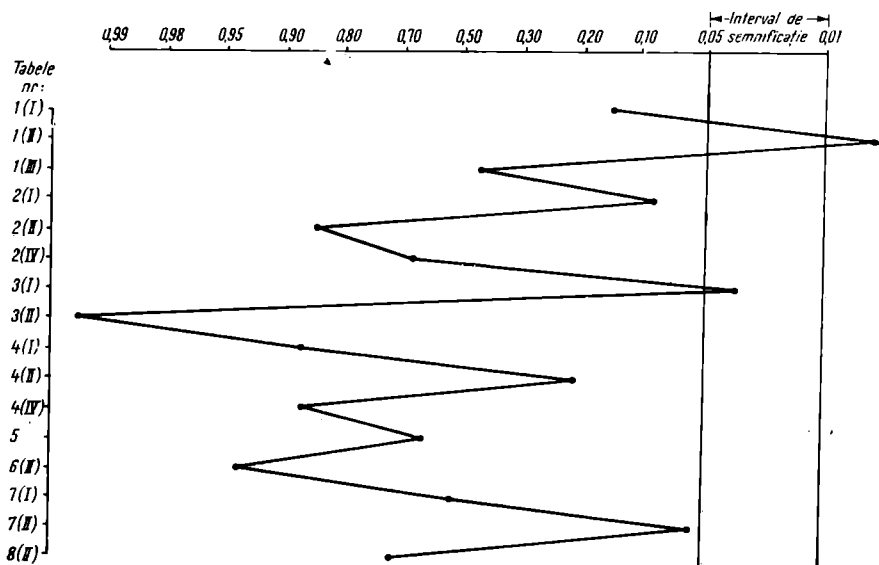

Fig. 4. — Dimorfismul sexual in cadrul eșantionului Sohodol 4/4 prin testul χ^2 .

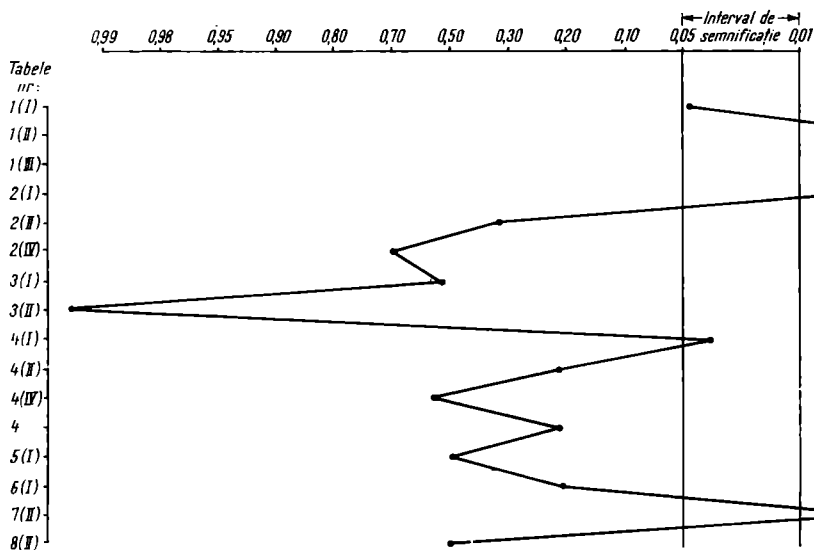

Fig. 5. — Dimorfismul sexual in cadrul eșantionului Sohodol < 4/4 prin testul χ^2 .

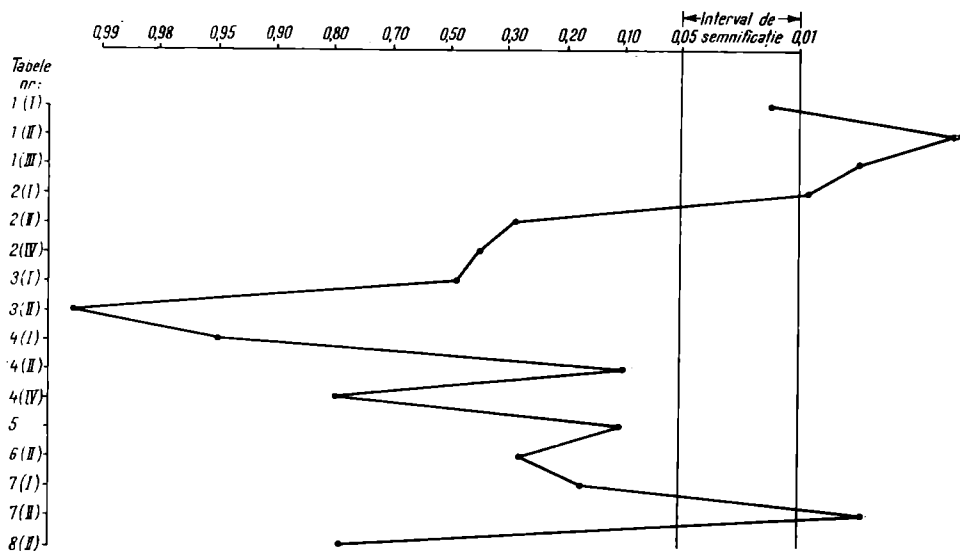

Fig. 6. — Dimorfismul sexual al celor două eșantioane prin testul χ^2 .

Rămâne de elucidat determinismul caracterelor care diferențiază două grupe de populație, determinism care ține de fondul genetic al acestora și în acest sens, studiile de genetică pe familii constituie o necesitate în cercetările de antropologie complexă a populațiilor.

CONSIDÉRATIONS SUR QUELQUES CARACTÈRES CONFORMATIFS DE LA RÉGION ORBITALE CHEZ LA POPULATION DU VILLAGE DE SOHODOL

RÉSUMÉ

Malgré le nombre assez peu représentatif de notre matériel, il paraît possible d'entrevoir une nette différence significative entre deux groupes de population de la même communauté qui diffèrent par rapport à la composition de ses ascendants : l'un des groupes présente une ascendance constituée exclusivement de sujets provenant de la communauté étudiée, tandis que l'autre présente une ascendance d'immigrants provenant des communautés environnantes.

Ceci confirme sur le plan physionomique les différences constatées dans la structure typologique de ces populations au niveau des communautés étudiées du couloir de Bran.

Centrul de cercetări antropologice București

Primit în redacție la 1 februarie 1971

IV. CONSIDERAȚII ASUPRA UNOR CORELAȚII ANTROPOMETRICE ȘI ASUPRA VARIABILITĂȚII MORFOLOGICE A NASULUI LA POPULAȚIA DIN SATUL SOHODOL

DE

MARIA VLĂDESCU

572.763

Încadrîndu-se într-un ciclu de lucrări despre specificul fizionomic al nasului la populația de altitudine din zona Bran (9), (10), (11), studiul se referă de astă dată la comunitatea sătească Sohodol.

MATERIALUL ȘI METODA DE LUCRU

Au fost observați 172 de subiecți (62 ♂ și 110 ♀), fiecare sex fiind reprezentat prin cite două clase mari de vîrstă (tabelul nr. 3).

Despre criteriile de selecție care au stat la baza includerii subiecților în eșantion, ca și despre metoda concretă după care s-au efectuat observațiile pe teren, am vorbit în studiile anterioare (9), (10), (11). Lucrarea caracterizează somatoscopic, prin 42 de trăsături, fizionomia nasului așa cum apare ea la populația din Sohodol.

Calculul coeficientului de corelație prin formula $r = \frac{\Sigma(xy)}{N\sigma_x\sigma_y}$

(8) a condus la stabilirea unor raporturi corelative între caracterele antropometrice ale nasului, feței și urechii. În ceea ce privește semnificația unei corelații depinzînd de valoarea numerică, eroarea sa standard (σ_r), ca și de numărul de observații, am reținut ca fiind valabile din punct de vedere statistic acele valori ale lui r care sînt de cel puțin două ori mai mari decît σ_r . În aceste condiții există cel mult 5% șanse pentru ca valorile coeficientului de corelație să se datoreze hazardului (tabelul nr. 2), la un raport $r/\sigma_r > 2$ șansa de eroare reducîndu-se și mai mult (tabelul nr. 2).

STUDIUL UNOR CORELAȚII PRIVIND CARACTERELE METRICE ALE NASULUI, FEȚEI ȘI URECHII

Am introdus în tabelul nr. 1 numai acei parametri statistici care au stat la baza calculului coeficienților de corelație, coeficienți care sînt figurați în tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 1

Variabilitatea caracterelor metrice

Caractere	bărbați				femei			
	N	Min. - Max.	\bar{X}	$\pm \sigma$	N	Min. - Max.	\bar{X}	$\pm \sigma$
n - sn	37	52-66	59,62	2,94	67	47-65	54,91	3,92
al - al	37	31-39	35,05	2,03	67	27-39	32,61	2,38
n - gn	37	114-136	128,03	5,60	67	102-129	117,19	5,41
n - sto.	37	74-88	81,49	3,76	67	63-87	74,88	4,73
sto - gn	37	39-56	46,86	3,79	67	35-51	42,16	3,31
sn - gn	37	58-75	68,65	3,84	67	51-74	62,28	4,95
zy - zy	37	135-154	143,43	4,14	67	123-142	134,30	4,48
sa - sba	37	57-74	65,65	4,31	67	54-75	61,37	3,80
lăț. ureche	37	30-42	35,27	2,63	67	27-37	32,09	2,26

Pentru populația la care ne referim, urmărind interrelația dintre caracterele nasului, feței și urechii, comparativ pentru bărbați și pentru femei, observăm că din 27 corelații, numai 9 pentru sexul masculin și 11 pentru sexul feminin prezintă valori ale raportului $r/\sigma > 2$. Coeficienții cu valorile cele mai mari sînt aceia care exprimă raporturi directe între caracterele situate în plan sagital (5). Astfel, înălțimea nasului se corelează puternic cu înălțimea n - sto. ($r = 0,739 \pm 0,075$), în ordine inversă urmînd diametrul n - gn ($r = 0,655 \pm 0,094$). La limita inferioară a pragului de semnificație se situează raportul n - sn cu sn - gn ($r/\sigma r = 2,18$). Dacă admitem că o valoare mare a lui r exprimă existența unei legături genetice între caractere, atunci acest fenomen este foarte bine exprimat, în cadrul populației de la Sohodol, de corelațiile diametrului vertical al feței (n - gn) cu segmentele sto - gn ($r = 0,848 \pm 0,046$), n - sto ($r = 0,814 \pm 0,055$) sau sn - gn ($r = 0,758 \pm 0,070$).

Fenomenul este explicabil, aceste diametre fiind segmente componente ale înălțimii totale a feței. Pe de altă parte, cuplurile n - sn cu sto - gn sau n - sto cu sto - gn sînt independente din punct de vedere genetic cu toate că sînt situate în același plan de simetrie. De asemenea, înălțimea urechii dă valori ale lui r lipsite de semnificație cu înălțimea nasului și înălțimea feței. Caracterele situate în plan orizontal apar ca variabile independente la populația de la Sohodol. Ele dau corelații nesemnificative, cu o singură excepție poate cuplul lățimea nasului - lățimea feței, al cărui raport l-am putea situa la limita inferioară a pragului de semnificație ($r = 0,299 \pm 0,150$ și $r/\sigma r = 1,99$).

Considerînd raportul genetic exprimat prin coeficientul r între diametrele înălțime-lățime pentru segmentele nazal, facial și ureche, observăm că acest raport este semnificativ numai pentru cuplul înălțimea - lățimea urechii ($r = 0,353, \pm 0,144, r/\sigma r = 2,45$). Înălțimea cu lățimea

Tabelul nr. 2

Valorile unor coeficienți de corelație

Cupluri de caractere	Bărbați (20—60 de ani)				Femei (20—55 de ani)			
	N	r	$\pm \sigma r$	$r/\sigma r$	N	r	$\pm \sigma r$	$r/\sigma r$
1 n—sn cu: al—al	37	0,076	0,163	0,47	67	0,170	0,119	1,43
2 zy—zy	37	0,071	0,164	0,43	67	0,114	0,121	0,95
3 n—gn	37	0,655	0,094	6,97	67	0,563	0,085	6,62
4 n—sto	37	0,739	0,075	9,85	67	0,784	0,047	16,68
5 sa—sba	37	-0,034	0,164	0,21	67	0,119	0,120	0,99
6 lăț. ureche	37	—nulă	—	—	67	0,216	0,116	1,86
7 al—al cu: zy—zy	37	0,299	0,150	1,99	67	0,295	0,112	2,63
8 n—gn	37	0,083	0,163	0,51	67	0,095	0,121	0,78
9 n—sto	37	0,266	0,153	1,74	67	0,179	0,118	1,52
10 sa—sba	37	0,247	0,154	1,60	67	0,326	0,109	2,99
11 lăț. ureche	37	0,132	0,162	0,81	67	0,285	0,112	2,55
12 zy—zy cu: n—gn	37	0,019	0,164	0,11	67	0,145	0,120	1,21
13 n—sto	37	0,115	0,162	0,71	67	0,163	0,119	1,37
14 sa—sba	37	0,307	0,149	2,06	67	0,232	0,116	2,00
15 lăț. ureche	37	0,278	0,152	1,83	67	0,027	0,122	0,22
16 n—gn cu: n—sto	37	0,814	0,055	14,80	67	0,762	0,051	14,94
17 sa—sba	37	0,037	0,164	0,22	67	0,187	0,118	1,58
18 lăț. ureche	37	0,195	0,158	1,23	67	0,124	0,120	1,03
19 n—sto cu: sa—sba	37	0,070	0,164	0,43	67	0,172	0,119	1,44
20 lăț. ureche	37	0,156	0,160	0,97	67	0,306	0,111	2,76
21 sa—sba cu: lăț. ureche	37	0,353	0,144	2,45	67	0,357	0,107	3,34
22 sn—gn cu: n—gn	37	0,758	0,070	10,83	67	0,629	0,074	8,50
23 n—sto	37	0,573	0,110	5,22	67	0,202	0,117	1,73
24 n—sn	37	0,321	0,142	2,18	67	-0,145	0,120	1,21
25 sto—gn cu: n—sn	37	0,276	0,152	1,81	67	-0,190	0,118	1,61
26 n—sto	37	0,236	0,155	1,52	67	-0,097	0,121	0,80
27 n—gn	37	0,848	0,046	18,43	67	0,531	0,088	6,03

fetei și înălțimea cu lățimea nasului, la Sohodol, nu prezintă relații de interdependență. De fapt, pentru diametrele nasului, Hilden (citată după Becker) a ajuns la concluzia că aceste caractere sînt determinate de factori ereditari independenți, ambele dimensiuni fiind sub controlul unor factori polimeri cu efect cumulativ.

În ceea ce privește specificul sexual, selecționînd numai valorile semnificative ale lui r, șapte cupluri de caractere evoluează paralel cu unele diferențe mai mult sau mai puțin marcate între bărbați și femei. Doi coeficienți (sn—gn cu n—sto și n—sn) semnificativi pentru sexul masculin apar cu valori mici la femei; în schimb alte trei corelații (al—al cu lungimea și lățimea urechii, precum și n—sto cu lățimea urechii) au valori mici la bărbați, dar sînt semnificative la femei, diferențe care ar putea fi atribuite compoziției eșantioanelor.

Corelațiile negative sînt puține și ne semnificative din punct de vedere statistic.

VARIABILITATEA CARACTERELOR MORFOLOGICE ALE NASULUI

Fizionomia nasului la populația masculină (20—60 de ani) din Sohodol prezintă o mare variabilitate (tabelul nr. 3). Totuși, chiar în cadrul acestei variabilități analiza repartițiilor procentuale pe categorii a complexelor de caractere permite stabilirea unei relative sistematizări și ierarhizări.

1. O serie de trăsături ca distanța verticală și adâncimea rădăcinii în raport cu glabela ca și grosimea părților moi și forma profilului aceleiași regiuni; grosimea, lungimea și poziția septumului; înălțimea aripilor sau forma nărilor, apar ca fiind cele mai variabile în populația de la Sohodol. Pentru aceste trăsături sînt reprezentate toate variantele aproximativ în aceeași proporție chiar dacă uneori se conturează mai mult sau mai puțin o categorie centrală și un anumit sens de variație. De exemplu, pentru distanța verticală a rădăcinii față de glabelă există 40,0 % indivizi în categoria mijlocie, dar și 32,5 % și 27,5 % indivizi cu nasionul situat la distanță mică și respectiv mare în raport cu glabela. Sau, pentru forma profilului rădăcinii, frecvențele se dispun după cum urmează: 22,5 % colțurat-arcuită, 22,5 % slab arcuită, 27,5 % arcuită și 27,5 % dreaptă.

2. Pentru grupul de caractere: lățimea rădăcinii; lățimea spatelui în segmentul cartilaginos ca și forma spatelui în totalitate; caracterele vârfului a, b și c (n. frontală), b și c (n. laterală); forma septumului; lățimea dintre aripi, depărtarea de planul sagital, gradul de bombare ca și inserția lor interioară sau mărimea nărilor și dezvoltarea nasului în înălțime, variabilitatea este mai restrînsă. Față de categoria centrală, care concentrează peste 50 % din subiecți, la aceste trăsături sînt reprezentate și variantele extreme dar mai slab. Dacă 64,1 % indivizi au nări mari, sensul de variație se orientează spre categoria nări mijlocii care însumează 28,2 %, față de numai 7,7 % indivizi cu nări mici.

3. În sfîrșit, în a treia categorie, am grupat caracterele: înălțimea rădăcinii în raport cu glabela, lățimea spatelui în segmentul osos, pereții laterali ai nasului, divizarea vârfului, forma și direcția septumului, direcția nărilor, mărimea traiectului și direcția șanțului aripilor, suprafața planșeului, înălțimea și proeminența nasului, care la Sohodol apar ca fiind cel mai puțin variabile. Frecvența lor procentuală variază de la 78,5 % subiecți cu suprafața planșeului de formă triunghiulară, la 90,0 % subiecți cu nasul înalt sau 95,0 % subiecți cu nasul prominent.

În concluzie, procentajele ridicate de rădăcini înguste (65,0 %) în același timp înalte față de ochi (85,5 %) și mijlociu de înalte față de frunte (45,0 %), de profile convexe (57,5 %), vârful rotunjit (60,0 %), septumuri orizontale și nări mari, de nasuri proeminente (95,0 %), înalte în sens vertical (90,0 %), și mijlociu de late în sens orizontal, indică o componentă tipologică predominant dinaro-nordică.

DIFERENȚE SEXUALE

Comparînd eșantionul masculin (de 20 — 60 de ani) cu eșantionul feminin (de 20 — 55 de ani), observăm că un grup de caractere ale nasului nu prezintă diferențe sexuale. Pentru aceste trăsături frecvențele procentuale se repartizează aproximativ paralel (6) atît la bărbați cît și la femei, cu aceeași categorie centrală și același sens de variație, dimorfismul sexual fiind exprimat numai prin oscilații procentuale de la o treaptă la alta a aceleiași scări de clasificare. Caracterele oscilante sînt cele mai frecvente în populația de la Sohodol. De exemplu, lățimea și înălțimea rădăcinii în raport cu glabela, lățimea spatelui în segmentul cartilaginos și forma profilului spatelui în segmentul osos, lățimea, grosimea și forma septu-

mului, depărtarea aripilor de planul median sagital, direcția nărilor, forma planșeului sau dezvoltarea nasului în înălțime și în lățime.

Pentru alte caractere dimorfismul sexual se manifestă numai sub forma unor tendințe. În repartiția procentuală pe categorii cel mai mare număr de indivizi se concentrează pe aceiași treaptă pentru ambele sexe, variabilitatea dimorfică constând numai într-o remaniere a repartițiilor procentuale pentru categoriile secundare. Pentru lungimea septumului de exemplu atât la bărbați cât și la femei predomină categoria mijlocie, dar în timp ce la bărbați sensul de variație se orientează către septumul lung, la femei apare tendința de a se scurta. Se mai comportă astfel următoarele caractere: pereții laterali ai nasului, forma nărilor, traiectul marginii inferioare a aripilor și mărimea șanțului aripilor (tabelul nr. 3).

În fine, cea mai importantă este categoria care marchează trăsături specific sexuale și care este caracterizată în tabelul nr. 3, printr-o răsturnare a maximelor procentuale și situarea lor în variante cu totul diferite ale aceluiași caracter. Dacă la bărbați predomină nasul cu rădăcină îngustă, la femei rădăcina este mai frecvent mijlociu de lată; dacă la bărbați sînt mai frecvente nările mari, la femei predomină nările mijlocii. În această categorie de caractere mai putem introduce: adîncimea rădăcinii în raport cu glabela și forma profilului său, poziția septumului sau înălțimea aripilor.

MODIFICĂRI ÎN RAPORT CU VÎRSTA

Peste limitele de vîrstă de 60 de ani la bărbați și de 55 de ani la femei (tabelul nr. 3), caracterele nasului se comportă diferit. Pentru o serie de trăsături, odată fixat specificul lor așa cum apare la adult, nu se mai produc nici un fel de modificări în raport cu vîrsta, dacă nu luăm în considerare slabele oscilații procentuale care le manifestă variantele unui caracter dat. În această privință, există coincidență de sex numai pentru caracterele: distanța verticală a rădăcinii față de glabelă, trecerea de la spatele cartilagos spre vîrf (norma laterală), grosimea septumului sau dezvoltarea nasului în înălțime. În continuare, rămîn nemodificate adîncimea rădăcinii în raport cu glabela, trecerea spatelui cartilagos spre vîrf (norma frontală), grosimea părților moi ale vîrfului, înălțimea și bombarea aripilor, direcția nărilor — la bărbați; divizarea vîrfului, depărtarea aripilor de planul median sagital, mărimea și traiectul șanțului aripilor — la femei.

Alte caractere evoluează în același sens atât la bărbați cât și la femei. Pe măsura înaintării în vîrstă rădăcina nasului se lățește și devine mai scundă în raport cu unghiul intern al ochiului. Profilul nasului se modifică în sensul reducerii proporției de carene ondulate și de creștere a celor cu profil drept, deși apare și o ușoară creștere a nasurilor cu profil convex. Proporția de nări mari, în același timp de formă alungită și îngustă se mărește.

O atenție deosebită merită acele trăsături ale nasului care se modifică specific în raport cu vîrsta, dar și cu sexul. La bărbați, pereții laterali ai nasului devin mai verticali, profilul spatelui cartilagos mai convex, septumurile mai lungi și în același timp mai descendente. La femei crește

proporția de nasuri cu relief plat și cu profil cartilaginos mai curînd drept prin reducerea proporției de nasuri cu profil cartilaginos concav. Direcția septumului și a șanțului aripilor se orizontalizează pe seama tipului ascendent și se modifică raportul dintre aripi și pereții laterali ai nasului.

CONSIDÉRATIONS SUR CERTAINES CORRÉLATIONS ANTHROPOMÉTRIQUES ET SUR LA VARIABILITÉ MORPHOLOGIQUE DU NEZ CHEZ LA POPULATION DU VILLAGE SOHODOL

RÉSUMÉ

Étudiant la population d'un village de la région du Bran, l'auteur met en évidence deux aspects bien distincts :

1. L'établissement de certains rapports corrélatifs entre quelques caractères anthropométriques du nez, du visage et de l'oreille, à l'aide du coefficient « r », chez la population de Sohodol. On arrive ainsi à la conclusion que la majorité des coefficients, significatifs au point de vue statistique, indique des rapports d'interdépendance entre les caractères métriques situés en plan vertical (tableau 2).

2. Le spécifique morphologique du nez, chez la population du même village, déduit de l'analyse de 42 caractères somatoscopiques. Après avoir accentué le spécifique dinaro-nordique du nez pour l'échantillon des hommes âgés entre 20 et 60 ans, on analyse la variabilité des caractères, pour le même organe, par rapport au sexe et à l'âge (tableau 3).

BIBLIOGRAFIE

1. AUGER, F., *La corrélation comme statistique descriptive. Recherche sur les Canadiens français.* Biométrie humaine, 1966, I, 3-4.
2. BECKER E. P., *Humangenetik.* I, 2, G. Thieme Vlg., Stuttgart, 1969.
3. FÉLICE S. (DE), *Thèses*, Masson, Paris, 1958.
4. OLIVIER G., NISTRI R., *Les corrélations céphalofaciales dans les races humaines*, Bul. Mem. Soc. d'anthrop., Paris, 1957, 1-2.
5. OSBORNE H. R., GEORGE V. F. (DE), *Genetic Basis of Morphological Variation*, Harvard University Press, Cambridge, 1959.
6. POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., *Contribuție la studiul dimorfismului sexual.* Probl. antropol., 1960, V.
7. SHADE H., *Zur Standardisierung morphognostischer Merkmale*, Antrop. Anz., 1968, 30, 4.
8. VANDERVAEL F., *Biométrie humaine*, Paris - Liège, 1964.
9. VLĂDESCU MARIA, *Asupra variabilității arhitecturii nazale la populația din comuna Fundata*, St. cerc. antropol., 1969, 6, 1.
10. VLĂDESCU MARIA, *Variabilitatea unor caractere morfologice ale nasului la populația din comuna Șirnea*, St. cerc. antropol., 1970, 7, 1.
11. VLĂDESCU MARIA, *La variabilité de certains caracteres morphologiques du nez chez la population du village de Moeciu de Sus*, Ann. roum. anthropol., 1970, 7.
12. WENINGER J. u. PÖCH HELLA, *Leitlinien zur Beobachtung der Somatischen Merkmale*, Mitt. antrop. Ges. 1924, LIV.

Centrul de cercetări antropologice București

Primit în redacție la 1 februarie 1971

V. PILOZITATEA LA POPULAȚIA SATULUI SOHODOL

DE

HORST SCHMIDT și AL. RUDESCU

572.524.2

Omul prezintă o pilozitate mult redusă față de animale, totuși Eschricht încă în secolul trecut face observații asupra fluxurilor pilozității corporale. Acestor caractere li s-a dat însă o mică importanță, fiind studiate în mod separat doar unele dintre ele (cîteva vârtejuri, pilozitatea falangelor). Studiul pilozității are însă importanță atît în antropologie cît și în genetica umană și paternitate.

Materialul de față provine de la populația satului Sohodol, așezat în culoarul Branului, unde în vara anului 1970 s-a întreprins un studiu antropologic complex.

Pentru a surprinde unele modificări ce intervin o dată cu vîrsta, sau unele deosebiri în funcție de sex, materialul a fost împărțit în patru grupe : I, fete pînă la 15 ani ; II, femei peste 16 ani ; III, băieți pînă la 15 ani ; IV, bărbați peste 16 ani, toți originari de cel puțin trei generații din Sohodol.

REZULTATE

Vîrtejul din creștetul capului este un caracter bine studiat atît ca frecvență, variabilitate cît și ca transmitere ereditară. La majoritatea indivizilor apare doar un singur vîrtej dar în unele cazuri și mai des la bărbați pot apare două și foarte rar trei vîrtejuri. Se observă predominanța la bărbați a vîrtejurilor situate în dreapta, iar la femei a celor centrale. Neținînd seama de sex, pe ansamblul materialului, vîrtejul central orientat în sensul mersului acelor ceasornicului este cel mai frecvent (33,53%), fiind urmat de cel situat în dreapta, tot în sensul acelor ceasornicului (27,36%). Acest lucru concordă cu cele observate într-un alt sat din culoa-

rul Bran și anume Moeciu de Sus¹. Rezultatele sînt expuse în tabloul nr. 1.

Virtejul frontal se observă foarte greu și în general apare la limita de inserție a părului. Procentajul total de 6,03% (femei 7,52%, bărbați 4,54%) se apropie de cel obținut la Moeciu de Sus și cel obținut pe un eșantion din Bratislava (2).

Tabelul nr. 1

Virtejul din creștelea capului

Localizarea și nr. virtejurilor		♀			♂		
		n	%	±m	n	%	±m
Virteji simpli	M +	37	39,79	5,08	30	27,27	4,24
	M -	3	3,22	1,83	3	2,73	1,55
	D +	12	12,91	3,48	46	41,82	4,69
	D -	5	5,37	2,34	5	4,54	1,99
	S. +	11	11,83	3,35	10	9,09	2,73
	S. -	2	2,15	1,62	4	3,64	1,79
virteji dublu	S + D -	1	1,07	1,07	3	2,73	1,52
	S + M -	-	-	-	1	0,91	0,91
	S + D +	1	1,07	1,07	-	-	-
	S - D +	-	-	-	1	0,91	0,91
Nu se vede		21	22,59	4,34	7	6,36	2,33
N		93			110		

Tabelul nr. 2

Virtejul frontal

Localizare		♀			♂		
		n	%	±m	n	%	±m
Virteji simpli	M +	1	1,07	1,07	1	0,91	0,91
	M -	1	1,07	1,07			
	D +	2	2,16	1,51	2	1,82	1,23
	D -						
	S ±	2	2,16	1,51	1	0,91	0,91
Virteji dublu		1	1,07	1,07	1	0,91	0,91
Fără virteji		86	92,47	2,73	105	95,45	1,99
N		93			110		

¹ Drobna M., Schmidt H., Valsik J., Die Behaarung und ihre Variabilität bei den Bewohnern von Moeciu de Sus (manuscris).

Concreșterea sprîncenelor. În privința acestui caracter părerile sînt contradictorii. Unii autori susțin că la femei nici nu poate fi vorba de o concreștere a sprîncenelor. Totuși, această formă care este și ereditară a fost găsită la bărbați, femei și copii.

Tabelul nr. 3

Concreșterea sprîncenelor

Intensitate	♀						♂					
	1-15 ani			16-x ani			1-15 ani			16-x ani		
	n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m
-	8	26,67	8,07	15	23,81	5,36	5	12,82	5,34	10	14,08	4,15
±	18	60,00	8,94	38	60,32	6,16	26	66,67	7,55	35	49,30	5,93
+	4	13,33	6,21	10	15,87	4,60	8	20,51	6,46	26	36,62	5,71
Σ	30			63			39			71		

Tabelul nr. 4

Virtejul angular

Localizare și numărul virtejurilor		♀						♂					
		1-15 ani			16-x ani			1-15 ani			16-x ani		
		n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m
Fără virtej		27	90,00	5,46	60	95,24	2,68	32	82,06	6,14	61	85,91	4,13
Virtej simplu	D +	-			-			3	7,69	4,27	1	1,41	1,40
	D -	3	10,00	5,46	2	3,17	2,20	1	2,56	2,48	3	4,23	2,39
S	S +	-			1	1,59	1,57	-			1	1,41	1,40
	S -	-			-			1	2,56	2,48	4	5,63	2,73
Virtej dublu	D+S+	-			-			1	2,56	2,48	-		
	S-D+	-			-			2,56	2,48	1	1,41	1,40	
Σ		30			63			39			71		

Am notat prin - sprîncenele neconcreșcute, cu ± apariția unor fire între sprîncene și cu + concreșterea totală. Din tabelul nr. 3 se observă că sprîncenele concreșcute apar mai des la bărbați, iar frecvența lor crește o dată cu vîrsta.

Virtejul angular este localizat în apropiere de *angulus mandibulae* și poate avea o poziție supraangulară sau subangulară. La populația studiată apare într-un procent de 13,96%, fiind mai des întîlnit la bărbați (17,93%).

Limita de inserție a părului pe cap. Modificările ce survin o dată cu vîrsta se observă în special la bărbați (tabelul nr. 5). Astfel, la lotul de bărbați pînă la 15 ani, formula cea mai frecventă este $A_2 B_2 C_1 D_2$ iar la grupul 16-x formula $A_4 B_3 (B_2) C_2 D_3$. Luat pe

ansamblu, neținând seama de vîrstă și sex, cel mai ridicat procent îl întrunește formula $A_4 B_2 C_2 D_3$ (fig. 1). Din cauza căderii treptate a părului, la bărbați se formează cele două intrînduri specifice pe frunte, fapt remarcat printr-o modificare a concentrării frecvențelor dinspre

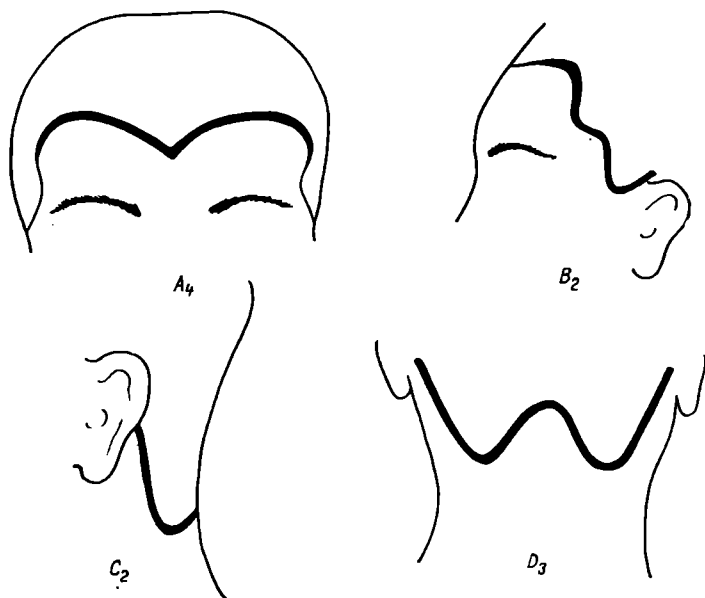

Fig. 1. — Tipul cel mai frecvent de inserție a părului pe cap.

A_2 spre A_3 și A_4 . Tot datorită acestui fapt se vede și o modificare a liniei de inserție în fața urechii. Între 1—15 ani, procentul formei $B_1 + B_2$ este foarte mare (94,86%), pe cînd peste 16 ani B_1 nu este deloc reprezentat, iar $B_2 + B_3$ însumează un procent de 100%. La bărbați se remarcă și o modificare a liniilor de inserție D și C. Deoarece la copii predomină forma D_2 , ea este evident corelată cu o frecvență mai ridicată a formei C_1 , la adult crește frecvența formei D_3 și ca urmare și a formei C_2 .

La fete și femei se observă o mare constanță în decursul anilor a tipurilor de inserție a părului. Se observă doar o mică modificare a liniei D. Pînă la 15 ani forma D_2 și D_3 sînt apropiate ca valoare, după 15 ani însă crește mult procentul liniei D_3 în defavoarea liniei D_2 .

În ceea ce privește dimorfismul sexual, evidentă este deosebirea limitei de inserție pe ceafă. La sexul feminin forma D_5 este des întîlnită, pe cînd la bărbați ea este destul de rară. Se mai pot constata unele deosebiri temporare sau altele care apar abia mai tîrziu, la adult. Astfel, la fete frecvența liniei A_2 este de 23%, pe cînd la băieți de 59%. Totodată raportul între C_1 și C_2 la fete este de 20% la 60%, pe cînd la băieți este tocmai invers, adică 66% și respectiv 20%. La adulți aceste deosebiri sînt mai puțin evidente. Și o ultimă deosebire, care de data aceasta apare la adult, este o concentrare, la femei, a formei B_2 (77%), pe cînd la bărbați raportul B_2 și B_3 este egal și acoperă întreaga frecvență de 100%.

Vîrtejul nucal este adesea localizat în părțile laterale în cadrul liniei D de inserție a părului. Poate fi unilateral, bilateral și rareori central. În materialul studiat s-a găsit un caz cu trei vîrtejuri nucale, caz foarte rar descris în literatură.

Tabelul nr. 5

Limita de inserție a părului pe cap

Regiunea și tipul	♀						♂						
	1-15 ani			16-x ani			1-15 ani			16-x ani			
	n	%	± m	n	%	± m	n	%	± m	n	%	± m	
Pe frunte	A ₁	1	3,33	3,27	—	—	—	—	—	—	—	—	
	A ₂	7	23,33	7,72	14	22,58	5,31	23	58,97	7,87	12	16,90	4,44
	A ₃	7	23,33	7,72	27	43,55	6,29	2	5,13	3,53	17	23,94	5,06
	A ₄	15	50,00	9,13	21	33,87	6,01	14	35,90	7,68	42	59,15	5,84
	N	30			62			39			71		
În fața urechii	B ₁	6	20,00	7,30	9	14,51	4,47	8	20,51	6,47	—	—	—
	B ₂	24	80,00	7,30	48	77,42	5,31	29	74,35	6,99	35	49,29	5,93
	B ₃	—	—	—	4	6,45	3,12	—	—	—	36	50,70	5,94
	B ₄	—	—	—	1	1,61	1,59	2	5,13	3,53	—	—	—
	N	30			62			39			71		
Deasupra urechii	C ₁	6	20,00	7,30	9	14,28	4,41	26	66,67	7,55	21	29,58	5,41
	C ₂	18	60,00	8,94	41	65,08	6,01	8	20,51	6,46	36	50,70	5,94
	C ₃	6	20,00	7,30	12	19,04	4,95	5	12,82	5,34	14	19,71	4,72
	C ₄	—	—	—	1	1,59	1,57	—	—	—	—	—	—
	N	30			63			39			71		
Pe ceafă	D ₁	—	—	—	7	11,11	3,95	10	25,64	6,99	7	9,86	3,56
	D ₂	6	20,00	7,30	1	1,59	1,57	15	38,46	7,79	1	1,41	1,40
	D ₃	8	26,67	8,07	28	44,44	6,26	5	12,82	5,34	46	64,78	5,67
	D ₄	3	10,00	5,48	1	1,59	1,57	3	7,69	2,47	12	16,90	4,44
	D ₅	13	43,33	9,04	26	41,27	6,20	6	15,38	5,78	5	7,04	3,04
	N	30			63			39			71		

Fluxul și vîrtejurile de pe spate. Intensitatea pilozității pe spate variază în funcție de vîrstă, fiind mai puternică în tinerețe și mai slabă la bătrînețe (8). La bărbați pilozitatea pe spate se observă mai ales în regiunea dintre omoplați, unde poate ajunge la o apreciabilă dezvoltare, pe cînd la femei ea este repartizată pe o suprafață mult mai mare, dar își păstrează și la adult caracterul infantil.

Fluxul pe spate este orientat în cele mai multe cazuri descendent. Uneori se întîlnesc vîrtejuri care se formează atunci cînd există două fluxuri ce merg în sensuri diferite. În acest caz vom avea două formațiuni și anume un vîrtej și localizat mai jos un punct de întîlnire a celor două fluxuri contrare. Vîrtejurile în majoritate mediane pot fi însă și ușor paraventrare.

Fluxurile de pe partea anterioară a corpului se observă mai greu decît fluxul de pe spate și se modifică mai mult în funcție de vîrstă.

Tabelul nr. 6

Virtejul anual

Localizare		♀						♂					
		1-15 ani			16-x ani			1-15 ani			16-x ani		
		n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m
Virtej simplu	D+	-			3	4,76	2,68	2	5,13	3,53	-		
	D-	-			-			2	5,13	3,53	-		
	S+	1	3,33	3,27	-			-			-		
	S-	2	6,67	4,56	3	4,76	2,68	-			-		
Virtej dublu	S-	-			-			4	10,25	4,85	-		
	D+	-			-			3	7,69	4,27	-		
	S+	-			-			-			-		
	D+	1	3,33	3,27	-			-			-		
Triplu		-			-			1	2,56	2,48	-		
S+M+D+													
Fără		26	86,67	6,21	57	90,47	3,73	27	69,23	7,39	71	100	-
Σ		30			63			39			71		

Tabelul nr. 7

Fluxul pe spațe

Formă		♀						♂					
		1-15 ani			16-x ani			1-15 ani			16-x ani		
		n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m
Virtej	+	3	10,00	5,46	2	3,17	2,20	4	10,26	4,86	2	2,82	1,96
	-	8	26,67	8,07	6	9,52	3,70	5	12,82	5,34	3	4,23	2,39
Flux	↓	19	63,33	8,80	52	82,54	4,78	29	74,35	6,99	54	76,05	5,06
	↑	-			-			-			-		
Nu se vede		-			3	4,76	2,68	1	2,56	2,48	12	16,90	4,44
Σ		30			63			39			71		

Pe piept în general se întâlnesc două fluxuri divergente pornite din axilă și care formează la punctul de întâlnire o cruce. Pe linia mediană, sub această cruce se poate determina un flux descendent. Pe părțile laterale există două fluxuri care pot fi simetrice, dar pot și varia în ceea ce privește direcția lor (tabelul nr. 8). În privința fluxurilor laterale, în mate-

Tabelul nr. 8

Fluxul lateral

Formă	♀			♂		
	n	%	±m	n	%	±m
↖ ↗	44	47,31	5,18	42	38,18	4,64
↗ ↖	1	1,07	1,07	9	8,18	2,61
↘ ↙	—			32	29,09	4,33
↙ ↘	7	7,52	2,73	27	24,55	4,11
Nu se vede	41	44,08	5,15	—		
N	93			110		

Tabelul nr. 9

Piloziitatea falangei III la mână și picior

Localizare		♀						♂					
		1-15 ani			16-x ani			1-15 ani			16-x ani		
		n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m
Mână	1	27	90,00	5,46	50	79,36	5,10	34	87,17	5,35	59	83,10	4,45
	2	30	100	—	63	100	—	39	100	—	70	98,59	1,40
	3	30	100	—	63	100	—	39	100	—	71	100	—
	4	30	100	—	63	100	—	39	100	—	71	100	—
	5	30	100	—	62	98,41	1,57	37	94,87	3,53	71	100	—
	Fără	—						—				—	
Picior	1	24	80,00	7,30	54	85,71	4,41	39	100	—	70	98,59	1,40
	2	19	63,33	8,80	39	61,90	6,12	38	97,44	2,53	65	91,55	3,30
	3	17	56,67	9,04	34	53,97	6,28	35	89,74	4,86	59	83,10	4,45
	4	12	40,00	8,94	26	41,27	6,20	31	79,49	6,46	53	74,65	5,30
	5	8	26,67	8,07	17	26,98	5,59	18	46,15	7,98	44	61,97	5,76
	Fără	6	20,00	7,30	7	11,11	3,94	—				1	1,41
Σ		30			63			39			71		

rialul nostru se poate observa o ușoară diferențiere pe sexe, prin faptul că la bărbați se constată un procent ridicat de fluxuri descendente.

Pilozitatea falangelor II și III la mână și picior. Din numeroasele studii ce se ocupă atît de frecvența în diferite populații, pe diverse degete, cît și de transmiterea ereditară, se poate constata că la falanga III de la degetele 2, 3 și 4, indiferent de vîrstă și sex, pilozitatea este aproape totdeauna prezentă. La picior, frecvența cea mai mare este întîlnită la degetul 1 și se observă o scădere treptată de la degetul 1—5. Se remarcă și constanța procentelor în decursul anilor. Valori mult mai mici găsim în

Tabelul nr. 10

Pilozitatea falangei II la mână și picior

Localizare		♀						♂					
		1—15 ani			16—x ani			1—15 ani			16—x ani		
		n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m
Mîna	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	2	2	6,67	4,56	4	6,35	3,07	—	—	—	1	1,41	1,40
	3	17	56,67	9,04	31	49,21	6,30	16	41,02	7,88	30	42,25	5,86
	4	19	63,33	8,80	35	55,55	6,26	17	43,59	7,94	41	57,75	5,86
	5	12	40,00	8,94	23	36,51	6,07	10	25,64	6,99	15	21,13	4,84
	Fără	10	33,33	8,37	29	46,03	6,28	21	53,85	7,98	28	39,44	5,80
Picior	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2,82	1,96
	2	1	3,33	3,27	9	14,28	4,41	2	5,13	3,53	5	7,04	3,04
	3	1	3,33	3,27	11	17,46	4,78	1	2,56	2,48	7	9,86	3,56
	4	—	—	—	5	7,94	3,40	—	—	—	4	5,63	2,73
	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,41	1,40
	Fără	29	96,67	3,27	51	80,95	4,95	37	94,87	3,53	63	88,73	3,75
		20			63			39			71		

cea ce privește pilozitatea falangei a II-a. Și în acest caz falanga a II-a a degetului 4 prezintă frecvența cea mai ridicată a cazurilor în care se constată prezența firelor de păr. La picior, pilozitatea falangei II este slab dezvoltată (tabelele nr. 9 și 10).

CONCLUZII

Din materialul studiat reiese că doar în puține cazuri apar deosebiri între sexe și în foarte puține cazuri modificări ce se datoresc vîrstei. Aceste schimbări ce intervin cu vîrsta nu se referă la poziția, ci la intensitatea pilozității (de exemplu, limita de inserție a părului pe cap; concreșterea sprîncenelor). Deosebiri între sexe se observă în ceea ce privește vârtejul din creștetul capului, concreșterea sprîncenelor, vârtejul angular și pilozitatea falangelor.

DIE KÖRPERBEHAARUNG BEI DEN BEWOHNERN DES DORFES SOHODOL

ZUSAMMENFASSUNG

Die vorliegende Arbeit behandelt die Merkmale der Anordnung der Körperbehaarung bei den Bewohnern des Dorfes Sohodol. Die Ergebnisse wurden in zwei Altersgruppen verarbeitet.

Man konnte nur für wenige Merkmale einen sexuellen Dimorphismus feststellen (Scheitelhaarwirbel, Zusammenwachsung der Augenbrauen, Behaarung der Phalanx). Die mit dem Alter auftretenden Veränderungen beziehen sich auf die Intensität (Haargrenze der Kopfbehaarung, Zusammenwachsen der Augenbrauen) und nicht auf die Anordnung der Behaarung.

BIBLIOGRAFIE

- 1 BECKMAN L., BÖÖK J., *Distribution and inheritance of mid-digital hair in Sweden*, Hereditas, 1959, 45, 210—220.
- 2 DROBNA M. u. DROBNY I., *Die Grenze des behaarten Kopftheiles bei pressburger Mädchen*, Acta F. R. N. Univ. Comen. Anthropologia, 1967, XII 117—124.
- 3 DUTTA P., *On the Variability of Middle Phalangeal Hair among Indian Populations*, J. R. Anthropol. Inst., 1965, 95, 115—126.
- 4 MATSUNAGA E., *Erbbiologische Untersuchung der Fingermittelgliedbehaarung bei Japanern und Deutsche*, Z. menschl. Vererb. — Konst. lehre, 1956, 33, 465—469.
- 5 RUTIL R., *Ein Beitrag zum Erbstudium des menschlichen Haarkleides*, Z. Rassenk., 1939, 9, 48—57.
- 6 SALDANHA P. u. GUINZBURG S., *Distribution and inheritance of middlephalangeal hair in a white population of Sao Paolo, Brazil*. Hum. biol., 1961, 33, 237—249.
- 7 SCHMIDT H., *Variabilitatea unor caractere morfologice ale mtinii la populația din satul Fundata*, St. cerc. antropol., 1969, 6, 2, 195—199.
- 8 WEBER E., *Beiträge zur Erbphysiologie der menschlichen Haut. Untersuchung über die Körperbehaarung bei Zwillinge* Z. menschl. Vererb. — Konst. lehre, 1939, 23, 126—160.

Centrul de cercetări antropologice
București

VI. DESENELE PAPILARE DIGITALE, PALMARE ȘI PLANTARE LA POPULAȚIA DIN SOHODOL (BRAN)

DE
CORNELIU VULPE

572.524.12

Dintre localitățile situate în zona Bran, satul Sohodol este așezat la ieșirea din culoar, pe ultimele coline subcarpatice dispuse spre Țara Birsei. În vara anului 1970, au fost organizate aici cercetări antropologice de tip complex, cu care prilej s-au efectuat observații de biologie umană, realizându-se o recoltare de material care să permită atât studii de genetică cât și de etnicitate. Întrucât lucrarea de față abordează latura etnică a problemei, la alcătuirea eșantionului s-a avut în vedere ca persoanele luate în studiu să aibă o ascendință locală de cel puțin trei generații. Astfel, în urma acestei trieri a rezultat un eșantion alcătuit din 219 subiecți, dintre care 87 de bărbați și 132 de femei.

1. DESENELE PAPILARE DIGITALE

Studiind frecvența desenelor papilare digitale la populația din Sohodol, s-a putut constata că cele trei tipuri de desene (arcuri, lațuri, virtejuri) se găsesc în proporții diferite pe fiecare deget în parte, excepție făcând lațul radial care lipsește de pe degetul V și se află aproape întâmplător pe degetele I și III. De asemenea, arcurile apar foarte rar pe degetul V. Din punct de vedere al orientării desenului, se observă că direcția radială nu este întâlnită de loc pe degetul V (tabelul nr. 1).

Dacă se iau în considerație frecvențele cele mai ridicate ale desenelor digitale (tabelul nr. 2), se poate vedea că lațurile radiale și arcurile apar de cele mai multe ori pe degetul II (Lr : 20,27% ; A : 9,91%) în timp ce lațurile ulnare sînt cel mai des întîlnite pe degetul V și III (89,40% și respectiv 76,50%). Virtejurile monocentrice se găsesc într-un procent mai ridicat pe degetul IV (35,25%), iar cele dublucentrice pe degetul I (25,35%). Orientarea desenului (rsu) arată că direcția radială

Tabelul nr. 1

Repartiția deseneor papilare digitale în funcție de deget, mână și sex la populația din Sobodol

Deget	Sex	Mină	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I	♂	dr. n	1	—	36	36	28	20	48	2	23	60	85
		%	1,18	—	42,35	42,35	32,94	23,53	56,47	2,35	27,06	70,59	
	♀	dr. n	3	—	60	60	32	37	69	1	32	99	132
		%	2,27	—	45,45	45,45	24,24	28,03	52,27	0,76	24,24	75,00	
II	♂	dr. n	7	24	29	53	17	8	25	38	14	33	85
		%	8,24	28,23	34,12	62,35	20,00	9,41	29,41	44,71	16,47	38,82	
	♀	dr. n	5	18	42	60	12	8	20	29	10	46	132
		%	5,88	21,18	49,41	70,59	14,12	9,41	23,53	34,12	11,76	54,12	
III	♂	dr. n	14	20	43	63	45	10	55	41	33	58	85
		%	10,61	15,15	32,57	47,72	34,09	7,58	41,67	31,06	25,00	43,94	
	♀	dr. n	17	26	49	75	29	11	40	55	21	56	132
		%	12,88	19,70	37,12	56,82	21,97	8,33	30,30	41,67	15,91	42,42	
IV	♂	dr. n	5	1	68	69	7	4	11	3	7	75	85
		%	5,88	1,18	80,00	81,18	8,24	4,70	12,94	3,53	8,24	88,23	
	♀	dr. n	2	—	71	71	7	5	12	1	6	78	132
		%	2,35	—	83,53	83,53	8,24	5,88	14,12	1,18	7,06	91,76	
V	♂	dr. n	5	—	103	103	17	7	24	2	14	116	85
		%	3,79	—	78,03	78,03	12,88	5,30	18,18	1,52	10,61	87,87	
	♀	dr. n	11	3	90	93	24	4	28	7	17	108	132
		%	8,33	2,27	68,18	70,45	18,18	3,03	21,21	5,30	12,88	81,81	
VI	♂	dr. n	1	2	44	46	37	1	38	3	24	58	85
		%	1,18	2,35	51,76	54,11	43,53	1,18	44,71	3,53	28,23	68,24	
	♀	dr. n	1	2	55	57	24	3	27	2	12	71	132
		%	1,18	2,35	64,71	67,06	28,23	3,53	31,76	2,35	14,12	83,53	
VII	♂	dr. n	3	4	71	75	52	2	54	4	32	96	85
		%	2,27	3,03	53,79	56,82	39,39	1,52	40,91	3,03	24,24	72,72	
	♀	dr. n	2	—	87	87	40	3	43	1	19	112	132
		%	1,52	—	65,91	65,91	30,30	2,27	32,57	0,76	14,39	84,85	
VIII	♂	dr. n	—	—	73	73	9	3	12	—	3	82	85
		%	—	—	85,88	85,88	10,59	3,53	14,12	—	3,53	96,47	
	♀	dr. n	—	—	76	76	5	4	9	—	1	84	132
		%	—	—	89,41	89,41	5,88	4,71	10,59	—	1,18	98,82	
IX	♂	dr. n	2	—	118	118	11	1	12	—	4	128	85
		%	1,52	—	89,39	89,39	8,33	0,76	9,09	—	3,03	96,97	
	♀	dr. n	2	—	121	121	6	3	9	—	1	131	132
		%	1,52	—	91,66	91,66	4,55	2,27	6,82	—	0,76	99,24	

este mai frecventă pe degetul II (37,56%), cea simetrică pe degetul I și IV (24,65% și respectiv 20,05%), iar cea ulnară pe degetul V și III (97,93% și respectiv 86,87%). Ordinea, în suită, a frecvenței desenelor digitale poate fi sesizată și în schema de mai jos în care se pot observa și unele mici neconcordanțe față de schema clasică. Dintre acestea se remarcă ordinea distribuției vârtejurilor la populația studiată ($I > IV$), unde se constată o inversiune față de ordinea prezentată în schema clasică ($IV \neq I$) (tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 2
Frecvența desenelor papilare în funcție de deget

Deget	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I n %	9 2,07	1 0,23	213 49,08	214 49,31	101 23,27	110 25,35	211 48,62	12 2,76	107 24,65	315 72,58	434
II n %	43 9,91	88 20,27	163 37,56	251 57,83	103 23,73	37 8,53	140 32,26	163 37,56	78 17,97	193 44,47	434
III n %	23 5,30	4 0,92	332 76,50	336 77,42	55 12,67	20 4,61	75 17,28	13 2,99	44 10,14	377 86,87	434
IV n %	7 1,61	8 1,84	257 59,22	265 61,06	153 35,25	9 2,07	162 37,32	10 2,30	87 20,05	337 77,65	434
V n %	4 0,92	— —	388 89,40	388 89,40	31 7,14	11 2,53	42 9,67	— —	9 2,07	425 97,93	434

Tabelul nr. 3
Repartiția desenelor digitale în funcție de mână și sex

Mână	sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
Dreapta	♂ n %	14 3,29	27 6,35	250 58,82	277 65,17	98 23,06	36 8,47	134 31,53	46 10,82	71 16,70	308 72,47	425
	♀ n %	27 4,09	24 3,63	395 59,85	419 63,48	157 23,79	57 8,63	214 32,42	48 7,27	115 17,42	497 75,30	660
	♂+n ♀ %	41 3,78	51 4,70	645 59,45	696 64,15	255 23,50	93 8,57	348 32,07	94 8,66	186 17,14	805 74,19	1 085
Stînga	♂ n %	9 2,12	21 4,94	286 67,29	307 72,23	64 15,06	45 10,59	109 25,65	35 8,24	53 12,47	337 79,29	425
	♀ n %	36 5,45	29 4,39	422 63,94	451 68,33	124 18,79	49 7,42	173 26,21	69 10,45	86 13,03	505 76,52	660
	♂+n ♀ %	45 4,15	50 4,61	708 65,25	758 69,86	188 17,33	94 8,66	282 25,99	104 9,59	139 12,81	842 77,60	1 085
St. + Dr.	♂ n %	23 2,70	48 5,65	536 63,06	584 68,71	162 19,06	81 9,53	243 28,59	81 9,53	124 14,59	645 75,88	850
	n ♀ %	63 4,77	53 4,01	817 61,89	870 65,90	281 21,29	106 8,03	387 29,32	117 8,86	201 15,23	1002 75,91	1 320
	♂+n ♀ %	86 3,96	101 4,65	1353 62,35	1454 67,00	443 20,41	187 8,62	630 29,03	198 9,12	325 14,98	1647 75,90	2 170

Populația din Sohodol	Schema clasică
A : II > III > I > IV > V	II > III > I > IV > V
Lr : II > IV > III > I > V	II > III ≠ IV > I ≠ V
Lu : V > III > IV > I > II	V > III > I ≠ IV > II
V : I > IV > II > III > V	IV ≠ I > II > III > V
r : II > III > I ≠ IV > V	II > III = IV > V
s : I > IV > II > III > V	I > II > III = IV > V
u : V > III > IV > I > II	V > IV = III > I > II

Repartiția globală a desenelor papilare în funcție de mână și sex arată că arcurile și lațurile se găsesc mai des la mîna stîngă în timp ce vîrtejurile sînt mai frecvente la mîna dreaptă ($\sigma + \rho$), fapt ce concordă cu schema care urmează. Tot în această schemă se pot sesiza două inversiuni: mai multe arcuri la mîna dreaptă a bărbaților ($d > s$ în loc de $s > d$) și mai multe lațuri radiale la mîna stîngă a femeilor ($s > d$ în loc de $d > s$).

	σ	ρ	$\sigma + \rho$	Schema clasică
A :	d > s	s > d	s > d	s > d
Lr :	d > s	s > d	d ≠ s	d > s
Lu :	s > d	s > d	s > d	s > d
V :	d > s	d > s	d > s	d > s

Comparînd femeile cu bărbații se constată un număr ceva mai mare de lațuri la bărbați în timp ce la femei sînt puțin mai multe arcuri și vîrtejuri, diferența între cele două sexe fiind aproape neînsemnată; aceeași constatare se poate face și cu privire la orientarea desenului digital.

Dacă datele din tabelul nr. 1 sînt transcrise într-un sistem, pe care am putea să-l numim dactilogramă (tabelul nr. 4), se obține o imagine a modului de distribuție al desenelor papilare, în funcție de deget, mîna și sex, ce ne permite a observa unele deosebiri între bărbați și femei. La populația din Sohodol, astfel de deosebiri au fost puse în evidență, în special, pe degetul III, unde, cu excepția sumei de verticile, toate celelalte tipuri de desene, cît și orientarea lor, prezintă diferențe dreapta (d) — stînga (s) ce se dispun invers la femei față de bărbați. Acest mod de distribuție antagonică a unui anumit tip de desen sau unei anumite orientări (de exemplu σ : $d > s$ iar ρ : $s > d$) a fost sesizat și la populațiile altor două sate din culoarul Branului (Șirnea și Moeciu de Sus (1), (3)¹). Asemenea populației din Sohodol se poate vedea că și la aceste două grupări umane cele mai multe distribuții opuse dreapta-stînga, la bărbați și femei, se întîlnesc tot pe degetul III.

Extinzînd această observație la alte 5 localități situate în bazinul superior al Teleajenului (Mîneciu-Ungureni, Izvoarele, Drajna de Sus, Bătrîni și Schiulești (2)), s-a constatat că, de cele mai multe ori, această distribuție inversă la cele două sexe este mai des întîlnită pe degetul II și nu pe III așa cum s-a observat la populația din zona Bran (tabelul

¹ Au fost alese aceste două localități deoarece prelucrarea lor statistică anterioară permite o astfel de comparație.

Tabela nr. 4

Transcrierea simbolică a frecvențelor dreapta (d) - stânga (s), în funcție de deget și sex, la câteva populații din zona Bran și basinal superior al Teleajănelui

SOHODOL

SIRNEA

Deget	sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I	♂	d=s	s>d	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	s>d	d>s	85	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	s=d	d>s	s≠d	d>s	s>d	60
	♀	s>d	-	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	d>s	132	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	84
II	♂	d>s	d>s	s>d	s>d	d>s	d=s	d>s	d>s	d>s	s>d	85	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	s>d	d=s	d>s	s>d	s>d	60
	♀	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	132	d>s	d>s	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	d=s	s>d	84
III	♂	d>s	d>s	s>d	s>d	d=s	s>d	s>d	d>s	d>s	s>d	85	s≠d	s>d	s>d	s>d	d>s	s=d	d>s	d>s	d>s	s>d	60
	♀	s>d	s>d	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	s>d	s>d	d>s	132	s>d	s=d	d>s	d>s	s>d	s=d	s>d	s>d	s>d	d>s	84
IV	♂	d=s	d=s	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	85	-	-	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	60
	♀	d>s	d>s	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	132	s>d	d>s	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	84
V	♂	-	-	s>d	d>s	d>s	s>d	d>s	-	d>s	s>d	85	-	s>d	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	60
	♀	d=s	-	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	-	d>s	s>d	132	s=d	-	d>s	d>s	d=s	s>d	s>d	-	d>s	s>d	84

MOECIU DE JOS

MINECIU-UNGURENI

I	♂	s>d	s=d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	s=d	85	s>d	-	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	-	d>s	s>d	69
	♀	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	d>s	130	s≠d	d>s	s≠d	d>s	d>s	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	94
II	♂	s>d	d>s	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	d>s	s>d	85	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	s>d	s>d	d>s	s>d	s>d	69
	♀	s>d	s≠d	s>d	s>d	d≠s	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	130	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d=s	d>s	94
III	♂	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	s>d	s=d	85	s>d	-	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	d>s	s>d	d>s	69
	♀	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	s>d	s>d	d>s	d=s	s>d	130	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	d=s	s>d	d>s	94
IV	♂	s>d	d>s	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	85	d>s	-	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	-	d>s	s>d	69
	♀	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	s=d	d>s	s>d	130	d>s	-	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	d>s	s>d	94
V	♂	s≠d	d>s	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	d>s	s>d	85	s>d	-	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	-	d>s	s>d	69
	♀	s>d	d>s	s>d	s=d	d≠s	s=d	d>s	d>s	s>d	s>d	130	s>d	-	d>s	d>s	d>s	s>d	s>d	-	s=d	s=d	94

IZVOARELE

DRAJNA DE SUS

I	♂	s=d	s=d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	75	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	84
	♀	s>d	-	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	s>d	d>s	s=d	99	s=d	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	79
II	♂	s=d	d>s	s>d	s>d	d>s	d<s	d<s	d<s	d>s	s>d	75	d>s	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	d<s	d>s	s>d	84
	♀	s>d	s=d	d>s	d>s	d>s	d=s	s>d	s>d	s>d	d>s	99	d>s	s=d	d>s	d>s	s>d	s>d	s>d	d=s	d=s	s=d	79
III	♂	d>s	-	s=d	s=d	d>s	s>d	s>d	s=d	s>d	d>s	75	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	d>s	s>d	d>s	84
	♀	s>d	s>d	d>s	d>s	s>d	d<s	s>d	s>d	d=s	d>s	99	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	s>d	d=s	s>d	d>s	79
IV	♂	d>s	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s=d	d>s	s>d	75	-	-	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	84
	♀	s=d	d>s	s>d	s>d	d=s	d=s	d=s	d>s	d>s	s>d	99	-	s>d	s=d	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	79
V	♂	-	-	s>d	s>d	d>s	d=s	d>s	-	d>s	s>d	75	s=d	-	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	-	d>s	s>d	84
	♀	s=d	-	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	-	s>d	d>s	99	-	-	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	-	d=s	s=d	79

BĂTRÂNI

SCHIULEȘTI

I	♂	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	105	-	s>d	s>d	s>d	d=s	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	60
	♀	s>d	-	s=d	s=d	d>s	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	62	d>s	s>	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	s>d	d>s	s≠d	61
II	♂	s=d	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	s=d	105	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d=s	s>d	s>d	s=d	60
	♀	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	62	s>d	s>d	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	s>d	s>d	d>s	61
III	♂	s>d	s>d	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	s>d	s>d	d>s	105	d>s	s>d	d>s	d>s	s>d	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	60
	♀	s>d	s>d	d>s	d>s	s>d	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	62	s>d	-	d>s	s>d	s>d	d>s	s>d	-	s>d	d>s	61
IV	♂	s=d	s>d	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	105	s>d	-	s>d	s>d	d>s	d=s	d>s	d>s	s>d	d>s	60
	♀	s=d	-	d>s	d>s	s>d	s=d	s>d	-	d>s	s>d	62	s>d	-	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	-	s>d	d>s	61
V	♂	s>d	-	s≠d	s≠d	s>d	d>s	d=s	d>s	d>s	d>s	105	-	-	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	-	d>s	s>	60
	♀	s>d	-	d>s	d>s	d>s	d>s	d=s	-	d=s	s=d	62	s=d	-	d>s	d>s	s>d	s>d	s>d	-	d>s	s>	61

nr. 4). E posibil ca acest mod de transpunere al datelor într-un anumit fel (să zicem sub formă de dactilogramă), să permită unele mici diferențieri între grupări umane situate într-un anumit areal față de altele așezate într-o altă zonă geografică, diferențieri ce nu pot fi sesizate decât cu oarecare dificultate atunci când sînt luate în considerație date de ordin global (cum ar fi, spre exemplu, cele care reprezintă repartitia desenelor digitale pe întreaga populație din Sohodol : $A=3,96\%$; $L=67,00\%$; $V=29,03\%$; $r=9,12\%$; $s=14,98\%$; $u=75,90\%$, comparate cu date de felul acesta întîlnite la populațiile altor localități).

2. DESENELE PAPILARE PALMARE

Considerînd traseul principalelor linii palmare (A, B, C, D) în funcție de mîină și sex, se poate face constatarea generală că direcția acestor linii este mai transversală la mîina dreaptă decît la cea stîngă, atît la bărbați cît și la femei. Acest fapt este atestat și de graficul din figura 1, ce a fost obținut pe baza frecvențelor maxime din tabelul nr. 5, în care se observă decalajul dintre punctele de terminație ale liniilor de la mîina stîngă și dreaptă ($\sigma + \text{♀}$). Tocmai acest decalaj, dat de punctele de terminație mai ridicate la mîina dreaptă, arată un grad de transversalitate mai accentuat la această mîină. Tot în acest sens pledează și formulele lui Wil-

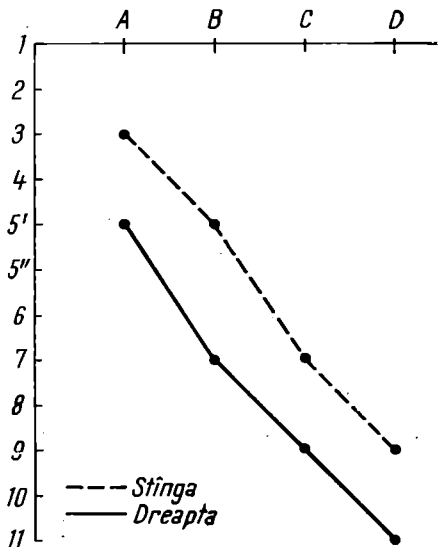

Fig. 1. — Reprezentarea grafică a transversalității principalelor linii palmare (A, B, C, D) la populația din Sohodol.

der (tabelul nr. 6) prin frecvența mai mare a formulei 11—9—7 la mîina dreaptă.

După modul cum se dispun desenele papilare în diferitele regiuni ale palmei, se poate constata, atît la bărbați cît și la femei, prezența unui număr mai mare de desene în regiunea hipotenară și spațiul interdigital III de la mîina dreaptă, în timp ce la mîina stîngă desenele

Tabelul nr. 5

Punctele de terminație ale principalelor linii palmare la populația din Sohodol,

a) bărbați

	STÎNGA								DREAPTA							
	A		B		C		D		D		C		B		A	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	10	11,63														
2	13	15,12													1	1,16
3	56	65,11													22	25,58
4	3	3,49	2	2,33											28	32,56
5'	4	4,65	38	44,18	2	2,33							12	13,95	33	38,37
5''			28	32,56	9	10,46					10	11,63	25	29,07	2	2,33
6			1	1,16	1	1,16										
7			17	19,77	32	37,21	11	12,79	10	11,63	19	22,09	47	54,65		
8							1	1,16					1	1,16		
9					22	25,58	55	63,95	27	31,39	41	47,67	1	1,16		
10							3	3,49	1	1,16	1	1,16				
11							16	18,60	48	55,81	1	1,16				
X					13	15,12					8	9,30				
x					5	5,81					2	2,33				
O					2	2,33					4	4,65				
N	86		86		86		86		86		86		86		86	

b) femei

1	8	6,06													1	0,76
2	24	18,18													4	3,03
3	80	60,61	6	4,55											42	31,82
4	11	8,33	2	1,52											41	31,06
5'	9	6,82	57	43,18	3	2,27					2	1,52	30	22,73	44	33,33
5''			39	29,54	35	26,51					16	12,12	42	31,82		
6			4	3,03	1	0,76					5	3,79				
7			24	18,18	38	28,79	38	28,79	18	13,64	37	28,03	58	43,94		
8							1	0,76	5	3,79			2	1,51		
9					26	19,69	62	46,96	49	37,12	60	46,45				
10							6	4,55			2	1,51				
11							25	18,94	60	45,45						
X					18	13,64					6	4,55				
x					6	4,55					3	2,27				
O					5	3,79					1	0,76				
N	132		132		132		132		132		132		132		132	

Tabelul nr. 6

Frecvența principalelor formule ale lui Wilder

Mina	Bărbați					Femei					N
	11-9-7	9-7-5	7-5-5	Alte	N	11-9-7	9-7-5	7-5-5	Alte	N	
	11-x-7	9-x-5	7-x-5	formu-		11-x-7	9-x-5	7-x-5	formu-		
11-0-7	9-0-5	7-0-5	le		11-0-7	9-0-5	7-0-5	le			
dreaptă	44 51,16	21 24,42	10 11,63	11 12,79	86	54 40,91	37 28,03	18 13,64	23 17,42	132	
stângă	11 12,79	42 48,84	9 10,46	24 27,91	86	19 14,39	49 37,12	31 23,48	33 25,00	132	

Tabelul nr. 7

Repartiția desenelor papilare palmare și a triradiusului axial la populația din Sohodol

Mina	sex	Regiunea		Spațiul			N	Triradiusul axial						N
		H	T+1	II	III	IV		t	t'	t''	tu	ttu	t'tu, tt', tt'' etc.	
Dreaptă	♂	35 40,70	14 16,28	—	43 50,00	34 39,53	86	41 47,67	9 10,47	1 1,16	1 1,16	20 23,26	14 16,28	86
	♀	50 38,17	11 8,39	3 2,29	60 45,80	74 56,49	131	58 43,94	20 15,15	1 0,76	4 3,03	28 21,21	21 15,91	132
	♂+ ♀	85 39,17	25 11,52	3 1,38	103 47,47	108 49,77	217	99 45,41	29 13,30	2 0,92	5 2,29	48 22,02	35 16,06	218
Stângă	♂	32 37,21	16 18,60	—	21 24,42	50 58,14	86	46 53,49	6 6,98	2 2,33	—	16 18,60	16 18,60	86
	♀	48 36,64	20 15,27	1 0,76	26 19,85	89 67,94	131	62 46,97	20 15,15	1 0,76	1 0,76	26 19,69	22 16,67	132
	♂+ ♀	80 36,87	36 16,59	1 0,46	47 21,66	139 64,05	217	108 49,54	26 11,93	3 1,37	1 0,46	42 19,27	38 17,43	218
+Dreapta Stângă	♂	67 38,95	30 17,44	—	64 37,21	84 48,84	172	87 50,58	15 8,72	3 1,74	1 0,58	36 20,93	30 17,44	172
	♀	98 37,40	31 11,83	4 1,53	86 32,82	163 62,21	262	120 45,45	40 15,15	2 0,76	5 1,89	54 20,45	43 16,29	264
	♂+ ♀	165 38,02	61 14,05	4 0,92	150 34,56	247 56,91	434	207 47,48	55 12,61	5 1,15	6 1,38	90 20,64	73 16,74	436

sînt mai numeroase în regiunea tenară și spațiul interdigital IV. Tot aici se mai poate menționa că la bărbați, în spațiul interdigital II, nu apare nici un desen, iar la femei se întîlnesc 3 desene la mîna dreaptă și numai unul la mîna stîngă (tabelul nr. 7).

Tabelul nr. 8
Distribuția desenelor papilare plantare la populația din Sohodol

Piciorul	Desenul	Bărbați					Femei				
		T	I	II	III	H	T	I	II	III	H
Drept	O	3 3,45	64 73,56	37 42,53	59 67,82	76 87,36	6 4,55	104 78,79	53 40,15	96 72,72	115 87,12
	D	41 47,13	1 1,15	39 44,83	23 26,43		74 56,06	3 2,27	67 50,76	33 25,00	
	P		20 22,99	2 2,29	1 1,15			23 17,42	5 3,79	2 1,52	
	T	11 12,64			1 1,15	11 12,64	14 10,61			1 0,76	17 12,88
	F				1 1,15						
	W	25 28,73	1 1,15	5 5,75	1 1,15		31 23,48	1 0,76	4 3,03		
	WS	7 8,05	1 1,15	4 4,60	1 1,15		7 5,30	1 0,76	3 2,27		
Stâng	O	1 1,15	61 70,11	38 43,68	64 73,56	85 97,70	3 2,27	101 76,52	64 48,48	115 87,12	125 94,70
	D	36 41,38	2 2,29	38 43,68	21 24,14		74 56,06	4 3,03	62 46,97	15 11,38	
	P		23 26,44	2 2,29	2 2,29			24 18,18	1 0,76	2 1,52	
	T	12 13,79				2 2,29	18 13,64				7 5,30
	F										
	W	31 35,63	1 1,15	5 5,75			20 15,15		3 2,27		
	WS	7 8,05		4 4,60			17 12,88	3 2,27	3 1,52		
	N				87					132	

Ordinea de distribuție a frecvențelor, de la o regiune a palmei la alta, arată următoarea situație :

$$\begin{cases} \text{♂} \left\{ \begin{array}{l} -\text{dr} : \text{sp.III} > \text{reg.hipot.} > \text{sp.IV} > \text{reg.ten.} + \text{I} > \text{sp.II} \\ -\text{st} : \text{sp.IV} > \text{reg.hipot.} > \text{sp.III} > \text{reg.ten.} + \text{I} > \text{sp.II} \end{array} \right. \end{cases}$$

$$\begin{cases} \text{♀} \left\{ \begin{array}{l} -\text{dr} : \text{sp.IV} > \text{sp.III} > \text{reg.hipot.} > \text{reg.ten.} + \text{I} > \text{sp.II} \\ -\text{st} : \text{sp.IV} > \text{reg.hipot.} > \text{sp.III} > \text{reg.ten.} + \text{I} > \text{sp.II} \end{array} \right. \end{cases}$$

Din această schemă se poate sesiza că pe primul loc se situează spațiul interdigital IV, cu cel mai mare număr de desene, după care urmează regiunea hipotenară, apoi spațiul interdigital III, regiunea tenară

cu spațiul interdigital I și în sfârșit spațiul interdigital II. Situația apare și mai clară atunci când se însușează frecvențele de la mîna stîngă cu cele de la dreapta (σ și ρ):

σ : sp.IV >reg.hipoten. >sp.III >reg.ten. + I >sp.II

ρ : sp.IV >reg.hipoten. >sp.III >reg.ten. + I >sp.II

O schemă asemănătoare celei de mai sus ar fi valabilă și la studiul pozițiilor triradiusului axial, fapt ce ar permite observarea modului de distribuire al frecvențelor de la o poziție la alta. Aplicînd o astfel de schemă, în care procentele sînt dispuse de la mare la mic, se poate observa, indiferent de mîna și sex, că cel mai des întîlnit este triradiusul axial în poziție proximală (t), secundat de pozițiile combinate (ttu, tt', tt'' etc.), după care urmează poziția mediană (t') și cea distală (t''), iar pe ultimul loc se situează poziția ulnară (tu). Comparînd mîna dreaptă cu cea stîngă, atît la bărbați cît și la femei, se poate constata o ușoară creștere a numărului de poziții proximale la mîna stîngă în timp ce la mîna dreaptă se observă un număr ceva mai ridicat de poziții combinate ale triradiusului axial (tabelul nr. 7). Dacă se compară bărbații cu femeile, se observă că la bărbați este mai des întîlnit t-ul proximal și combinat pe cînd la femei ceva mai numeroase sînt pozițiile mediane (t').

3. DESENELE PAPILARE PLANTARE

Utilizînd clasificarea lui Wichmann la studiul tipului de desen plantar (O, D, P, T, F, W) se observă că numărul cel mai mare de arcuri, indiferent de picior și sex, se află în regiunea hipotenuară precum și în cîmpul I și III. Lațurile distale sînt mai des întîlnite în regiunea tenară și cîmpul II, iar cele proximale în cîmpul I. Lațurile tibiale apar mai frecvent în regiunea tenară și hipotenuară în timp ce vîrtejurile au frecvența cea mai mare în regiunea tenară și cîmpul II. Dacă se compară piciorul drept cu cel stîng, se observă atît la femei cît și la bărbați că arcurile și lațurile proximale sînt mai numeroase la piciorul stîng, pe cînd lațurile distale și cele tibiale sînt mai frecvente la piciorul drept. În privința verticilelor situația diferă puțin de la bărbați la femei prin aceea că la bărbați frecvența este mai mare la piciorul stîng în timp ce la femei repartitia desenelor la cele două picioare este în raport de egalitate. În afară de această deosebire, se mai poate menționa și faptul că la bărbați lațurile proximale și verticilele sînt mai numeroase, iar la femei se întîlnesc în număr mai mare lațurile distale.

Pe baza studiului dermatoglifelor la populația din Sohodol, se poate afirma că frecvența desenelor papilare, în funcție de deget concordă, în bună parte, cu schema clasică și că numai în privința verticilelor, care sînt mai numeroase pe degetul I decît pe IV, se poate vorbi de o neconcordanță cu schema generală, unde repartitia desenelor pe cele două degete se află în raport de egalitate (IV \neq I). Aceeași remarcă a fost făcută și cu prilejul unor lucrări anterioare, fapt ce ne pune în situația de a reflecta în ce măsură acest segment de schemă (V : IV \neq I) poate fi aplicat la populațiile noastre. Tot la studiul desenelor digitale,

s-a observat că prin reprezentarea simbolică a frecvențelor dreapta (d) — stînga (s), la bărbați și femei pot fi puse în evidență deosebiri între cele două sexe. S-a constatat că aceste distribuții opuse, la bărbați și femei, apar de cele mai multe ori pe degetul III la populațiile din culoarul Branului în timp ce la populațiile din bazinul superior al Teleajenului apar mai frecvent pe degetul II.

La studiul desenelor papilare palmare, în afară de transversalitatea mai accentuată a principalelor linii la mîna dreaptă, s-a observat că nu există diferențe în funcție de mîna și sex.

În privința desenelor papilare plantare, se poate vorbi de o ușoară diferență de latură (δ și η) dată de numărul mai ridicat de arcuri și lațuri proximale la piciorul stîng, precum și de frecvența mai mare a lațurilor distale și tibiale la piciorul drept. De asemenea, s-a constatat că la bărbați sînt mai multe lațuri proximale și verticile, pe cînd la femei sînt mai numeroase lațurile distale.

LES DESSINS PAPILLAIRES DIGITAUX, PALMAIRES ET PLANTAIRES CHEZ LA POPULATION DE SOHODOL

RÉSUMÉ

L'étude des dermatoglyphes de la population de Sohodol montre que la répartition des dessins papillaires sur chaque doigt, concorde dans la plupart des cas avec le schéma classique, à l'exception des tourbillons, où l'on remarque l'inversion $I > IV$ au lieu de $IV \neq I$.

En utilisant dans le travail un système de notation des fréquences droite (d) — gauche(s) par symboles, on constate l'existence de légères différences par rapport au sexe, mises en évidence sur le 3e doigt chez quelques populations du couloir de Bran et sur le second doigt chez un groupe de populations situées dans le bassin supérieur du Teleajen.

En ce qui concerne les dessins papillaires palmaires on ne souligne pas de différences par rapport à la main et au sexe, excepté une transversalité plus accentuée des principales lignes de la main droite.

Les dessins papillaires plantaires nous révèlent quelques différences de symétrie (δ et η), le pied gauche présentant plusieurs arcs et boucles proximales tandis que le pied droit nous montre une fréquence plus importante de boucles distales et tibiales. De même, on a remarqué que chez les hommes la présence des verticilles et des boucles proximales est plus importante que chez les femmes, où les boucles distales sont plus fréquentes.

BIBLIOGRAFIE

1. POSPIȘIL M. G. and VULPE C., *Digital and palmar dermatoglyphics in the inhabitants of Moeciu de Sus (Valley of Bran, Romania)*, Ann. roum., anthropol., 1970, 7, 77—84.
2. VULPE C. et RUDESCU AL., *Contribution à l'étude des empreintes digitales, palmaires et plantaires chez la population de cinq villages de la zone du bassin supérieur du Teleajen*, Ann. roum. anthropol., 1968, 5, 81—97.
3. VULPE C., *Observații asupra dermatoglifelor la populația din Șirnea*, St. cerc. antropol., 1970, 7, 2, 213—222.

Centrul de cercetări antropologice București

Primit în redacție de 1 februarie 1971

VII. CERCETĂRI SEROLOGICE ÎN SATUL SOHODOL

DE

TATIANA DRĂGHICESCU, SIMONA BERONIADE și S. ALOMAN

572 : 612.118.221.2

Cercetărilor complexe din zona culoarului Bran, care însumează pînă în prezent o serie de așezări ca : Fundata, Șirnea, Șimon, Moeciu de Sus, Moeciu de Jos, li se adaugă acum lucrarea privind satul Sohodol din aceeași microregiune.

Articolul de față prezintă atît datele seroantropologice recoltate în satul Sohodol, cît și compararea lor cu cele ale celorlalte sate studiate anterior și reunite sub denumirea de „Sate din culoar”.

Tabelul nr. 1

Repartiția fenotipurilor sanguine ale sistemului ABO

Localitatea	Nr.	A	B	O	AB	χ^2	P
Sohodol	483	245 50,50+2,27	52 10,72+1,40	164 33,81+2,15	22 4,94+0,98	0,7119	~0,40
Sate din culoar	3 606	1717 47,60+0,82	440 12,20+0,54	1288 35,71+0,79	161 4,46+0,93	4,9257	~0,04

Cercetările serologice au însumat următoarele grupe sanguine : ABO cu subgrupele A_1 , A_2 , A_1B , A_2B , sistemul MN și $Rh_{(D)}$ de asemenea factorii Se (status secretor salivar) și testul gustativ cu P.T.C.

Față de sistemul ABO au fost testați 483 de subiecți din Sohodol. Echilibrul genetic se relevă prin omogeneitatea calculată de $\chi^2 = 0,7119$ și $P=0,40$ (tabelul nr. 1).

Frecvența fenotipică a grupelor sanguine A (50,50%), B (10,72%), O (33,81%) și AB (4,94%) nu se deosebește semnificativ de eșantionul de comparație a „Satelor din culoar” ($\chi^2=1,9777$, $P=0,60$ vezi tabelul nr. 6). Subgrupele A_1 , A_2 și respectiv A_1B și A_2B (tabelul nr. 2) arată

deosebiri semnificative între Sohodol și „Satele din culoar” pentru A_1 și A_2 cu $\chi^2=3,9444$, $P=0,05$, dar nu și pentru A_1B și A_2B cu $\chi^2=0,5339$, $P=0,50$ (tabelul nr. 6).

Tabelul nr. 2

Repartiția fenotipică a subgrupelor ABO

Localitatea	Nr.	A_1	A_2	Nr.	A_1B	A_2B
Sohodol	245	195 40,20 + 2,20	50 10,30 + 1,38	22	16 3,71 + 0,85	63 1,23 + 0,50
Sate din culoar	1 717	1452 40,26 + 0,20	265 7,34 + 0,41	161	128 3,55 + 0,98	33 0,91 + 0,15

Tabelul nr. 3

Repartiția genotipurilor sanguine ale sistemului ABO

Localitatea	p	p_1	p_2	q	r
Sohodol	0,3 323	0,3 204	0,0 118	0,0 801	0,5 875
Sate din culoar	0,3 089	0,2 514	0,0 575	0,0 875	0,6 035

Tabelul nr. 4

Frecvența fenotipică și genotipică a sistemului MN

Localitatea	Nr.	M	MN	MN	m	n
Sohodol	386	106 27,46 + 1,38	68 17,61 + 1,93	212 54,92 + 2,53	0,5 492	0,4 508
Sate din culoar	3 386	1117 33,01 + 0,80	582 17,20 + 0,64	1687 49,82 + 0,85	0,5 792	0,4 208

Frecvențele genetice (p, q, r, și p_1 , p_2) arată diferențe semnificative între Sohodol și „Satele din culoar” (vezi tabelele nr. 3 și 6) cu un $\chi^2 = 5,7327$ și $P = 0,05$ pentru genele ABO și $\chi^2 = 153,7464$, $P = 0,001$ pentru genele p_1 și p_2 .

Determinarea factorilor sanguini MN totalizează 386 de subiecți testați (tabelul nr. 4) cu diferențe semnificative de frecvențe fenotipice și genotipice între Sohodol și „Satele din culoar”: $\chi^2 = 5,0883$ și $P = 0,05$ pentru frecvențele fenotipice și $\chi^2 = 4,9 804$ și $P = 0,02$ pentru frecvențele genotipice.

În sistemul Rh_D , au fost testați un număr de 536 de subiecți la Sohodol. Frecvențele relative de Rh (85,63 %) și rh (14,36 %) se încadrează

în repartitia medie pe țară. Din compararea frecvențelor fenotipice între Sohodol și „Satele din culoar” nu reies diferențe semnificative: $\chi^2=1,5800$ și $P=0,20$, dar genotipic Sohodolul este semnificativ diferit față de „Satele din culoar”: $\chi^2=6,1621$ și $P=0,01$.

Tabelul nr. 5

Repartitia factorilor Rh_(D), secretor și gustativ

Localitatea	Nr.	Rh	rh	R	r	RhRh Rhrh rhrh
Sohodol	536	459 86,63% + 1,54	77 14,36% + 1,54	0,6 211	0,3 789	38,57 46,06 14,36
Sate din culoar	3 493	3 059 85,57% + 0,55	434 12,24% + 0,55	0,6 476	0,3 524	41,93 45,64 12,42

	Nr.	Se	se	S'	s'	SeSe Sese sese
Sohodol	538	342 63,56% + 2,07	196 36,43% + 2,07	0,3 965	0,6 035	15,72 47,84 36,43
Sate din culoar	3 008	2 140 71,11% + 0,82	868 28,86% + 0,82	0,4 628	0,5 372	21,41 49,72 28,86

	Nr.	T	t	T'	t'	TT Tt tt
Sohodol	547	472 86,28% + 1,47	75 13,71% + 1,47	0,6 298	0,3 702	39,66 46,62 13,71
Sate din culoar	3 435	2 907 84,62% + 0,61	528 15,37% + 0,61	0,6 080	0,3 920	36,96 47,66 15,37

Determinarea statusului secretor salivar a fost efectuată pe 538 de subiecți dintre care 63,56% sînt secretori și 36,43% nu sînt secretori de ABH. Atît frecvențele fenotipice cît și cele genotipice sînt semnificativ diferite: $\chi^2 = 12,4657$ și $P = 0,001$ pentru frecvențele fenotipice și $\chi^2 = 33,7956$ și $P = 0,001$ pentru frecvențele genotipice.

Testul gustativ cu P.T.C. a fost efectuat pe 547 de subiecți. Se constată o frecvență de 86,28% gustători și 13,71% negustori. Comparația repartitiei fenotipurilor între Sohodol și „Satele din culoar” nu arată diferențe semnificative: $\chi^2 = 1,0115$ și $P = 0,30$. Frecvențele genotipice arată însă diferențe semnificative: $\chi^2 = 274,1511$ și $P = 0,001$.

Din compararea celor șase sisteme genetice utilizate în lucrarea de față am găsit diferențe statistice semnificative în ceea ce privește frecvențele fenotipice în următoarele trei sisteme : A_1, A_2, MN Se și T. Din compararea frecvențelor genice ale celor șase sisteme menționate

Tabelul nr. 6

Compararea eșantionului Sohodol, față de „Satele din culoar” prin testul X^2

ABO	X^2/P	1,9 777 ~0,60	m, n	X^2/P	4,9 804 ~0,025
A_1A_2	X^2/P	3,9 444 ~0,05	Rh	X^2/P	1,5 800 ~0,20
A_1B, A_2B	X^2/P	0,5 339 ~0,50	R, r	X^2/P	6,1 621 ~0,01
p, q, r	X^2/P	5,7 327 ~0,05	Se	X^2/P	12,4 657 <0,001
P_1, P_2	X^2/P	153,7 464 <0,001	S, s	X^2/P	33,7 956 <0,001
MN	X^2/P	5,0 883 ~0,05	T	X^2/P	1,0 115 ~0,30
			T', t'	X^2/P	274,1 511 <0,001

am găsit diferențe semnificative la următoarele sisteme : p, q, r, P_1, P_2 , m, n, R, r, S, s, T', t'.

O analiză aprofundată care să explice diferențele serologice ale populațiilor situate în microregiunea culoarului Bran urmează să fie făcută după epuizarea planului de cercetare a acestei microregiuni.

RECHERCHES SÉROLOGIQUES DANS LE VILLAGE DE SOHODOL

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient les résultats des recherches sérologiques effectuées sur une population habitant une région montagneuse. Les résultats obtenus (fréquences phénotypiques et génotypiques) ont été comparés à ceux obtenus au cours des recherches antérieures dans la même région, celle du couloir de Bran. Des différences significatives ont été trouvées. Ces différences concernent les facteurs A_1A_2 , pqr, p_1p_2 , MN, mn, Rr, Se, S's', T't'. L'explication de ces différences sera possible à la fin des recherches anthropologiques effectuées dans cette région.

BIBLIOGRAFIE

1. BERONIADE SIMONA și S. ALOMAN, *Cercetări serologice asupra populației din satul Șirnea*, St. cerc. antropol., 1967, 4, 1.
2. BERONIADE SIMONA și S. ALOMAN, *Cercetări serologice în satul Fundata*, St. cerc. antropol., 1968, 5, 2.
3. BERONIADE SIMONA, MARIA TIBERA-DUMITRU et S. ALOMAN, *Recherches sérologiques dans les villages de Șimon et Moeciu de Jos*, Ann. rom. d'Anthropol., 1967, 4.
4. DRĂGHICESCU TATIANA, SIMONA BERONIADE et S. ALOMAN, *Recherches sérologiques dans le village de Moeciu de sus*, Ann. rom. d'Anthropol., 1970, 7.
5. LI C. C., *Human genetics*, Mc. Graw Hill Book Company, New York 1961.

Centrul de cercetări antropologice
București

VIII. VIAȚĂ ECONOMICĂ, CULTURĂ ȘI PERSONALITATE ÎN SOHODOL (BRAN)

DE

GHEORGHÎȚĂ GEANĂ și EMIL PÂRVU

572.02

Branul este o zonă bine distinctă din multiple puncte de vedere : geologic-geografic, antropobiologic, etnosociologic.

Astfel, într-un studiu mai vechi, geologul și geograful N. Orghidan caracteriza morfologia Branului ca fiind particulară, proprie regiunilor compuse din fișii alternante de calcar și conglomerat, cu structură în solzi. Același cercetător dezvăluia în specificitatea structurii geologice o subtilă cauză a așezărilor de tip risipit din zonă¹.

Din punct de vedere antropobiologic, investigațiile întreprinse în ultimii ani de Centrul de cercetări antropologice din București urmăresc a pune în evidență specificitatea în tipul fizic și în structura genetică la populația din acest ansamblu de grupuri umane.

De asemenea, rezultatele cercetărilor de antropologie socială și culturală îngăduie a se vorbi cu privire la Bran de o sub-arie culturală bine definită a Țării Birsei, sau — mai plin de înțelesuri — de o sub-arie de interferență între Țara Birsei și Muscel.

La încercările grele ale trecutului, brănenii au răspuns întotdeauna împreună. În 1785, când expansiunea feudală a orașului Brașov amenința privilegiile plăieșești, jurații ai tuturor satelor din culoarul Branului, interogați la castelul din trecătoare, toți declarau cu demnitate : „Supușii cinstitei cetăți Brașovului sîntem cu datoriile ce am obicinuit și tragem mai nainte de la părinții noștri, dar iobagi nu sîntem”². Istoria, ca timp social, a cimentat deci această unitate eco-antropologică, conferindu-i durabilitate și tradiție.

¹ N. Orghidan, *Branul, considerații morfologice*, în „Bul. Soc. R. R. de Geografie”, 1935 LIV.

² Arhivele statului Brașov, după dosarul *Urbariale Bran 11/6 — 1785* din fondul de copii al Muzeului Bran. Jurații de atunci „*ex divisione Sohodol*” : Radu Baci, Stan Jinga, Cirste Babici, Iarca Mistică, Iuon Zecher, Iuon Pandru, Stoian Letca.

Nu este însă nicidecum vorba de o unitate amorfă, lipsită de varietate, în care, ca să luăm un exemplu mai la îndemână, *pattern*-urile culturale ale satelor componente să se suprapună exact între ele. De altfel nici nu există arie absolut uniformă, felurile în care cultura își exercită funcția instrumentală diferențiindu-se în chip concret, în spațiu și timp. De aceea, pentru a înțelege care din trăsăturile modului de viață al colectivității Sohodol sint comune zonei și care din ele țin de diferența specifică, e necesar să precizăm mai întâi că satul este așezat în colțul de nord-est al Branului, chiar sub peretele Bucegilor, în imediata vecinătate a restului Țării Birsei și a citorva centre industriale și urbane importante: Tohan, Zărnești, Rîșnov, apoi Brașov.

Preocupările economice principale ale locuitorilor din Sohodol se centrează pe creșterea vitelor. Romulus Vuia socotea că păstoritul brănenilor este de tip tranzitoriu, între cel caracteristic zonelor defineață, cu vitele ținute vara în stînile din munții apropiați, iar pe timp de iarnă la hodăile din intravilan, și cel mocănesc, transhumant³. Trebuie făcută însă o nuanțare: în satele de pe culmile Branului este net conturat tipul local-pendulatoriu, influența stilului de viață pastorală al mocanilor birsani resimțindu-se mai mult în satele de jos (inclusiv Sohodolul), unde pînă la ultimul război s-a practicat pe scară destul de largă transhumanța. „Vara stăteam cu oile pă Sorica (în Bucegi). La 1 octombrie o luam spre baltă. Tuleam prin Teșila, un sat, pe Tirifoiu, munte mare, tuleam la Ceptura și ieșeam în șoseaua Buzăului; de la Buzău țineam Rîmnicu și apoi Balta Brăilii. Acolo re lăgam și stăteam pînă-n lura lu'mai. Toată iarna dădeam la oi salcie” (N. Paraipan, 64 de ani). Cei care aveau oi mai puține, le țineau iarna pe lingă casă, hrănindu-le cu fin. Livezile pe care vara se face și astăzi finul vor fi fost cîndva de voie ocupate, așa cum rezultă din depoziția de la 1820 a juraților brăneni: „Noi avem în prejurul casii noastre cîte un ștuc de loc, necumpănită și neștiută mărimă...”⁴, precum și din constatările comisiei dominale de necsiere din acel an: „Ca economi de vite nu au nevoie de un teren intravilan întins, și avînd ei curțile în propriile lor livezi, pot să-l mărească și să-l micescă după bunul lor plac”⁴. Primăvara pînă-n Dumineca mare și toamna după cosirea otăvii (20 septembrie), livezile deveneau pășunile eră, avîndu-se probabil mare grijă de și-așa puținele semănături.

Altitudinea mai joasă (750 m) față de aceea a Fundatei sau Șirnei (1 200 m) a permis în Sohodol unele îndeletniciri agricole care, chiar dacă nu îndeplinesc nevoile băștinașilor, reduc disproporționalitatea microsystemului economic local. Condițiile naturale fac posibilă chiar o alternare reglementată a culturilor după un ciclu trienal: cînd se face o „holdă”, la deștelenire se seamănă cartofi, în anul al doilea orz și cîteodată grîu, iar în al treilea an ovăz și trifoi.

În Bran, Sohodolul reprezintă satul cu cea mai dezvoltată pomicultură, aceasta constituind o sursă considerabilă de venituri. În schimb pădurea nu este și n-a fost vreodată folosită decît pentru nevoile directe de

³ Romulus Vuia, *Tipuri de păstorit la români*, Edit. Academiei, 1964, p. 161—163.

⁴ Arhivele statului Brașov, după dosarul *Urbării Bran*, 14/II — 15/II, 1820 din fondul de copii al Muzeului Bran. Din partea Sohodolului semnează: Bucur Zecheru jurat bătrîn, Stan Reit jurat bătrîn, Iuon Mistică pirgar, Radu Babiș... bătrîn, Aldea Comșii Puchi, Iuon Puchi.

foc și construcții. Pentru tragerea acestor foloase, după lichidarea opreliștilor feudale, locuitorii s-au asociat într-un composesorat al foștilor urbariaști. Composesoratul cuprindea pădurile și golurile munților Noaghea, Clincea, Bucșa și Vlădoiu. El a ființat, după cum rezultă din protocoale, din anul 1910 pînă la sfîrșitul primei jumătăți a acestui veac și este singura formă de organizare economică cu caracter comunitar pe care acest grup uman a cunoscut-o. *Regulamentul pentru organizația composesoratului*, din arhiva care se află în stat, prevedea: „Membrii urbariaști trecuți în tablou au drepturi egale și fiecare membru are un singur drept indivizibil și un singur vot”⁵. Dreptul de coproprietar se transmitea „băstinașului”, adică unui singur fiu sau fiice și anume celui care rămînea în casă. Ceilalți, chiar dacă și întemeiau gospodării sub numere de casă separate, participau la folosința comună numai ca uzufructuari, adică aveau drepturi „...numai în natură și numai în limita necesităților gospodăriei lor — fără a putea să (se) înfrupteze din beneficiile realizate în numărare...”. Uzufructuarii, sau, în argoul local, „neoganii”, aveau drept de vot, dar nu puteau fi aleși în conducere. După clasificarea făcută de Vasile V. Caramelea în Țara Oltului⁶, composesoratul din Sohodol a fost de tip negenealogic, ca de fapt toate cele din zona Bran.

Alături de manifestările economice tradiționale, munca în industrie completează imaginea vieții economice a colectivității. Odinioară mergeau în fabrică foarte puțini, în special cei lipsiți de avere. Azi, aproximativ o treime din populația activă se lasă atrasă de avantajele muncii în industrie.

Complexitatea tabloului economic al comunității se regăsește în configurația culturală și, după cum vom vedea, în unele trăsături ale personalității; fiindcă orice sistem economic înseamnă interacțiunea unui grup uman cu mediul său, cu cel natural în primul rînd, avînd ca finalitate satisfacerea promptă a nevoilor vitale. Pentru eficiența în această interacțiune, în care joacă rolul principal, grupul respectiv se slujește de anumite mijloace, atît materiale (uneltele) cît și spirituale (cunoștințe științifice, magice), și-și organizează în chip adecvat relațiile dintre membrii săi, întîi de toate pe cele productive. Astfel, descrierea vieții economice a unei comunități este o veritabilă introducere în cultura acesteia⁷.

În cultura Sohodol atrag atenția o serie de elemente legate de ocupații care în alte părți ale Branului nu au egală extindere, ca pomicultura, legumicultura, sau prezintă unele particularități, cum ar fi păscutul vitelor la mari depărtări, ș.a.

În această ordine de determinare, tehnicile de pregătire a hranei sînt mai variate decît cele întîlnite la Șirnea. Aici fructele sînt de producție autohtonă. Ele constituie nu numai vitamine naturale, dar și o importantă materie primă pentru alimentația de iarnă; din fructe se face „lictar” (magiua), compot etc. În vremurile trecute, avea căutare în postul

⁵ Într-un alt statut, anterior, se prevedeau cote și voturi proporționale, dar acel statut a fost provizoriu.

⁶ Vasile V. Caramelea, *Composesoratele de foști iobagi din Țara Oltului*, Ramuri, Craiova, 1944 și *Tipuri de composesorate ale foștilor boieri și grăniceri din Țara Oltului*, Cîmpulung Muscel, 1945.

⁷ Această intimitate între economie și cultură ne îngăduie să spunem: cultură *posorală*, sau *agrară*, sau *acvatică*, adică face posibil un transfer de termeni.

Paștilor „țiribghișul” — prune neuscate, care erau ținute într-o oală în zeama lor și care se mîncau apoi cu cartofi. Deși erau mari crescători de vite, oamenii consumau carne îndeobște la Crăciun și la Paști, din hrana lor zilnică nelipsind în schimb laptele și brînză.

În îmbrăcăminte, portul muscelan nu are aderență în această parte a zonei, îndepărtată de Rucăr și Dîmbovicioara.

În arhitectură, absența hodăilor (aflată în legătură și cu particularitățile păstoritului) a favorizat menținerea și dezvoltarea tipului de casă cu ogradă închisă. Umplerea interiorului locuit cu mobilier și țesături de proveniență industrială, reflectă schimbările culturale, convertirea locuitorilor la valorile culturii și civilizației orășenești.

Desigur, nu toate mutațiile culturale se petrec în același ritm și cu aceleași rezonanțe. Valorile materiale, precum și cele estetic-complementare lor, sînt mai ușor de substituit datorită plusului de confort ce urmează restructurării. Dar acelea dintre schimbări care vin în atingere cu codul moral al grupului, iscă la generații deosebite atitudini deosebite. Cei formați la o anumită rigoare a tradiției spun: „Înainte nu exista ca unu' mai tînăr să joace înaintea unuia mai bătrîn sau cu armata făcută. Da' acuma nu să mai ține cont; nu mai e nici o disciplină la joc” (Gh. Misićă, 51 ani). Paseism? Poate numai consternare. Dar din punct de vedere antropologic se știe că cele mai multe obiceiuri diferă de la un popor la altul, de la o zonă la alta, fără a se putea stabili între ele relații de subordonare. Parțial, relativismul cultural poate fi acceptat chiar pentru același grup, de la o epocă la alta, de la o generație la alta, cu alte cuvinte în timp. Mai ales că nu există un reper finalist concret în virtutea căruia să judecăm și să ordonăm toate schimbările culturale.

Problema valorilor ne conduce la aceea a atitudinilor, care reprezintă componenta cea mai dinamică a personalității de grup.

Examinînd sistemul valoare-atitudine al comunității, constatăm, întii, existența unor elemente tradiționale, care se reduc în esență la menținerea prestigiului unor vechi ocupații, dimpreună cu modelele culturale derivate din ele. Astfel, mocănitul (ciobănia) nu are nimic din sensul pejorativ al unei ocupații arhaice. În cele peste zece stîni ale satului există ciobani care au trecut prin fabrică și au revenit la statutul lor profesional inițial. Motivația e profundă. Aici ciobănia a fost, și este pentru cei care încă i se mai dedică, o pasiune. Oameni, fie tineri fie vîrstnici, care dintr-un motiv sau altul au abandonat-o, mărturisesc că plecarea oilor la munte, cu freamătul pe care îl provoacă în sat, le strecoară în suflet o adîncă nostalgie. Alții, între munca în fabrică și cea cu oile, pur și simplu optează în favoarea acesteia din urmă, pentru cadrul aerat și degajat în care se desfășoară.

Totuși, și acesta este al doilea aspect revelatoriu cu privire la tendințele din sinul grupului, o mare parte a populației active este angajată în munci industriale, fabrica de biciclete din Tohanul Nou punînd cele mai ușoare probleme de navetism. Și aici motivațiile sînt diverse, în funcție mai ales de generații. Cei din generațiile mai mult sau mai puțin înaintate, dintre care unii n-au mai apucat să obțină o calificare profesională, își fac din statutul de „muncitor în fabrică” un mijloc de atingere a idealului de personalitate care pentru ei a rămas „bunul gospodar”.

Mijloacele reprezentate de vechile statute sînt prea mult supuse unor întîmplări imprevizibile și cu consecințe greu de înlăturat, pe cînd salariul primit periodic satisface acea dorință de siguranță despre care Ruth Bunzel, o colaboratoare a lui Boas, scria că este poate la fel de universală ca foamea și dragostea⁸. Faptul că statutele profesionale vechi și noi nu se exclud, dimpotrivă, se cumulează fără vreo ordine de întietate în aceiași indivizi, dovedește caracterul tranzitoriu al acestui tip de personalitate. În schimb contingentele foarte tinere, acelea care cunosc tradiția doar din contactul cu formele ei de astăzi, mai atenuate, tind să-și cristalizeze un statut principal, de bază, dobîndit în procesul costisitor de instruire urmat în școli profesionale și în alte forme de învățămînt. Va fi interesant de urmărit cum va evolua această aspirație, precum și altele înnoitoare, atunci cînd se vor izbi mai serios de unele forme conservatoare de viață social-economică și culturală specifice satului, dar și zonei.

ECONOMIC LIFE, CULTURE AND PERSONALITY IN SOHODOL (BRAN)

ABSTRACT

The economic system is the interaction between a human group and its environment. The finality of this interaction is the prompt satisfaction of the vital needs. For efficiency purposes, the respective group makes use of certain means — both material (tools) and spiritual (magic, knowledge) — and adequately organizes the relations, firstly the productive ones, among its members; consequently the outline of the economic picture of a community is a very introduction to its culture. The culture, in its turn, is an ensemble of values towards which the members of the group show their adhesion or aversion. These attitudes are reflected in the various forms of status.

Sohodol is a village in the Bran district, where the industrial activity is added to grazing and other traditional forms of economic life. This fact is reflected in the internal dynamics of the local cultural configuration in which the old values are replaced by the emergent, industrial ones. The type of group personality is also enriched with the new professional status of "factory worker".

*Centrul de cercelări antropologice
București*

Primit în redacție la 1 februarie 1971

⁸ Ruth Bunzel, "The Economic Organization of Primitive Peoples", in *General Anthropology*, (ed. by Franz Boas), 1965, p. 334.

STUDIUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI DIN SATUL GIULEȘTI (MARAMUREȘ)

I. INTRODUCERE

DE

MARIA CRISTESCU

572.5

Satul Giulești face parte din unitățile demografice de veche tradiție românească de pe valea Marei, care au jucat un rol important în trecutul istoric al Maramureșului.

El este menționat în primele știri documentare referitoare la viața economico-socială ce se desfășura pe valea Marei la începutul sec. XIV. Documentele datînd din 1317 nu s-au păstrat, dar existența sa este probată de o consemnare din 1349 prin care Giulea, fiul lui Dragoș apare ca stăpînind satele Giulești și Mestecăniș.

Întemeierea satului Giulești nu datează însă din vremea lui Giulea ci, ca și satele vecine care au constituit cnezatul Mara, „au fost așezări a căror vechime coboară dincolo de începuturile veacului” (R. Popa).

Asupra trecutului istoric și a evoluției topografice a satului Giulești beneficiem de informații valoroase grație cercetărilor adîncite ale arheologului Radu Popa care demonstrează continuitatea îndelungată de viață aici a unei vechi populații locale. Iată de ce în cadrul cercetărilor complexe antropologice pe care le-am întreprins în satele de pe valea Marei am acordat un loc prioritar satului Giulești. El ne oferă totodată posibilitatea urmării modificărilor unor caracteristici ale populației din această unitate demografică începînd din sec. XIV grație scheletelor descoperite în cursul săpăturilor arheologice executate în cimitirul bisericii vechi din Giulești de către Radu Popa și studiate de Ioana Popovici.

Satul Giulești se întinde azi pe o suprafață foarte mare, avînd o lungime de peste 3 km de-a lungul șoselei, la o altitudine de 310—320 m. După sondajele executate de Radu Popa, satul vechi nu a avut aceeași poziție, ci a fost pe valea Sărata, evoluția topografică a satului constînd din coborîrea sa de pe o vale secundară pe o vale principală a regiunii,

fenomen petrecut și cu satul Mestecăniș, ajungind ca pină la sfârșitul sec. XV aceste două sate să se contopească.

Astăzi numărul populației se ridică la circa 1 600 de locuitori. Din punctul de vedere al profesiei, bărbații studiați de noi se repartizează astfel :

agricultori, 77% ;

muncitori, 18% (din care mineri 6% și forestieri 2%) ;

funcționari, 5%.

Cercetarea noastră și-a propus caracterizarea complexă din punct de vedere biologic a populației din acest sat în diversele ei etape ontogenetice.

Deocamdată publicăm rezultatele parțiale ale investigațiilor noastre, care se concretizează în conturarea a patru aspecte :

- Studiul morfologic și tipologic al populației din satul Giulești cu o privire specială asupra evoluției diacronice a unor caractere ;
- Aspecte de ordin constituțional ale populației din Giulești ;
- Amprente digitale și palmare la populația din Giulești ;
- Repartiția grupelor sanguine din sistemul OAB și MN precum și a factorilor ereditari la populația din satul Giulești.

În realizarea acestor studii am primit un sprijin substanțial din partea dr. Pop, directorul Direcției sanitare a Consiliului popular județean Maramureș și a dr. P. Negreanu, directorul circumscripției sanitare Giulești, cărora le aducem și pe această cale vii mulțumiri.

II STUDIUL MORFOLOGIC ȘI TIPOLOGIC AL POPULAȚIEI DIN SATUL GIULEȘTI, CU PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA EVOLUȚIEI DIACRONICE A UNOR CARACTERE

DE

MARIA CRISTESCU, D. BOTEZATU, MARIA ELENA GRAMATOPOL-ROȘCA
și C. FEDOROVICI

572.5

Studiul antropometric și somatoscopic al populației din Giulești, care a permis și caracterizarea tipologică a acesteia, se bazează pe examinarea unui eșantion de 100 de bărbați și 100 de femei în vîrstă de 20—60 de ani. Vîrsta medie a seriei de bărbați este de 43 de ani, iar a seriei de femei de 40 de ani.

Toți subiecții care fac obiectul studiului nostru sînt originari din satul Giulești și au o ascendență atît pe linie paternă cît și pe linie maternă de cel puțin trei generații în acest sat.

DIMENSIUNILE ȘI CONFORMAȚIA CALOTEI

Calota cefalică a populației din Giulești, atît cea masculină cît și cea feminină se caracterizează printr-un diametru longitudinal mediu de tip mijlociu (182,0 și 174,4 mm), diametrul transversal mediu situîndu-se la bărbați la limita inferioară a categoriei largi (156,5 mm) iar la femei la limita superioară a aceleiași categorii (149,7 mm)

Analiza repartiției pe categorii a acestor dimensiuni cefalice arată pentru diametrul antero-posterior o predominanță a celor de tip mijlociu la ambele sexe (52% și 46%) cu o balanță relativ echilibrată a tipurilor antagoniste, scurte și lungi, la bărbați (20% față de 18%) dar cu o prevalare a celor lungi la femei (21% față de 29%). Diametrul transversal este la bărbați cu precădere larg și mijlociu (45% și 40%) iar la femei cu precădere mijlociu și larg (56% și 34%).

Înălțimea medie a calotei este de tip mijlociu atît la bărbați cît și la femei (124,1 și 119,3 mm). Maximum de frecvență coincide la ambele

sexe cu categoria mijlocie (56% și 51%) urmată de categoria înaltă în mod însă mai distanțat la bărbați (31%) decât la femei (43%). Calotele joase sînt minoritare la bărbați (13%) și foarte rare la femei (64).

Regiunea anterioară a calotei, apreciată prin diametrul frontal minim este în medie largă (111,2 și 107,7 mm), frunțile largi și foarte largi cumulînd 80% din cazuri.

Indicele cefalic a fost apreciat de noi la cele două sexe după scara Martin-Saller, dată pentru bărbați, pornind de la constatarea că în diversele populații studiate pînă în prezent atît la noi cît și în alte țări, între mediile indicelui cefalic la cele două sexe, există diferențe extrem de mici, de ordinul zecimalelor. Utilizînd o scară unică, indicele cefalic, atît la populația masculină cît și la populația feminină din Giulești, este în medie hiperbrahicefal dar la limita inferioară a acestei categorii (86,1 și 85,8) dominînd calotele hiperbrahicefale și brahicefale (51% și 31% la bărbați, 49% și 31% la femei). Dintre celelalte categorii sînt prezente cea mezocefală și cea ultrabrahicefală cu procente egale (9% și respectiv 9% la bărbați, 7% și respectiv 6% la femei) dolicocefalia fiind întîlnită doar într-un singur caz în lotul feminin.

Indicele vertico-longitudinal mediu al ambelor serii este de tip hipsicefal moderat (68,2 și 68,3), categoria hipsicefală totalizînd aproape în exclusivitate întreaga populație (98% și 97%). Numai 3% din bărbați și 2% din femei au calote de tip ortocefal.

Indicele vertico-transversal ne demonstrează că înălțimea calotei raportată la lărgime este relativ joasă, valoarea sa medie (79,1 și 79,7) de tip metriocefal ocupînd o poziție apropiată de granița cu tapeinocefalia. La bărbați dominantă este categoria tapeinocefală (53%), la femei fiind dimpotrivă categoria metriocefală (61%).

Indicele Hrlidcka, care asociază cele trei dimensiuni cefalice deține aici valori relativ joase (73,4 la bărbați și 70,6 la femei) în cadrul variabilității acestui indice la populațiile românești studiate pînă în prezent.

Indicele fronto-parietal indică frunți largi și în raport cu lărgimea calotei care este, așa cum am văzut, apreciabilă. Media sa este de tip eurimetop la ambele sexe (70,9 și 71,8).

DIMENSIUNILE ȘI CONFORMAȚIA FEȚEI

Înainte de a trece la analiza acestor caractere ținem să precizăm că pentru înălțimea etajului superior al feței (n-sto), pentru care nu există o scară de apreciere diferențiată pe sexe, avînd în vedere că la cele 15 serii feminine studiate în țara noastră am întîlnit în medie o diferență de 5 mm față de bărbați, am utilizat scara masculină a lui Martin-Saller începînd cu 5 mm mai jos.

Dimensiunile verticale ale feței apreciate toate pe scări diferențiate comportă la ambele sexe caractere comune. Înălțimea totală a feței (n-gn) este mijlocie (121,4 și 110,1 mm) etajul său superior (n-sto) fiind însă după scara Weninger de tip înalt (74,5 și 69,0 mm) iar lungimea nasului (n-sn) scurtă (51,7 și 48,1 mm) ceea ce denotă o buză superioară destul de lungă (23 și 21 mm).

Repartiția pe categorii a dimensiunilor verticale ale feței arată totdeauna predominanța categoriei în care se încadrează media caracterului considerat. Maximul de frecvență coincide la ambele sexe cu categoria mijlocie dar bărbații dețin un procent relativ mai scăzut (37%) în această categorie decât femeile (48%). Pentru celelalte categorii se remarcă diferențe importante între cele două sexe, primii prezentând o tendință de variație către fețe înalte iar cele de al doilea către fețe joase. Astfel la bărbați categoria înaltă ocupă un procent apropiat (32%) de categoria mijlocie, iar fețele joase sînt ceva mai puțin frecvente (26%). Femeile din contra oferă procente mai ridicate în categoria joasă (23%) decât în cea înaltă (17%). Etajul superior al feței oferă la ambele sexe frecvențe maxime în categoria înaltă (51% și 64%), în categoriile învecinate acesteia (adică foarte înaltă și mijlocie) frecvențele fiind relativ echilibrate (25% și 24% la bărbați, iar la femei 16% și 20%).

Dezvoltarea în lungime a nasului apare mai frecvent dizarmonică față de lungimea etajului n-sto, categoria scurtă și foarte scurtă totalizînd majoritatea cazurilor (66% la bărbați și 59% la femei), categoria mijlocie comasînd mare parte din restul populației (23% și 30%), nasurile lungi și foarte lungi fiind minoritare (11% și 11%), Lărgimea nasului este în medie îngustă (31,9 și 29,0 mm), categoria îngustă și foarte îngustă întrunind procente masive (83% și 65%) în opoziție cu categoria largă care deține procente foarte reduse (3% și 4%).

Principalele diametre transversale ale feței, diametrul bizigomatic (zy-zy) și diametrul bigoniac (go-go) prezintă tendințe de variație asemănătoare la cele două sexe. Diametrul bizigomatic oferă la ambele sexe medii ce se încadrează în categoria mijlocie (141,9 și 133,4 mm) care deține și maximum de frecvență (52% și 51%). Categoria largă este și ea bine reprezentată (32% și 31%) dar este slab reprezentată cea îngustă (12% și 14%). Diametrul bigoniac este bine dezvoltat, cu medii de tip larg (108,2 și 100,4 mm), cu o repartiție majoritară în categoriile largă și foarte largă (74% la bărbați și 66% la femei), categoria mijlocie fiind mai slab reprezentată (22% și 29%), iar cea îngustă foarte rar întîlnită (4% și 5%).

Asocierea dimensiunilor faciale, reflectată în indici, traduce în medie o conformație generală destul de armonizată, indicele facial total fiind de tip mezoprosop la ambele sexe (85,5 și 82,5), indicele jugomandibular de tip mijlociu (76,2 și 75,1), cel frontojugal iarăși de tip mijlociu (78,3 și 80,7). Singur etajul superior al feței arată în medie o relativă prevalare a diametrului său transversal față de cel vertical, indicele facial superior situîndu-se la limita dintre categoria mezenă cu cea eurienă (52,4 și 51,6). Nasul, în medie scurt dar îngust, dă indici medii care ocupă poziții centrale în categoria mezină (61,6 și 62,1).

Repartiția pe categorii a valorilor relative ale dimensiunilor faciale arată o predominanță a fețelor mezoprosope la ambele sexe (39% și 36%). Pentru restul categoriilor se înregistrează diferențe importante între cele două sexe; bărbații prezintă relativ mai puține fețe leptoprosope (19%) și mai multe euriprosope (30%) iar femeile din contra, mai multe fețe leptoprosope (25%) și mai puține euriprosope (18%). Pentru masivul facial superior se înregistrează o predominanță a categoriilor eurieni (46% și 47%) urmate însă îndeaproape de categoria mezenă (43% și 39%) cele leptene fiind mai rar întîlnite (10% și 6%).

CARACTERELE SOMATOSCOPICE CEFALICE

Fruntea prezintă o variabilitate morfologică foarte restrînsă, la bărbați dominînd net frunțile înclinate cu relief mijlociu, iar la femei cele înclinate sau drepte cu relief slab.

Linia creștetului este cel mai frecvent ascendentă sau arcuită.

Occipitalul prezintă o predominanță a formelor mijlociu de bombate dar și cele bombate sînt frecvente, spre deosebire de cele aplatizate care sînt mai rar întîlnite.

Urechea este la ambele sexe cu prioritate mijlocie, dar la bărbați urechea mare și urechea mică sînt aproape paritar reprezentate în timp ce la femei urechea mică ocupă locul al doilea în mod distanțat de categoria ureche mare.

Conturul facial înregistrează în modul cel mai frecvent formele pentagonoid alungite și ovale.

Din punct de vedere al poziției malarele oferă frecvențe aproape egale în categoriile mijlocie și frontalizate, gradul lor de dezvoltare fiind cu prioritate mijlociu atît la bărbați cît și la femei. Malarele cu orientarea temporală și slab dezvoltate sînt rare.

Nasul prezintă un profil cel mai frecvent drept, după care urmează formele ușor ondulate, cele convexe și concave fiind mult mai rar întîlnite. Orientarea planșeului nazal înscrie tendințe de variabilitate diferite la cele două sexe; la bărbați predomină net planșeul orizontal, cel ascendent oferind o frecvență relativ mai scăzută decît la femei, la care planșeul orizontal și cel ascendent au o frecvență paritară. Virful nasului, deși la ambele sexe este predominant drept, la femei virful în sus este cu mult mai răs-pîndit decît la bărbați.

Bărbia mijlociu de înaltă (cele înalte și cele joase fiind rar întîlnite), este proeminentă la peste jumătate din populație, restul subiecților încadrîndu-se din acest punct de vedere, în mod majoritar, în categoria dreaptă.

Arcul mandibular este de obicei mijlociu de oblic, dar și formele oblice sînt prezente în special la bărbați într-un procent apreciabil.

PIGMENTAȚIA

Pigmentația irisului prezintă diferențe sexuale importante. La bărbați predomină categoria intermediară (49%), al doilea loc fiind ocupat de ochii de culoare deschisă (30%), cei de culoare închisă oferind o frecvență relativ mai redusă (21%). La femei toate cele trei categorii se întîlnesc în frecvențe practic egale (34%, 33%, 33%).

Culoarea părului încadrează majoritatea populației în categoria brună (92% bărbați și 98% femei), părul castaniu fiind rar întîlnit (6% și 2%) iar cel blond cu totul excepțional numai la bărbați (2%). De remarcat totuși că părul brun-negru (X și Y) este mai puțin reprezentat (39% și 37%) decît cel brun (U, V și W : 53% la bărbați și 61% la femei).

Modul de asociere a pigmențației ochilor cu a părului prezintă la bărbați o predominanță a asociației părului brun cu ochii intermediari (47%)

și o ușoară prevalare a celei păr brun — ochi albaștri (24 % și 22 %) față de cea păr brun — ochi de culoare închisă. La femei aceste trei tipuri de asociere se găsesc în frecvențe apropiate (34 %, 31 %, 33 %).

STATURA ȘI PROPORȚIILE CORPORALE

Statura populației de la Giulești se înscrie printre staturile relativ joase ale populațiilor din țara noastră, atât bărbații (165,81 cm) cât și femeile (154,07 cm) prezentând medii ce se situează în categoria mijlocie, care coincide și cu maximum de frecvență (16 % și 21 %). De altfel majoritatea populației se încadrează în categoria staturii mijlocii și a subcategoriilor ei (64 % la ambele sexe). Categoria mică este egal reprezentată cu cea mare la femei (18 % respectiv 17 %), iar la bărbați cea de a doua prevalează întrucitva pe prima (21 % și 16 %).

În ceea ce privește proporțiile corporale se remarcă o tendință spre macrocormie atât la femei cât și la bărbați, media indicelui cormic încadrându-se după scara lui Brugsch la ambele sexe în categoria macrocormă, iar după scara lui Giuffrida-Ruggeri la bărbați în categoria metriocormă la limita cu cea macrocormă (53,00), iar la femei în centrul categoriei metriocormă (53,16).

Repartiția pe categorii a indicelui cormic $\left(\frac{\text{statură șezînd}}{\text{statură}} \right)$ după scara Brugsch arată o predominanță a categoriei macrocormă (76 % la bărbați și 80 % la femei), urmînd în ordinea frecvenței categoria brahiocormă (14 % și 13 %), apoi cea metriocormă (10 % și 7 %). După scara Giuffrida-Ruggeri la bărbați categoriile macrocormă și metriocormă sînt practic egal reprezentate (48 % și 47 %) iar la femei este majoritată categoria metriocormă (53 %), cea macrocormă fiind mai slab reprezentată (27 %).

CARACTERISTICILE TIPOLOGICE

Analiza variabilității caracterelor metrice și somatoscopice la nivel de populație, cât și studiul individual, pun în evidență la populația din Giulești prezența tipurilor europoide sub două maniere diferite. Astfel, în timp ce unele particularități caracteristice unor variante tipologice se întîlnesc dispersate în masa populației fără a se întîlni pronunțat asociate la nivel de individ, altele se manifestă și prin asociații conformativ care-i imprimă individului o anumită predominanță tipologică.

În prima situație se găsește la Giulești tipul dinaric care, spre deosebire de alte populații submontane din țara noastră aduce o contribuție relativ mai puțin importantă ca predominanță la nivel individual, el manifestîndu-se mai ales prin prezența unor caractere dispersate dar destul de frecvente. La nivelul calotei, frecvența ridicată de forme hiperbrahiocefale s-ar putea datora intervenției tipului dinaric, dar asocierea acestora în mod majoritar cu înălțimi moderate și în absența unor occipitale plate le imprimă mai curînd un caracter alpin. La nivelul regiunii faciale tipul dinaric se exprimă mai ales prin tendința de oblicitate pe care o prezintă ramul orizontal al mandibulei, care iarăși nu este asociată în mod frecvent

cu fețe foarte înalte ci de obicei mijlocii. Etajul superior al feței este cu predominanță eurien. Statura de tip mijlociu și proporțiile corporale cu tendințe spre macrocormie iarăși nu pledează pentru o contribuție importantă a tipului dinaric. Aportul său este însă mai important (alături de mediteranoid și alpin) în închiderea pigmentației, în special a părului.

Tipul care deține o predominanță la nivel individual într-o frecvență crescută este cel nordic. Mai puțin manifest la nivelul calotei, contribuind aici doar prin o coborîre a înălțimii sale, el se exprimă în special prin asocierea unor caractere nordice la nivelul regiunii faciale (fețe moderat leptopropose, contururi ovale și mai rar dreptunghiulare, nasuri leptorine, memtoane proeminente) cu o pigmentație deschisă a ochilor (ochi albaștri 30%, care împreună cu cei cenușii și verzi totalizează 67%). Părul este însă în majoritatea cazurilor brun, dar merită menționat că peste 50% din populație se încadrează în primele nuanțe (U,V,W) ale acestei categorii.

Tipul mediteranoid este destul de bine reprezentat, contribuind și el la închiderea pigmentației, la coborîrea taliei și în general la o oarecare gracilizare, aducînd totodată un aport important la lărgirea fantei palpebrale și uneori la ondularea părului.

Tipul esteuropid realizează rar indivizi dominanți, dar unele caractere esteuropide sînt relativ frecvent întîlnite (în special la femei), cu prioritate la nivelul etajului superior al feței (fețe euriene datorită diametrului transversal larg, malare frontalizate dar mai rar puternice, nasuri concave destul de frecvente la femei, ochi oblici) și în proporțiile corporale.

Tipul alpin, așa cum am văzut, se manifestă în special la nivelul calotei și intervine alături de esteuropid la scurtarea feței și la coborîrea taliei.

EVOLUȚIA DIACRONICĂ A UNOR CARACTERE

Scheletele descoperite în satul Giulești (aparținînd secolelor XIV—XIX) de către R. Popa și studiate de I. Popovici ne-au prilejuit avantajul urmării modificărilor diacronice a unor caractere survenite în ultimele secole în această unitate demografică.

În acest scop, materialul scheletic a fost repartizat în două serii (așa cum au fost studiate și de către I. Popovici): o serie constituită din scheletele datînd din sec. XIV—XVI și o a doua din cele datînd din sec. XVII—XIX. Avînd în vedere însă numărul mic de schelete de femei, analiza noastră se referă numai la seriile de bărbați.

Pentru transpunerea pe viu a datelor metrice obținute pe schelete am utilizat corecția făcută de Olivier și Pineau pentru diametrele longitudinal și transversal ale capului și a lui Gherasimov pentru aceleași caractere precum și pentru înălțimea calotei.

În tabelul nr. 1 se dau datele obținute, comparativ cu seriile populației actuale.

Din analiza acestui tabel rezultă că în decursul ultimelor șase secole a avut loc un proces progresiv de brahicefalizare a cărei intensitate pare să se fi atenuat în ultima vreme.

Dacă luăm în considerare variabilitatea dimensiunilor componente ale indicelui cefalic pe baza relațiilor stabilite de Olivier și Pineau, pentru măsurătorile luate pe schelete în comparație cu cele pe viu (care ne apar mai

Tabelul nr. 1

Variaibilitatea unor dimensiuni și proporții cefalice în secolele XIV—XX
(Cifrele încadrate sînt cele luate în considerație la interpretare)

Dimensiuni și indici	sec. XIV — XVI			sec. XVII—XIX			sec. XX populația actuală
	pe schelete	corectat după		pe schelete	corectat după		
		Olivier	Gherasimov		Olivier	Gherasimov	
Diam. anter. post.	187,66	[197,77]	203,66	181,00	[190,22]	197,00	[182,00]
Diam. transv.	138,22	[145,18]	150,22	148,20	[155,77]	160,20	[156,51]
Înălț. calot.	112,80	—	[118,80]	116,00	—	[122,00]	[124,02]
Ind. cefalic	75,01	[73,40]	73,76	84,70	[81,88]	81,31	[86,12]
Ind. vert. long.	60,90	—	[58,38]	64,8	—	[61,92]	[68,18]
Ind. vert. transv.	80,70	—	[79,08]	78,00	—	[76,15]	[79,14]

veridice decît cele stabilite de Gherasimov) se constată următoarele : fenomenul de brahicefalizare s-a realizat atît printr-o scurtare a diametrului longitudinal al capului cît și prin o lărgire a celui transversal. Scurtarea pare să fi fost însă mai puțin intensă decît lărgirea în decursul sec. XIV—XIX, pentru ca în ultimul răstimp fenomenul de brahicefalizare să fi continuat mai ales printr-o scurtare a calotei.

Problema mecanismului modificării indicelui cefalic ca urmare a evoluției suferite de dimensiunile componente, comportă însă studii fundamentate pe un număr mai mare de schelete decît cel avut de noi la dispoziție. Merită de subliniat însă, că separînd în cadrul populației actuale studiate de noi două generații, una cuprinzînd vîrstele de 20—40 de ani, iar alta cele de 41—60, constatăm că generația tînă prezintă o ușoară debrahicefalizare față de cea bătrînă, indicele cefalic mediu fiind la prima de 85, 83 iar la cea de a doua 86,49. Debrahicefalizarea înregistrată de noi între cele două generații se realizează printr-o diminuare a diametrului transversal legată de o ușoară creștere a diametrului antero-posterior.

Privind evoluția în timp a diametrului transversal, s-ar părea că după ce a avut loc o mărire intensă a sa, a urmat o atenuare a acestui proces pentru ca sub ochii noștri să asistăm la o tendință de diminuare.

Referindu-ne acum la înălțimea calotei, apreciată pentru schelete pe baza corecției adusă de Gherasimov, analiza datelor din tabelul nr. 1 ne indică o mărire a sa în decursul timpului. Această ușoară înălțare a calotei, precum și modificările suferite de dimensiunile orizontale ale capului au drept efect remanieri importante în arhitectura calotei cefalice. Astfel, indicele vertico-longitudinal tinde progresiv spre o hipsicefalizare, iar cel vertico-transversal mai întîi spre o tapeionocefalizare, după care spre o revenire la valoarea inițială.

Cauzele modificărilor diacronice înregistrate în populația satului Giulești ar putea fi explicate fie prin infiltrarea aici a unui grup cu altă dominantă tipologică, fie că avem de-a face cu efectul unor fenomene micro-evolutive a căror determinism nu și-a găsit încă explicația.

Dat fiind caracterul general al fenomenului de brahicefalizare, pentru a cărui explicație s-a impus în ultima vreme teoria transformării pe loc a dolicocefalilor în brahicefali, sîntem îndreptățiți să considerăm că fenomenul înregistrat de noi își găsește o aceeași explicație.

Tabelul nr. 2

Parametri de poziție și dispersie ai principalelor dimensiuni și indici la populația din Giulești

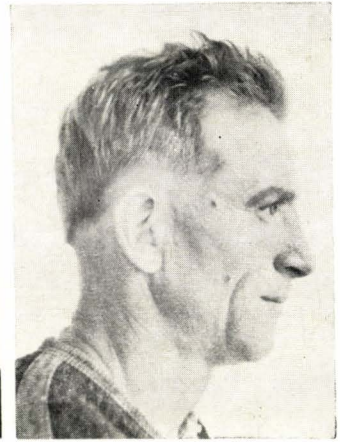
Dimensiuni și indici	B ă r b a ț i				F e m e i			
	M	m	σ	V	M	m	σ	V
g-op	182,0	0,29	4,88	2,68	174,4	0,34	5,81	3,33
eu-eu	156,5	0,31	5,28	3,37	149,7	0,28	4,68	3,12
t-v	124,1	0,28	4,80	3,86	119,3	0,25	4,28	3,58
ft-ft	111,2	0,24	4,10	3,68	107,7	0,25	4,31	4,00
zy-zy	141,9	0,28	4,76	3,35	133,5	0,30	5,44	4,07
go-go	108,2	0,30	5,05	4,66	100,4	0,30	5,02	5,00
n-gn	121,4	0,31	5,33	4,38	110,1	0,30	5,08	4,61
n-sto	74,5	0,23	3,91	5,24	69,0	0,22	3,67	5,31
n-sn	51,7	0,23	3,86	7,46	48,1	0,20	3,36	6,98
al-al	31,9	0,14	2,45	7,67	29,0	0,15	2,52	8,68
eu-eu/g-op	86,1	0,19	3,30	3,83	85,8	0,21	3,58	4,17
t-v/g-op	68,2	0,18	3,00	4,40	68,3	0,15	2,51	3,67
t-v/eu-eu	79,1	0,22	3,70	4,67	79,7	0,19	3,30	4,14
ft-ft/eu-eu	70,9	0,18	3,13	4,41	71,8	0,16	2,80	3,89
ft-ft/zy-zy	78,3	0,17	2,95	3,76	80,7	0,19	3,28	4,06
zy-zy/eu-eu	90,5	0,16	2,77	3,06	89,0	0,19	3,17	3,56
go-go/zy-zy	76,2	0,20	3,42	4,48	75,1	0,22	3,67	4,88
n-gn/zy-zy	85,5	0,26	4,47	5,22	82,5	0,26	4,45	5,39
n-sto/zy-zy	52,4	0,18	3,12	5,95	51,6	0,20	3,39	6,57
al-al/n-sn	61,6	0,41	6,87	11,14	62,1	0,40	6,76	10,88
statura	165,81	0,32	5,49	3,31	154,07	0,33	5,64	3,66
ind. cormic	53,00	0,08	1,48	2,79	53,16	0,09	1,51	2,84

L'ÉTUDE MORPHOLOGIQUE ET TYPOLOGIQUE DE LA POPULATION DU VILLAGE GIULEȘTI, AVEC CONSIDÉRATIONS SPÉCIALES SUR L'ÉVOLUTION DIACHRONIQUE DE QUELQUES CARACTÈRES

RÉSUMÉ

La population du village Giulești est caractérisée par une taille de type moyen (qui l'inscrit parmi les populations de stature relativement basse de notre pays), par une calotte hyperbrachycéphale mais pas très élevée, un visage mésoprosope, un nez leptorhinien. La pigmentation des iris, d'habitude claire ou intermédiaire, ainsi que d'autres caractères du visage, indiquent la présence des éléments nordiques, mélangés aux éléments méditerranéens. Des caractères dispersés du type dinarique, esteuropide et alpin y sont également présents.

En comparant nos données, obtenues pour la population actuelle de Giulești, avec les données obtenues par I. Popovici sur les squelettes des XIVe-XIXe siècles (déshumés dans le même village) nous avons constaté l'existence d'un phénomène de brachycéphalisation assez ample, dû à la diminution du diamètre longitudinale ainsi qu'à l'augmentation du diamètre transversal.

BIBLIOGRAFIE

1. BILLY G., *La Savoie. Anthropologie physique et raciale*, Paris, 1962.
2. GHERASIMOV M. M., *Vostanovlenie liša po cerepu*, Moscova, 1955.
3. GRAMATOPOL-ROȘCA M. E. ; FEDOROVICI C. și TUDOSE O., *Studiu antropologic asupra populației din Țara Oașului*, St. cerc. antropol., 1970, 7,1.
4. NECRASOV O., CRISTESCU M., BOTEZATU D., FEDOROVICI C., *Studiul regiunii cefalo-faciale al pigmentației și al tipului antropologic din satele Cuhea, Ieud și Dragomirești*, St. cerc. antropol. 1968, 5, 2.
5. OLIVIER G. : *Anatomie anthropologique*, Paris, 1965.
6. OLIVIER G. et PINEAU H., *Comparaisons entre les mensurations sur le squelette et sur le vivant*, Rev. anthropol., 3, n. s., 1957.
7. POPOVICI I., *Considerații antropologice asupra unor schelete din cimitirul din sec. XIV-lea de la Cuhea-Maramureș*, St. cerc. antropol., 1968, 5, 1.
8. POPA R., *Gnezatul Marei*, Baia Mare, 1968.
9. POP S. et ENĂCHESCU TH., *Contribution à la détermination du faciès anthropologique des populations contemporaines de Roumanie*, Ann. roum. antropol., 1966, 3.

Centrul de cercetări biologice
Iași

III. ASPECTE DE ORDIN CONSTITUȚIONAL ALE POPULAȚIEI DIN GIULEȘTI

DE

MARIA-ELENA GRAMATOPOL-ROȘCA, ANA LAZĂR-ȚARCĂ, GH. ȘTEFĂNESCU
și OLIMPIA PETROVICI

572.512

MATERIALUL DE STUDIU ȘI METODA DE LUCRU

Lucrarea de față se bazează pe studiul unui eșantion din populația adultă a satului Giulești (jud. Maramureș), reprezentat prin 100 de bărbați și 94 de femei, de vîrstă cuprinsă între 20 și 60 de ani.

Particularitățile constituționale ale acestei populații s-au apreciat pe baza studiului a 10 dimensiuni corporale (8 pentru trunchi și 2 pentru membre), folosindu-se metoda constituțională a lui M. Barbara, ale cărei principii de bază au fost expuse într-o lucrare anterioară (7).

REZULTATELE OBTINUTE

1. CARACTERIZAREA CONSTITUȚIONALĂ A POPULAȚIEI DIN GIULEȘTI

Pentru o prezentare de ansamblu a caracteristicilor constituționale ale acestei populații, ne-am limitat la analizarea lor la nivel de tipuri constituționale principale (longitip, normotip, brahitip), stabilite pe baza sistemului detaliat (cu 13 subtipuri) al lui M. Barbara, sistem la rîndul său bazat pe considerarea raportului dintre dezvoltarea trunchiului și a membrului.

Așa cum se vede din tabelul nr. 2, atît populația masculină cît și cea feminină prezintă o predominanță netă a constituțiilor longitipice, urmată de cele brahitipice și în sfîrșit, cu o frecvență redusă, de cele normotipice. Se constată de asemenea că seria feminină deține frecvențe ușor superioare față de seria masculină (fără a fi semnificative din punct de vedere statistic) atît în ceea ce privește longitipii cît și brahitipii, acest lucru realizîndu-se în dauna frecvenței normotipilor.

Menționăm că frecvențele reduse de normotipi ce apar prin această metodă, spre deosebire de alte metode constituționale, se datoresc modului în care sînt considerați de către autorul acestei metode, ei reprezentînd indivizii — foarte puțini într-o populație — care se îndepărtează de la valorile medii prin aceeași valoare a gradului centezimal, atît pentru trunchi, cît și pentru membre.

Predominanța longitipică constatată de noi și în alt studiu (7), precum și de alți autori (6), (9), devine și mai interesantă dat fiind faptul că se

Tabelul nr. 1

Valorile statistice ale dimensiunilor și volumelor corporale (♂ și ♀)

Caracterul	Sex	N	Interval de variație	M	m	σ	V
Statura	M	100	153—180	165,81	0,32	5,46	3,29
	F	94	138—170	154,07	0,32	5,47	3,54
Înălțime torace (sst—xy)	M	100	13—21	16,40	0,08	1,43	8,71
	F	94	10—19	14,76	0,10	1,68	11,38
Înălțime abdomen superior (xy—eg)	M	100	8—18	14,29	0,10	1,72	12,03
	F	94	8—19	13,98	0,13	2,23	15,95
Înălțime abdomen inferior (eg—sy)	M	100	13—22	18,18	0,11	1,87	10,28
	F	94	13—24	17,09	0,13	2,18	12,75
Lungime membrul superior (a—art. rad—carp)	M	100	52—66	57,20	0,16	2,73	4,77
	F	94	40—60	52,24	0,19	3,30	6,31
Lungime membrul inferior (sy—sph)	M	100	71—88	79,08	0,23	3,87	4,89
	F	94	62—86	74,14	0,26	4,46	6,02
Diametrul toracic antero-posterior	M	100	17—24	20,04	0,08	1,41	7,03
	F	94	15—23	17,88	0,09	1,50	8,38
Diametrul toracic transvers	M	100	23—30	26,52	0,09	1,60	6,03
	F	94	20—28	24,57	0,08	1,40	5,69
Diametrul hipocondriac antero-posterior	M	100	16—26	19,62	0,11	1,89	9,63
	F	94	13—25	17,17	0,14	2,38	13,86
Diametrul hipocondriac transvers	M	100	23—30	26,86	0,09	1,51	5,62
	F	94	20—29	23,86	0,10	1,75	7,33
Diametrul biliac	M	100	26—32	28,75	0,07	1,33	4,62
	F	94	25—35	29,04	0,10	1,74	5,99
Volum torace	M	100	6—12	8,65	0,07	1,31	15,14
	F	94	4—9	6,34	0,06	1,10	17,35
Volum abdomen superior	M	100	4—14	7,34	0,09	1,57	21,38
	F	94	2—10	5,57	0,07	1,33	23,87
Volum abdomen inferior	M	100	3—17	10,06	0,09	1,60	15,90
	F	94	5—17	8,36	0,13	2,19	26,19
Volum trunchi	M	100	20—40	26,17	0,19	3,23	12,34
	F	94	14—33	20,37	0,20	3,47	17,03
Indice membre	M	100	126—154	136,30	0,37	6,23	4,57
	F	94	108—146	126,25	0,43	7,32	5,70

manifestă într-o populație cu o statură situată printre valorile joase din țara noastră (165,81 cm la bărbați și 154,07 cm la femei).

Încercînd să asociem particularitățile de ordin constituțional ale acestei populații, cu cele de ordin tipologic, am urmărit repartizarea tipurilor constituționale în cadrul tipurilor antropologice predominante, pornind în acest scop de la diagnoza tipologică individuală (după metoda

Tabelul nr. 2

Repartizarea indivizilor în cele trei categorii tipologice principale				
Categoriile tipologice principale	Bărbați		Femei	
	N	%	N	%
Longitipi	47	47,00	48	51,06
Normotipi	11	11,00	3	3,19
Erahitipi	35	35,00	38	40,43
Neclasabili	7	7,00	5	5,32

v. Eickstedt, cu șase puncte) și considerînd ca predominant tipul ce se manifestă cu cel puțin trei puncte în diagnoză.

Caracteristicile tipologice ale populației din Giulești, așa cum ele rezultă din diagnoza individuală, ne permit aprecierea frecvențelor tipurilor constituționale numai în interiorul tipului predominant nordic și predominant mediteranoid, cele dinaric, esteuropid și alpin fiind reprezentate numeric prea slab pentru a se putea trage o concluzie.

Așa cum se vede din tabelul nr. 3, atît la nordici cît și la mediteranoizi, tipul constituțional mai frecvent reprezentat este cel longilin, cu

Tabelul nr. 3

Repartiția tipurilor constituționale în cadrul tipurilor antropologice predominante

Tipuri constituționale	Tipuri antropologice	B ă r b a ți									
		Predominant nordic		Predominant mediteranoid		Predominant dinaric		Predominant esteuropid		Predominant alpin	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Longitipi		19	54,29	9	64,29	3	37,50	2	50,00	—	—
Normotipi		3	8,57	2	14,29	1	12,50	—	—	—	—
Erahitipi		13	37,14	3	21,43	4	50,00	2	50,00	—	—
		F e m e i									
Longitipi		18	64,29	14	56,00	2	40,00	3	60,00	2	40,00
Normotipi		—	—	2	8,00	—	—	—	—	—	—
Brahitipi		10	35,71	9	36,00	3	60,00	2	40,00	3	60,00

unele diferențe în ceea ce privește intensitatea longitipiei nordicilor în raport de mediteranoizi, la cele două sexe.

Astfel, la bărbați mediteranoizii au o tendință mai accentuată de longitipie decît nordicii, manifestată prin frecvența mai mare de longi-

tipi și mai mică de brahitipi la primii în raport cu ceilalți. Explicația o aduce participarea în grad diferit, în asocierea cu tipul predominant, a tipurilor cu tendință spre brahitipizarea constituției, în special tipul esteuropid, cel alpin fiind mai slab reprezentat. Astfel, bărbații predominant nordici se asociază cu tipul esteuropid în medie cu 0,74 puncte pe individ, în timp ce mediteranoizii numai cu 0,28 puncte.

La femei în schimb, tendința mai accentuată de longitipie o dețin cele predominant nordice, ceea ce se explică prin aceea că la femei, în general cu o componentă esteuropidă mai puternică decât la bărbați, atât la cele predominant nordice cât și la cele predominant mediteranoide, cele de tip nordic dețin față de bărbații nordici un punctaj de esteuropid mai coborât decât cel deținut de femeile mediteranoide în raport de bărbații mediteranoizi (1,07 la femei, 0,74 la bărbați în primul caz, 0,84 la femei, 0,28 la bărbați în al doilea caz).

Dat fiind că structura tipologică, atât în ceea ce privește tipurile predominante, cât și diversele asocieri cu alte tipuri, variază mai mult sau mai puțin de la o populație la alta, corelări de acest tip sînt deosebit de interesante, deoarece permit nu numai o caracterizare mai amplă a unei populații în ceea ce privește aspectele corporale, ci și, cu siguranță, interesante constatări în studii comparative de populații.

2. RAPORTUL DINTRE TIPUL CONSTITUȚIONAL ȘI STATURĂ

Predominanța longitipilor, într-o populație cu statura relativ joasă, ne-a suscitat interesul de a urmări raportul ce există între tipul constituțional și statură. În acest scop am urmărit frecvențele tipurilor constituționale în categorii de statură stabilite pe spații sigmatice și nu pe baza scării clasice, avînd în vedere că analiza tipurilor constituționale se face de asemenea pe baza valorilor statistice ale populației respective.

Așa cum se vede din tabelul nr. 4, atât la bărbați, cât și la femei, indivizii brahitipi predomină în categoriile de statură relativ mai joasă, cu maximum de frecvență situat fie în categoria mijlocie, fie în cea submijlocie, ansamblul categoriilor inferioare celei mijlocii însumînd indivizi în proporție de 40,00% la bărbați și 62,16% la femei; indivizii longitipi predomină în categoriile de statură relativ mai înaltă cu maximum de frecvență situat fie în categoria mijlocie, fie în cea supramijlocie, ansamblul categoriilor superioare celei mijlocii deținînd indivizi în proporție de 43,47% la bărbați și 43,48% la femei.

Dacă acest aspect al curbelor de frecvență a tipurilor antagoniste era de așteptat, ceea ce ne-a surprins este faptul că distribuția longitipilor la staturile mai mici o depășește ca frecvență pe cea a brahitipilor la staturile mai mari. Astfel, la bărbați longitipii în categoriile de statură submijlocie și mică dețin o frecvență de 26,08%, în timp ce brahitipii în categoriile supramijlocie și mare, o frecvență de numai 14,29% ($T = 1,34$). La femei, în prima situație se plasează 17,39% indivizi, în cea de-a doua 8,11% ($T = 1,29$).

Deoarece testul de semnificație are valori coborâte, în mare parte datorită numărului de indivizi insuficient din punct de vedere statistic,

Tabelul nr. 4

Repartiția tipurilor constituționale în categoriile de statură

Categoriile de statură	Tipuri constituționale	B Ă R B A Ț I										
		Giulești						Cuhea, Ieud, Dragomirești (serie sintetică)				
		Longitipi		Normotipi		Brahitipi		Longitipi		Normotipi	Brahitipi	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Mică											3	
- 1 ½ δ pină la - 2 ½ σ	1	2,17	2	18,18	4	11,43	2	3,39	1	7,69		6,12
Submijlocie											20	
- ½ δ pină la - 1 ½ δ	11	23,91	3	27,27	10	28,57	11	18,64	5	38,46		40,82
Mijlocie											19	
M ± ½ σ	14	30,43	5	45,45	16	45,71	21	35,59	5	38,46		38,78
Supramijlocie											5	
+ ½ σ pină la + 1 ½ σ	14	30,43	1	9,09	4	11,43	19	32,20	1	7,69		10,20
Mare											2	
+ 1 ½ δ pină la + 2 ½ σ	6	13,04	—	—	1	2,86	6	10,17	1	7,69		4,08

F E M E I

Mică												
- 1 ½ σ pină la - 2 ½ σ	1	2,17	—	—	5	13,51	4	8,16	1	33,33	2	4,17
Submijlocie												
- ½ δ pină la - 1 ½ σ	7	15,22	1	33,33	18	48,65	9	18,37	2	66,67	18	37,50
Mijlocie												
M ± ½ σ	18	39,13	—	—	11	29,73	15	30,61	—	—	17	35,42
Supramijlocie												
+ ½ σ pină la + 1 ½ σ	16	34,78	2	66,67	3	8,11	15	30,61	—	—	10	20,83
Mare												
+ 1 ½ σ pină la + 2 ½ σ	4	8,70	—	—	—	—	6	12,24	—	—	1	2,08

am verificat existența aceluiași fenomen într-un alt eșantion de populație, cel din satele Cuhea, Ieud și Dragomirești (jud. Maramureș), serie ce deține o statură mai înaltă decât seria noastră (167,28 cm la bărbați și 155,12 cm la femei). Așa cum se vede din tabelul nr. 4, fenomenul, deși ușor atenuat, se repetă, ceea ce ne dă certitudinea existenței sale reale.

Se ajunge astfel la ideea că indivizii cu statură mai mică prezintă o o mai mare diversitate constituțională decât cei cu o statură mai mare. La acest fenomen participă în esență tipurile antagoniste, indivizii normotipi fiind în număr foarte mic, dar iarăși relativ mai frecvenți la staturile mai mici decât la cele mai mari (în special la bărbați unde sînt mai bine reprezentăți numeric).

În căutarea explicației acestui fenomen am urmărit care din elementele ce au condus la realizarea tipului constituțional (în cazul prezentei metode redade de volumul trunchiului și indicele membrelor) sînt răspunzătoare de acest fenomen.

Este cunoscut deja din literatură că printr-un determinism genetic, lungimea membrului inferior este mai bine proporționată cu statura decât lungimea trunchiului, fapt demonstrat de existența unei puternice corelații în primul caz (0,9 după G. Olivier) și a unei slabe corelații în al doilea caz (0,4 după G. Olivier).

Corelația staturii cu elementele cu care operează prezenta metodă constituțională în aprecierea dezvoltării trunchiului și membrelor menține

valori asemănătoare cu cele citate mai sus, pentru dimensiunile liniare. Astfel, coeficientul de corelație între indicele membrilor și statură este la Giulești de 0,81 la bărbați și 0,76 la femei, iar la seria de comparație de respectiv 0,81 și 0,85. Coeficientul de corelație dintre volumul trunchiului și statură are valori mult mai joase, de 0,33 la bărbați și 0,09 la femei în seria din Giulești, iar în seria de comparație de respectiv 0,40 și 0,34.

Găsim în aceasta, dacă nu singura, cel puțin una din explicațiile fenomenului constatat, de o mai mică diversitate constituțională la staturile mai mari, unde dezvoltarea trunchiului nu realizează același ritm cu dezvoltarea membrului inferior.

CONCLUZII

Populația adultă a satului Giulești, o populație cu o statură relativ joasă față de a altor populații din țara noastră, se caracterizează și ea, ca și alte populații, din punct de vedere constituțional, prin predominanța longitipilor.

Acest aspect ține atât de componența ei tipologică, caracterizată prin abundența elementelor nordice și mediteranoide, cât și de un fenomen mai general, cu un determinism genetic ce privește strict relația dintre tip și statură, acela că pe lângă tendința staturilor mici spre brahitipie și a celor mari spre longitipie, cele mai mici prezintă o gamă mai mare de diversitate constituțională decât cele mai mari. Acest fenomen este generat, cel puțin în parte, de relativa independență a trunchiului față de statură și opus, de puternica corelație dintre membre și statură.

Repetarea acestui fenomen în două populații ne îndreptățește să subliniem interesul acestuia pentru studii de ordin biotipologic. Gradul său de generalitate va putea fi încă completat prin studii pe un număr mai mare de populații.

ASPECTS D'ORDRE CONSTITUTIONNEL DE LA POPULATION DE GIULEȘTI

RÉSUMÉ

La population étudiée (100 hommes et 94 femmes, âgés de 20 à 60 ans) est caractérisée par une fréquence relativement plus élevée de longitipes que de brachytipes. Cela doit être, en bonne partie, une conséquence de sa structure typologique, caractérisée par une grande fréquence des éléments nordiques et méditerranéens.

Nos recherches nous permettent de constater que les sujets dont les statures sont basses présentent une tendance générale vers la brachytypie, ceux de stature haute, au contraire, vers la longitypie. En même temps les premiers offrent une plus grande diversité constitutionnelle que les seconds. Cela tient en partie au fait que les membres inférieurs sont plus fortement corrélés avec la stature que le tronc.

BIBLIOGRAFIE

1. BARBARA M., *Etat actuel des études italiennes sur les constitutions humaines*, Rap. III. Congr. Bur. Int. d'Anthr. diff. Mayence, 1954.
2. COMAS J., *Manual di Antropologia fisica*, Mexico, 1957.
3. OLIVIER G., *Anatomie anthropologique*, Paris, 1965.
4. PENDE N., *Trattato di Biotipologia Umana*, Milano, 1939.
5. RĂMNEAMȚU P., *Bărtatul român medionormcl*, Bul. Eug. și Biopol., 1942, XIII, 1—4.
6. RĂMNEAMȚU P., *Cercetări asupra constituției umane la români*, Bul. Eug. și Biopol., 1942, XIII, 5—8.
7. ROȘCA MARIA-ELENA și TUDOSE OLIMPIA, *Contribuție la studiul tipurilor constituționale ale populației din Maramureș*, St. cerc. antropol., 1969, 6, 2.
8. VIOLA G., *Critères d'appréciation de la valeur physique, morphologique et fonctionnelle des individus*, Biotip., 1935, III, 3.
9. VLĂDESCU M., CĂRAMELEA V. V., *Analiza caracterelor constituționale în studiul complex al adaptabilității și personalității. Cercetări de antropologia muncii — fizică, psihologică, socială, culturală și ecologică — la o secție automatizată a Combinatului pentru industrializarea lemnului din Pitești — Argeș (I)*, St. cerc. antropol., 1968, 5, 1.

Centrul de cercetări biologice
Iași

IV. AMPRENTE DIGITALE ȘI PALMARE LA POPULAȚIA DIN GIULEȘTI (MARAMUREȘ)

DE

RACHEL KLÜGER și ANA LAZĂR-ȚARCĂ

572.524.12

Nota de față cuprinde unul din aspectele cercetării multilaterale efectuate de colectivul ieșan asupra populației satelor maramureșene. Ea reprezintă prima caracterizare dactiloscopică a acestei populații.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul cuprinde un număr de 160 de fișe dactiloscopice (80 ♀ și 80 ♂) recoltate la copii de vîrstă școlară născuți în satul Giulești.

Nomenclatura utilizată la citirea tipurilor de modele digitale și palmare a fost aceea a lui Cummins și Midlo (2). Acolo unde necesitatea comparării datelor noastre cu ale altor populații a impus-o, am utilizat și metoda clasică a lui M. de Lestrang.

AMPRENTE DIGITALE

Analizînd distribuția principalelor tipuri de modele în funcție de degete, mîna și sex, așa cum poate fi citită din tabelul nr. 1, observăm că la seria masculină arcurile prezintă o frecvență aproape identică pe cele două mîini, avînd frecvența maximă pe degetul II al mîinii stîngi. Lațurile sînt mai frecvente pe mîna stîngă (dintre ele predominînd cele cu direcție ulnară), cel mai ridicat număr fiind întîlnit la degetul V al mîinii stîngi, urmat îndeaproape de degetul V al mîinii drepte. Virtejurile, care includ toate modelele bideltice, sînt mai numeroase pe mîna dreaptă, frecvența maximă fiind găsită pe degetul IV al acesteia, urmat de degetul I al aceleiași mîini.

Mina stângă													
Degete Tip model	1		2		3		4		5		1→5		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Seria masculină	A	1	1,25	3	3,75	—	—	—	—	1	1,25	5	1,25
	T	2	2,50	9	11,25	7	8,75	—	—	1	1,25	19	4,75
	ΣA	3	3,75	12	15,00	7	8,75	—	—	2	2,50	24	6,00
	L ^r	—	—	8	10,00	1	1,25	—	—	—	—	9	2,25
	L ^u	54	67,50	25	31,25	52	65,00	44	55,00	62	77,50	237	59,25
	ΣL	54	67,50	33	41,25	53	66,25	44	55,00	62	77,50	246	61,50
	W	12	15,00	24	30,00	16	20,00	25	31,25	13	16,25	90	22,50
	TL	6	7,50	1	1,25	—	—	—	—	—	—	7	1,75
	LP	4	5,00	2	2,50	2	2,50	1	1,25	1	1,25	10	2,50
	CP	—	—	6	7,50	2	2,50	10	12,50	2	2,50	20	5,00
	C	1	1,25	2	2,50	—	—	—	—	—	—	3	0,75
	ΣW	23	28,75	35	43,75	20	25,00	36	45,00	16	20,00	130	32,50
	r	1	1,25	21	26,25	6	7,50	1	1,25	3	3,75	32	8,00
	s	12	15,00	28	35,00	13	16,25	22	27,50	8	10,00	83	20,75
	u	67	83,75	31	38,75	61	76,25	57	71,25	69	86,25	285	71,25
Seria feminină	A	2	2,50	4	5,00	7	8,75	—	—	—	—	13	3,25
	T	1	1,25	5	6,25	2	2,25	3	3,75	2	2,50	13	3,25
	ΣA	3	3,75	9	11,25	9	11,25	3	3,75	2	2,50	26	6,50
	L ^r	1	1,25	13	16,25	—	—	—	—	—	—	14	3,50
	L ^u	47	58,75	34	42,50	56	70,00	48	60,00	65	81,25	250	62,50
	ΣL	48	60,00	47	58,75	56	70,00	48	60,00	65	81,25	264	66,00
	W	15	18,75	22	27,50	11	13,75	17	21,25	8	10,00	73	18,25
	TL	7	8,75	1	1,25	—	—	—	—	—	—	8	2,00
	LP	5	6,25	1	1,25	1	1,25	2	2,50	—	—	9	2,25
	CP	2	2,50	—	—	3	3,75	10	12,50	5	6,25	20	5,00
	C	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	ΣW	29	36,25	24	30,00	15	18,75	29	36,25	13	16,25	110	27,50
	r	1	1,25	19	23,75	1	1,25	3	3,75	2	2,50	26	6,50
	s	18	22,50	21	26,25	10	12,50	13	16,25	3	3,75	65	16,25
	u	61	76,25	40	50,00	69	86,25	64	80,00	75	93,75	309	77,50

nr. 1

In funcție de mână și sex la populația din Giulești

Mina dreaptă

1		2		3		4		5		1→5	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
—	—	3	3,75	2	2,50	1	1,25	2	2,50	8	2,00
2	2,50	6	7,50	5	6,25	1	1,25	—	—	14	3,50
2	2,50	9	11,25	7	8,75	2	2,50	2	2,50	22	5,50
1	1,25	18	22,50	2	2,50	1	1,25	—	—	22	5,50
39	48,75	21	26,25	49	61,25	33	41,25	60	75,00	202	50,50
40	50,00	39	48,75	51	63,75	34	42,50	60	75,00	224	56,00
26	32,50	20	25,00	15	18,75	37	46,25	12	15,00	109	27,25
5	6,25	—	—	2	2,50	—	—	—	—	7	1,75
7	8,75	4	5,00	1	1,25	1	1,25	—	—	13	3,25
—	—	7	8,75	4	5,00	6	7,50	6	7,50	23	5,75
—	—	1	1,25	—	—	—	—	—	—	1	0,25
38	47,50	32	40,00	22	27,50	44	55,00	18	22,50	154	38,50
7	8,75	31	38,75	3	3,75	2	2,50	1	1,25	44	11,00
21	26,25	23	28,75	17	21,25	35	43,75	12	15,00	108	27,00
52	65,00	26	32,50	60	75,00	43	53,75	67	83,75	248	62,00
—	—	5	6,25	7	8,25	1	1,25	1	1,25	14	3,50
2	2,50	9	11,25	4	5,00	—	—	1	1,25	16	4,00
2	2,50	14	17,50	11	13,75	1	1,25	2	2,50	30	7,50
—	—	9	11,25	—	—	—	—	—	—	9	2,25
44	55,00	29	36,25	59	73,75	40	50,00	64	80,00	236	59,00
44	55,00	38	47,50	59	73,75	40	50,00	64	80,00	245	61,25
26	32,50	21	26,25	7	8,75	30	37,50	12	15,00	96	24,00
2	2,50	—	—	—	—	1	1,25	—	—	3	0,75
3	3,75	1	1,25	1	1,25	—	—	—	—	5	1,25
3	3,75	6	7,50	2	2,50	8	10,00	2	2,50	21	5,25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	42,50	28	35,00	10	12,50	39	48,75	14	17,50	125	31,25
1	1,25	18	22,50	—	—	—	—	—	—	19	4,75
24	30,00	18	22,50	6	7,50	23	28,75	5	6,25	76	19,00
55	68,75	44	55,00	74	92,50	57	71,25	75	93,75	305	76,25

La seria feminină constatăm de asemenea o ușoară diferență între numărul arcurilor pe cele două mâini, numărul maxim fiind întâlnit la degetul II al mîinii drepte; lațurile (atît cele radiale cît și cele ulnare) sînt mai numeroase pe mîna stîngă, numărul maxim fiind întâlnit la degetul V al ambelor mîini; vîrtejurile sînt mai frecvente la mîna dreaptă, cu un număr maxim întâlnit pe degetul IV al aceleiași mîini.

Pentru a cunoaște ordinea în care predomină principalele modele pe cele 10 degete am efectuat centralizarea datelor din tabelul nr. 1 pe care o redăm în schema de mai jos :

Seria masculină

A = II > III > I > V > IV
 L^r = II > III > IV = I > V
 L^u = V > III > I > IV > II
 W = IV > II > I > I > III > V

Seria feminină

A = II > III > I > IV = V
 L^r = II > I > III = IV = V
 L^u = V > III > I > IV > II
 W = IV > I > II > V > III

Repartiția principalelor modele pe degete manifestă diferențe în funcție de sex, cu excepția modelului de laț cu direcție ulnară care este identică la ambele sexe.

Analizînd distribuția modelelor pe mîină și sex, așa cum poate fi citită în tabelul nr. 2, se remarcă pentru ambele sexe că aceasta este aproximativ egală pe cele două mîini pentru arcuri, mai mare pe mîna stîngă pentru la-

Tabelul nr. 2

Frecvența absolută și relativă a modelelor la populația din Giulești

	Mină	A	L ^r	L ^u	ΣL	ΣW	r	s	u	N	
♂	Stg.	n	24	9	237	246	130	32	83	285	80
		%	6,00	2,25	59,25	61,50	32,50	8,00	20,75	71,25	
	Dr.	n	22	22	202	224	154	44	108	248	
		%	5,50	5,50	50,50	56,00	38,50	11,00	27,00	62,00	
	Dr. + Stg.	n	46	31	439	470	284	76	191	533	
		%	5,75	3,87	54,87	58,75	35,50	9,50	23,87	66,62	
♀	Stg.	n	26	14	250	264	110	26	65	309	80
		%	6,50	3,50	62,50	66,00	27,50	6,50	16,25	77,25	
	Dr.	n	30	9	236	245	125	19	76	305	
		%	7,50	2,25	59,00	61,25	31,25	4,75	19,00	76,25	
	Dr. + Stg.	n	56	23	486	509	235	45	141	614	
		%	7,00	2,87	60,75	63,62	29,37	5,62	17,62	76,75	
♂ + ♀	n	102	54	925	979	519	121	332	1147	160	
	%	6,37	3,37	57,81	61,18	32,43	7,56	20,75	71,68		

țuri (cu predominanța celor ulnare), vârtejurile fiind mai numeroase pe mîna dreaptă.

Pentru exprimarea raportului unui model față de celelalte, printr-o expresie matematică simplă și ușor de comparat, am utilizat indicii lui Dankmeijer, Furuhata și Cummins, indici ce au fost utilizați și de alți autori în caracterizarea populațiilor românești (9).

Tabelul nr. 3

Valorile medii ale unor indici de model

Sex	N	A n	L n	W n	Ind. Dankmeijer $\frac{A \times 100}{W}$	Ind. Furuhata $\frac{W \times 100}{L}$	Ind. Cummins $\frac{L \times 2W}{A + L + W} \cdot 10$	Ind. intensității de model a lui Cummins și M. Streggerda
♂	80	46	470	284	16,19	60,42	12,97	12,90
♀	80	56	509	235	23,12	46,16	12,23	12,13

Diferențele dintre valorile medii ale primilor doi indici pentru ambele sexe sînt determinate de diferența dintre numărul arcurilor și al vârtejurilor pentru indicele Dankmeijer și respectiv al vârtejurilor și lațurilor pentru indicele Furuhata.

Indicele lui Cummins prezintă valori apropiate la cele două sexe, ca de altfel și indicele intensității de model al lui Cummins și Streggerda.

În scopul exprimării mărimii modelului am utilizat ca unitate de măsură valoarea cantitativă. Pentru o mai bună apreciere a acesteia am exprimat-o prin trei cifre caracteristice (11) : valoarea cantitativă individuală, valoarea cantitativă maximă și valoarea cantitativă a fiecărei categorii de deget.

Dăm mai jos tabelul cuprinzînd mediile acestor valori pentru seria masculină și feminină.

Tabelul nr. 4

Mediile valorilor cantitative

	Seria masculină			Seria feminină		
	M	m	σ	M	m	σ
Val. cantit. indiv.	13,82	$\pm 0,27$	3,94	12,50	$\pm 0,32$	4,59
Val. cantit. max.	20,68	$\pm 0,24$	3,57	19,70	$\pm 0,31$	4,48
Val. cantit. medie pe categorii de degete	I 16,67	$\pm 0,33$	4,83	15,73	$\pm 0,36$	5,20
	II 11,53	$\pm 0,39$	5,63	10,29	$\pm 0,40$	5,80
	III 12,58	$\pm 0,35$	5,13	10,83	$\pm 0,39$	5,60
	IV 16,02	$\pm 0,33$	4,84	14,97	$\pm 0,39$	5,71
	V 13,20	$\pm 0,32$	4,64	11,57	$\pm 0,35$	5,04

Din tabelul nr. 4 se poate vedea că seria masculină posedă în medie modele mai mari, mărimea fiind determinată de numărul mai mare de creste și nu de mărimea degetelor. În același timp valoarea cantitativă maximă este mai mare tot la seria masculină (20,68%) față de cea feminină (19,70%).

Modelele cele mai mari, atât la seria masculină cât și la cea feminină au fost găsite pe degetele I urmate de degetele IV, valoarea cantitativă maximă întilnind-o de asemenea la seria masculină.

AMPRENTE PALMARE

Terminațiile principalelor linii palmare (D, C, B, A) în diferitele cîmpuri ale palmei, a căror frecvență observată și procentuală este dată în tabelul nr. 5, relevă o accentuată tendință de transversalitate a creștelor în special pentru mîna dreaptă, atât pentru seria masculină cât și pentru cea feminină, indicată mai ales de frecvența ridicată a terminației liniei D în cîmpul 11 și a liniei A în cîmpurile 4 și 5.

Pe de altă parte, valorile M.L.I. a lui Cummins (tabelul nr. 6) arată că această tendință de transversalitate este mai accentuată la mîna dreaptă pentru ambele serii, diferența dintre cele două mîini fiind însă mai pronunțată la seria masculină.

O reducere parțială sau totală (forme abortive) de uneia din principalele linii (x respectiv 0) a fost observată numai pentru linia C. În materialul nostru această tendință se întilnește într-o măsură mai mare la seria masculină și îndeosebi pentru mîna stîngă, în timp ce la seria feminină ea are o frecvență apropiată pentru ambele mîini.

Ca și la alte populații europene se constată o frecvență mai ridicată a formelor Cx față de Co pentru ambele serii.

Dacă se ia în considerație formula palmară în ansamblul ei, așa cum a conceput-o H. H. Wilder, pentru seriile noastre (tabelul nr. 7) se remarcă o frecvență mai ridicată a formulei 11 — 9 — 7 pentru mîna dreaptă la ambele sexe; formula 9 — 7 — 5 predomină pe mîna stîngă la ambele serii, diferența dintre cele două mîini fiind însă foarte accentuată la seria masculină; formula 7 — 5 — 5 este repartizată aproape egal pe ambele mîini la seria masculină, în timp ce la seria feminină ea predomină pe mîna stîngă.

Trebuie subliniat faptul că la seriile noastre se întilnește un procent destul de ridicat de alte formule decît cele principale.

În ceea ce privește poziția triradiusului axial (tabelul nr. 8) ca și pentru alte populații românești, am găsit o frecvență ridicată a acesteia în porțiunea proximală a palmei pentru ambele sexe, valorile fiind însă mai ridicate la seria masculină (73,12%) decît la cea feminină (61,87%). Diferențele dintre cele două mîini sînt mai slab exprimate la ambele serii.

Poziția distală a triradiusului axial este mai frecvent întilnită la seria feminină (9,37%) față de cea masculină (6,25%).

Formele combinate (tt' și tt'') prezintă un procent mult mai ridicat la bărbați decît la femei.

Tabelul nr. 5

Frecvența ierului și a principalelor linii palmare la serile din Giulești

Seria masculină																
	D				C				B				A			
	Dr.		Stg.		Dr.		Stg.		Dr.		Stg.		Dr.	Stg.		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	7,50	
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	6,25	
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,25	5	6,25	
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	12,50	23	28,75	
4h	—	—	—	—	—	1	1,25	—	—	2	2,50	6	7,50	7	8,75	
5'	—	—	—	—	2	2,50	2	2,50	—	—	4	5,00	27	33,75	25	31,25
5	—	—	—	—	—	—	—	9	11,25	33	41,25	27	33,75	9	11,25	
5''	—	—	—	—	4	5,00	6	7,50	8	10,00	10	12,50	6	7,50	—	—
6	—	—	—	—	12	15,50	20	25,00	15	18,75	10	12,50	1	1,25	—	—
7	3	3,75	7	8,75	—	—	—	—	34	42,50	21	26,25	1	1,25	—	—
8	4	5,00	6	7,50	31	38,75	21	26,25	14	17,50	—	—	—	—	—	—
9	10	12,50	35	43,75	13	16,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	22	27,50	12	15,00	—	—	—	—	—	—	—	1	1,25	—	—	
11	41	51,25	20	25,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X	—	—	—	—	9	11,25	18	22,50	—	—	—	—	—	—	—	—
x	—	—	—	—	4	5,00	9	11,25	—	—	—	—	—	—	—	—
0	—	—	—	—	5	6,25	3	3,75	—	—	—	—	—	—	—	—

Seria feminină

1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3,75	—
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	12,50	18	22,50	—
4h	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5'	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,25	53	66,25	37	46,25	—
5	—	—	—	—	1	1,25	2	2,50	18	22,50	34	42,50	14	17,50	21	26,25
5''	—	—	—	—	6	7,50	14	17,50	16	20,00	14	17,50	1	1,25	1	1,25
6	—	—	—	—	1	1,25	1	1,25	2	2,50	1	1,25	—	—	—	—
7	9	11,25	17	21,25	21	26,25	22	27,50	42	52,50	30	37,50	2	2,50	—	—
8	3	3,75	3	3,75	1	1,25	—	—	1	1,25	—	—	—	—	—	—
9	24	30,00	28	35,00	34	42,50	24	30,00	1	1,25	—	—	—	—	—	—

(Continuare tabelul nr. 5)

	D				C				B				A			
	Dr.		Stg.		Dr.		Stg.		Dr.		Stg.		Dr.		Stg.	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
10	4	5,00	9	11,25	1	1,25	1	1,25	—	—	—	—	—	—	—	—
11	38	47,50	23	28,75	1	1,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	1	1,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	1	1,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X	—	—	—	—	5	6,25	7	8,75	—	—	—	—	—	—	—	—
x	—	—	—	—	5	6,25	5	6,25	—	—	—	—	—	—	—	—
0	—	—	—	—	4	5,00	4	5,00	—	—	—	—	—	—	—	—

Tabelul nr. 6

Valorile M. L. I. pentru scriile de la Giulești

		Minim	Maxim	M	m	σ
Seria masculină	Stg.	3	11	8,28	$\pm 0,12$	1,84
	Dr.	6	12	9,92	$\pm 0,09$	1,38
	Ind. indiv.	4,5	11,5	9,10	$\pm 0,20$	2,89
Seria feminină	Stg.	6	12	9,02	$\pm 0,11$	1,70
	Dr.	6	13	9,72	$\pm 0,10$	1,53
	Ind. indiv.	6,0	12,0	9,37	$\pm 0,20$	2,93

Tabelul nr. 7

Frecvența principalelor formule palmare la populația din Giulești

Sex	11-9-7		9-7-5		7-5-5		Alte formule	
	11-0-7		9-0-5		7-0-5			
	11-x-7		9-x-5		7-X-5			
	n	%	n	%	n	%	n	%
♂ Stînga	17	21,25	30	37,50	3	3,75	30	37,50
Dreapta	28	35,00	9	11,25	2	2,50	41	51,25
♀ Stînga	17	21,25	21	26,25	14	17,50	28	35,00
Dreapta	33	41,25	19	23,75	7	8,75	21	26,25

Tabelul nr. 8

Repartiția procentuală a tipurilor de poziție a triradiusului axial

	Seria masculină						Seria feminină							
	Stg.		Dr.		Stg. + Dr.		Stg.		Dr.		Stg. + Dr.		♂ + ♀	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
t	60	75,00	57	71,25	117	73,12	50	62,50	49	61,25	99	61,87	216	67,50
t'	13	16,25	10	12,50	23	14,37	21	26,25	21	26,25	42	26,25	65	20,31
t''	4	5,00	6	7,50	10	6,25	8	10,00	7	8,75	15	9,37	25	7,81
tt'	1	1,25	2	2,50	3	1,87	—	—	1	1,25	1	0,62	4	1,25
tt''	1	1,25	3	3,75	4	2,50	—	—	1	1,25	1	0,62	5	1,56
0	1	1,25	2	2,50	3	1,87	1	1,25	1	1,25	1	0,62	4	1,25

Tabelul nr. 9

Frecvența procentuală a modelelor din arealele configuraționale și spațiile interdigitale

Sex	Mină	Areele		Spații		
		Hp	Th/I	II	III	IV
♂	Stingă	40,00	2,50	3,75	26,25	51,25
	Dreaptă	62,50	—	10,00	57,50	33,75
	Stg. + Dr.	51,25	1,25	6,87	41,87	42,50
♀	Stingă	48,75	2,50	2,50	18,75	46,25
	Dreaptă	56,25	—	6,25	43,75	41,25
	Stg. + Dr.	52,50	1,25	4,37	31,25	43,75
♂ + ♀		51,87	1,25	5,62	36,56	43,12

Pentru arealele configuraționale (Hp. și Th/I), cit și pentru spațiile interdigitale (II, III, IV) s-au calculat procentele modelelor găsite pe care le-am înregistrat în tabelul nr. 9.

În arealul hipotenar un procent puțin mai ridicat de modele se întâlnesc la femei, calculat pentru ambele mâini; atît la seria masculină cit și la cea feminină frecvența modelului este mai ridicată pe mina dreaptă, valoarea maximă fiind întilnită la seria masculină (62,50%).

În arealul tenar împreună cu spațiul interdigital I întilnim o frecvență de model egală pentru ambele sexe, ea fiind surprinzător de scăzută (1,25%).

Pentru restul spațiilor interdigitale, modelele sînt cel mai adesea întilnite în spațiul IV urmat de III, spațiul II prezentînd procentul cel mai scăzut de modele, ordinea predominanței fiind identică cu a altor populații românești și europene studiate.

CONCLUZII

Analiza materialului dactiloscopic colectat în satul Giulești, ne-a permis evidențierea următoarelor aspecte :

Urmărind frecvența procentuală a principalelor tipuri de modele repartizate pe zece degete, pentru ambele sexe se constată o predominanță a lațurilor, cu un procent de 63,62% la seria feminină și 58,75% la seria masculină, diferența dintre serii fiind însă ne semnificativă statistic ($T = 0,922$).

În ordinea frecvenței urmează virtejurile cu un procent de 35,50% pentru seria masculină și 29,37% pentru seria feminină, diferența fiind de asemenea ne semnificativă statistic ($T = 0,995$). Frecvența cea mai mică a fost înregistrată pentru arcuri cu 7,00% pentru femei și 5,75% la bărbați, diferența dintre procente fiind tot ne semnificativă statistic ($T=0,204$).

Întrucât pentru această zonă nota de față reprezintă prima caracterizare dactiloscopică, compararea repartiției procentuale a principalelor modele digitale se va face numai cu date similare obținute pentru comune din alte zone ale țării noastre așa cum se poate observa în tabelul nr. 10.

Tabelul nr. 10

Frecvența modelelor din satul Giulești comparativ cu cea din alte comunități rurale românești

Comune \ Model	A	L	W
Giulești	6,4	61,2	32,4
Glopotiva	7,6	65,5	26,9
Nucșoara	6,9	61,2	31,1
Drăguș	6,6	63,2	30,2
Cîmpu lui Neag	4,7	64,0	31,3
Bătrâna	4,1	61,2	34,7
Alun	3,7	73,0	23,3
Fundu Moldovei	3,2	58,0	38,8
Șimon	5,5	61,2	33,3
Moeciu de Jos	3,9	65,6	30,5
Fundata	4,6	65,5	29,9
Moeciu de Sus	8,9	68,6	22,4

În ceea ce privește frecvența procentuală a principalelor modele pe degete se poate observa că populația din comuna Giulești se situează printre populațiile românești cu valori mijlocii pentru toate cele trei categorii de model.

Repartiția pe sexe a modelelor ne indică un procent mai ridicat de arcuri și lațuri pentru femei, în timp ce bărbații posedă un număr mai mare de virtejuri, ceea ce se reflectă și în numărul crescut de modele simetrice la seria masculină și a celor ulnare la seria feminină.

Terminația liniilor principale D și A ne indică pentru ambele sexe o tendință marcantă de transversalitate a creștelor papilare palmare. Formele abortive ale liniei C (Cx), care sînt mai frecvente la ambele sexe decît formele Co, se întîlnesc într-un procent mai ridicat la seria masculină, în timp ce formele Co prezintă o frecvență aproape egală la cele două sexe.

Poziția triradiusului axial este predominant proximală (t), formele combinate (tt', tt'') întîlnindu-se într-un număr foarte scăzut.

Faptul că alături de procentul destul de ridicat al formulei palmare 11 — 9 — 7 caracteristică populațiilor europoidे întîlnim și un procent neobișnuit de mare de alte formule palmare decît cele principale, poate fi atribuit unui eventual caracter regional, ipoteza ce urmează a fi verificată și pe alte serii din aceeași zonă.

Remarcăm frecvența accentuată a modelelor în arealul hipotenar și extrem de scăzută în arealul tenar și spațiul interdigital I, spre deosebire de rezultatele obținute de alți autori (1) pentru regiunile studiate de ei. Pentru spațiile interdigitale II, III, IV, rezultatele noastre urmează ordinea descrescîndă a frecvenței, începînd cu spațiul IV ca și la aceștia din urmă.

Diferențele dintre sexe constatate de noi în toate aspectele studiate urmează în general linia dimorfismului remarcată pe alte populații românești. De asemenea rezultatele noastre permit înscrierea populației studiate în formula generală a populațiilor europoidे.

FINGER- UND HANDABDRÜCKE BEI DEN BEWOHNERN DES DORFES GIULEȘTI (MARAMUREȘ)

ZUSAMMENFASSUNG

Die bei den Bewohnern des Dorfes Giulești (Maramureș) durchgeführten Untersuchungen bezüglich der Finger- und Handabdrücke beweisen, daß sich diese Bevölkerung vom Standpunkt der Verteilung der papillaren Musterbildungen an den Fingerbeeren in die Grenzen der Variabilität der rumänischen und europäischen Bevölkerung einfügt.

Der Verlauf der palmaren Hauptlinien weist bei beiden Geschlechtern eine betonte Tendenz der Transversalität besonders an der rechten Hand auf, wobei sie bei der männlichen Serie ausgeprägter erscheint.

Eine teilweise oder vollständige Reduktion der Linie C (Cx, Co) so wie auch die Verteilung der Hauptformeln des Handtellers verzeichnet Häufigkeiten, die für die europäischen Bevölkerungen charakteristisch sind.

BIBLIOGRAFIE

1. CIOVÎRNACHE M., DUMITRESCU H et TURAI C., *Aspects des dermatoglyphes palmaires chez les Roumains*, Ann. roum. anthropol., 1966, 3, 79—84.
2. CUMMINS H., MIDLO CH., *Finger prints, palms and soles*, Dover publications, New York, 1961.
3. DUMITRESCU M. și DUMITRESCU H., *Amprentele digitale, palmare și plantare la populația din satul Alun*, Probl. antropol., 1960, V, 193.
4. DUMITRESCU M., *Impresiunile digitale palmare și plantare*, în *Cercetări antropologice în Ținutul Pădurenilor, satul Bătrina*, Edit. Academiei, București, 1961, 185.
5. DUMITRESCU-CIOVÎRNACHE MARTA, *Relieful cutanat palmar și plantar*, în *Structura antropologică privity comparativ a satelor Nucșoara și Cîmpu lui Neag*, Edit. Academiei, București 1966.
6. LESTRANGE MONIQUE (de), *Recherches critiques sur les méthodes de notation des dessins papillaires digitaux*, Anthropol., 1953, 57, 3—4, 240.
7. POSPIȘIL M. F. and VULPE C., *Digital and palmar dermatoglyphics in the inhabitants of Moeciu de Sus (Valley of Bran, Rumania)*, Ann. roum. anthropol., 1970, 7, 77.
8. VULPE C., *Aspecte ale dermatoglifelor la populația din satul Șimon*, St. cerc. antropol., 1967, 4, 1, 59.
9. VULPE C. et RUDESCU AL., *Contribution a l'étude des empreintes digitales, palmaires et plantaires chez la population de cinq villages de la Zone du bassin supérieur du Teleajen*, Ann. roum., anthropol., 1968, 5, 81.
10. VULPE C., *Observații asupra dermatoglifelor la populația din satul Șirnea*, St. cerc. antropol., 1970, 7, 2, 213.
11. WENINGER M., *Finger und handabdrücke von Malayen (Insbesondere Javanen) aus Niederländisch-Indien*. Acta Morphologica Neerlandico-Scandinavica, 1960, III, 3—4, 341—366.

Centrul de cercetări biologice
Iași

V. REPARTIȚIA GRUPELOR SANGUINE DIN SISTEMUL OAB ȘI MN, PRECUM ȘI A FACTORILOR LOR EREDITARI LA POPULAȚIA DIN GIULEȘTI

NOTA I: STUDIUL FRECVENȚEI GRUPELOR SANGUINE DIN SISTEMUL OAB ȘI MN ÎN SATUL GIULEȘTI (MARAMUREȘ)

DE

ANA-CEZARINA TEODORESCU-BĂLTEANU și D. RADU

572. :612.118.221.2

Cercetările antropologice complexe întreprinse de colectivul ieșean privind populația Maramureșului reclamă și un studiu al frecvenței grupelor sanguine. În lucrarea de față ne-am propus studiul frecvenței grupelor sanguine din sistemul OAB și MN al populației din Giulești, sat care este situat în valea râului Mara.

MATERIAL ȘI METODĂ DE LUCRU

Studiul nostru s-a realizat pe indivizi originari din acest sat cu o ascendență locală de cel puțin trei generații, constituind o serie de 416 indivizi pentru sistemul OAB și 209 indivizi pentru sistemul MN. Lucrarea de față analizează datele obținute de noi în satul Giulești, comparativ cu cele obținute în alte sate din valea Marei (datele noastre încă inedite), cu cele din valea Izei, precum și cu cele privind ansamblul populației din regiunea Maramureșului. De asemenea datele noastre sînt comparate cu cele ale altor regiuni din zona submontană a țării (Țara Vrancei și Țara Hațegului), precum și cu cele care se referă la întreaga populație a țării.

REZULTATELE OBTINUTE

1. GRUPELE SANGUINE ALE SISTEMULUI OAB

În tabelul nr. 1 dăm frecvența grupelor sanguine ale acestui sistem în satul Giulești, precum și la eșantioanele de comparație considerate. Din analiza datelor obținute în satul Giulești rezultă următoarea eșalonare : grupa A 49,53%, grupa O 30,52%, grupa B 14,19%, grupa AB 5,76%.

ST. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. 1, P. 120-134

Tabelul nr. 1

Prevența grupelor sanguine ABO, a factorilor lor ereditari și ai indicelui biochimic

Localitatea	Nr.in- divizi	O	T	A	T	B	T	AB	T	Ind. biochi- mic	r	p	q	Autori
Giulești	416	127 30,52±2,50	0,85	206 49,53±2,44	0,34	59 14,19±1,70	0,82	24 5,76±0,30	1,43	2,77	54,60	33,90	11,50	Teodorescu Bălțeanu și D. Radu, 1970
Jud. Mara- mureș (v. Marci)	1,395	370 26,52±1,17	0,85	666 47,74±1,33	0,34	257 18,42±1,03	0,82	102 7,31±0,69	1,43	2,06	50,72	34,06	15,22	Teodorescu- Bălțeanu și D. Radu (da- te inedite)
Jud. Mara- mureș (v. Izei)	1 204	377 31,31±1,33	0,13	572 47,61±1,43	0,48	184 15,28±1,30	0,21	71 5,89±0,67	0,01	2,48	55,40	32,40	12,10	D. Botezatu și colab. 1968
Jud. Mara- mureș	20 130	32,22	0,76	43,02	2,65	17,84	2,00	6,92	1,01	2,01	56,76	29,25	13,26	Mureșan și Major, 1964
Jud. Mara- mureș	1 497	561 34,53±1,28	0,22	616 41,01±1,40	2,22	255 17,10±0,96	0,44	110 7,34±2,13	0,90	1,97	58,87	28,20	13,10	O. Necrasov și colab., 1967
Țara Vrancei	1 035	320 30,91±1,34	0,06	478 46,17±1,52	0,80	179 17,29±1,70	0,54	58 5,61±0,67	0,02	2,26	55,59	32,19	13,83	O. Necrasov, 1939
Țara Hațegului	844	302 35,78±1,65	0,11	365 43,25±1,71	1,48	137 16,23±1,27	0,37	40 4,47±1,72	0,11	2,28	59,11	28,74	12,14	Tibera-Dumitru și colab. 1959
România	175 337	33,63	0,35	41,93	4,39	16,83	2,64	7,62	1,60	2,02	57,99	28,97	13,08	O. Necrasov și colab. 1967

Comparind datele din satul Giulești cu cele obținute de noi prin cercetarea unui grup de sate din valea Marei (date inedite) constatăm că în acest sat grupa A și grupa O se prezintă cu un procent puțin mai ridicat (pentru grupa A 49,53 față de 47,74 și pentru grupa O 30,52 față de 26,52). Grupa B și AB prezintă dimpotrivă frecvențe mai mici în satul Giulești decît la eșantionul de comparație (pentru grupa B 14,19% față de 18,24% și pentru grupa AB 5,76% față de 7,31%). Diferențele obținute nu sînt însă semnificative statistic (valoarea lui T este inferioară lui 2).

Din analiza comparativă a datelor noastre din satul Giulești cu cele obținute în satele din valea Izei, rezultă că frecvența grupei A este iarăși mai mare în satul Giulești (49,53% față de 47,61%) pe cînd grupele O, B, AB se prezintă cu o frecvență mai mică decît la seria de referință (30,52% față de 31,31% pentru grupa O, 14,19% față de 15,28% pentru grupa B și 5,76% față de 5,89% pentru grupa AB). Diferențele obținute nu sînt însă semnificative statistic.

Indicele biochimic al populației din Giulești (2,77) este superior celui obținut la populația din valea Marei (2,06), precum și la cea din valea Izei (2,48).

Valoarea factorului genetic „p” obținută la Giulești, valea Marei și a Izei este mare (33,90, 34,06 și respectiv 32,40). Valoarea factorului genetic „q” la populația din Giulești (11,50) este mai mică decît cea a populației din valea Marei (15,22) precum și a celei din valea Izei (12,10).

Comparind acum datele noastre cu cele obținute asupra populației din jud. Maramureș de către doi autori diferiți, constatăm că frecvența grupei A la populația din Giulești (49,53%) este mai mare decît cea înțîlnită la eșantionul studiat de O. Necrasov și colab. (41,01%) precum și la cel studiat de Mureșan (43,02%). Aceste diferențe obținute sînt semnificative statistic, valoarea lui T fiind superioară lui 2. La populația satului Giulești frecvența grupei O (30,52%), a grupei B (14,19%) și a grupei AB (5,76%) este mai mică decît la eșantionul studiat de Mureșan (32,22%, 17,84% și respectiv 6,92%) precum și decît la cel studiat de O. Necrasov și colab. (34,53%, 17,10% și respectiv 7,34%). Diferențele obținute nu sînt însă semnificative statistic.

Valoarea indicelui biochimic la populația satului Giulești este superioară celor obținute pentru toată regiunea Maramureș (2,77 față de 2,01 și respectiv 1,97).

Factorul ereditar „p” al populației din Giulești are o valoare crescută față de cele două serii sintetice din Maramureș (33,90 față de 29,25 și respectiv 28,20), iar factorul „q” o valoare mai scăzută (11,50 față de 13,26 și respectiv 13,10).

Comparind datele noastre și cele referitoare în general la Maramureș, cu cele obținute din alte zone submontane, ca Țara Vrancei și Țara Hațegului, constatăm că frecvența grupei A este mai mare în satul Giulești (49,53%) față de cea obținută la cele două eșantioane de comparație (46,17% și respectiv 43,25%), iar frecvența grupei AB variază în limite restrînse (5,76% față de 5,61% și 4,47%). Frecvența grupei O și B în Giulești (30,52% și 14,19%) este mai mică decît în Țara Vrancei (30,91% și 17,29%) și în Țara Hațegului (35,78% și 16,23%), diferențele obținute nu sînt însă semnificative statistic.

Tabelul nr.

Frecvența grupelor sanguine M N și

Localitatea	Nr. indiv.	M	T	N	T
Giulești	209	56 26,79 ± 3,05	1,43	34 16,27 ± 2,53	0,31
Jud. Maramureș (v. Marei)	911	329 36,11 ± 1,4	1,43	168 18,44 ± 1,0	0,31
Culoarul Bran (satele învecinate loc. Moeciu)	2 439	810 33,21 ± 0,94	1,23	417 17,09 ± 0,76	0,40
Țara Hațegului	641	250 39,0 ± 1,93	1,84	121 18,88 ± 1,55	0,28
Țara Vrancei	1 035	376 36,32 ± 1,49	1,48	194 18,34 ± 1,21	0,30

În consecință, la populația din Giulești valoarea indicelui biochimic (2,77) este crescută față de cel obținut în Țara Vrancei (2,26) și în Țara Hațegului (2,28). Valoarea factorului „p” este mai mare la Giulești (33,90) decât cea găsită în Țara Vrancei (32,19) și în Țara Hațegului (28,74), în schimb factorul ereditar „q” este mai mic (11,50) decât în Vrancea (13,83) și în Hațeg (12,14).

Față de repartitia grupelor principale obținute pe baza datelor publicate de O. Necrasov și D. Botezatu pentru întreaga țară se înregistrează diferențe semnificative statistic pentru grupa A și B. Grupa A prezintă o frecvență mai mare (49,53% față de 41,93%) iar grupa B o frecvență mai scăzută (14,19% față de 16,83%). Pentru grupa 0 și AB diferențele obținute nu sînt semnificative statistic.

Valoarea indicelui biochimic este iarăși mult mai ridicată la populația din Giulești decât cel pe întreaga țară (2,77 față de 2,02 în seria sintetică). Factorul „p” are o valoare mai ridicată la eșantionul nostru (33,90) decât la cel de comparație (28,97), iar factorul „q” o valoare mai scăzută (11,50 față de 13,08).

Astfel se verifică încă odată la satul Giulești, care prezintă o accentuată izolare geografică, o tendință de creștere a grupei A și a factorului ereditar „p” la populația din zona submontană a Carpaților românești.

2. GRUPELE SISTEMULUI MN

În tabelul nr. 2 dăm frecvența grupelor acestui sistem și a factorilor ereditari la populația din satul Giulești în comparație cu alte serii.

Analiza datelor obținute în satul Giulești arată o frecvență maximă grupei MN (56,94%) urmată de grupa M (26,79%), grupa N deținând ultimul loc (16,27%). Factorul ereditar „m” are valoarea de 55,27 iar factorul ereditar „n” este de 44,73.

2

a factorilor ereditari

MN	T	m	n	Autori
119 56,94 ± 33	1,87	55,27	44,73	C. Bălțeanu și D. Radu, 1970
414 45,45 ± 1,4	1,87	58,84	41,16	C. Bălțeanu și D. Radu, 1970
1212 49,69 ± 1,09	1,62	58,05	41,95	T. Drăghicescu și colab., 1970
270 42,12 ± 1,95	0,74	60,06	39,94	Tibera Dumitru 1959
466 44,92 ± 1,36	1,99	58,78	41,20	Olga Necrasov și colab., 1961

Comparând frecvența grupelor MN în satul Giulești cu cea a altor sate din valea Mării precum și cu a altor regiuni montane ale țării (Bran, Țara Hațegului și Țara Vrancei) se remarcă o valoare mai mare a acestuia în Giulești decât la seriile de referință. Frecvența grupelor M și N în satul Giulești este mai mică decât la eșantioanele de comparație. Diferențele obținute însă nu sînt semnificative statistic, valoarea lui T fiind inferioară lui 2. În ceea ce privește factorii ereditari „m” și „n” remarcăm în Giulești valori superioare celor obținute la seriile de referință.

RÉPARTITION DES GROUPES SANGUINS DES SYSTÈMES OAB ET MN ET DE LEURS FACTEURS HÉRÉDITAIRES CHEZ LA POPULATION DE GIULEȘTI.

NOTE 1: ETUDE DES FRÉQUENCES DES GROUPES SANGUINS DES SYSTÈMES OAB ET MN DANS LE VILLAGE DE GIULEȘTI (MARAMUREȘ).

RÉSUMÉ

Les auteurs analysent la fréquence des groupes sanguins des systèmes OAB et MN, de leurs facteurs héréditaires, ainsi que de l'indice biochimique dans le village de Giulești et comparent les résultats obtenus à ceux des autres villages de la même région, à ceux du district de Maramureș dont ils font partie, ainsi qu'à ceux publiés pour le « Pays de Hațeg », le « Pays de Vrancea » et le Bran.

Du point de vue sérologique, la population de la commune de Giulești offre les mêmes caractéristiques que les autres populations des zones subcarpatiques de notre pays.

BIBLIOGRAFIE

1. BĂLBĂ ZENaida, *Studiul frecvenței grupelor sanguine din sistemele ABO, MN și Rh la români, lipoveni și tătari din Dobrogea*, St. cerc. antropol., 1969, 6, 2, 201.
2. BOTEZATU D., GHEORGHIU GIANINA și KLÜGER RACHEL, *Frecvența proprietăților grupate din sistemul OAB în satele Cuhea, Teud și Dragomirești*, St. cerc. antropol., 1968, 5, 2 215.
3. DRĂGHICESCU TATIANA, BERONIADE SIMONA și ALOMAN S., *Recherches sérologiques dans le village Moeci de Sus*, Ann., roum. antropol., 1970, 7, 1, 103.
4. DUMITRESCU M. TIBERA și ALOMAN S., *Repartiția grupelor sanguine în cteva sate din Țara Hașegului și Pădurenilor*, Probl. antropol., 1959, IV, 159.
5. NECRASOV OLGA, BOTEZATU D. și IACOB MARIA, *Considération sur la répartition des groupes sanguins du système OAB et leur facteurs héréditaires en Roumanie*, Ann. roum. antropol., 1967, 4, p. 17.
6. NECRASOV OLGA, *Recherches anthropologiques dans le N—E de la Roumanie*, Analele științifice ale Universității Iași, 1940.
7. NECRASOV OLGA, *Recherches séro-anthropologiques dans les Carpates roumaines*, Acta., fac., Com., Anthropol., 1966, 11.
8. NECRASOV OLGA, FOTINO M., ALOMAN S., *Gruppt krovi u naselenia Kraia Vrancea, Predboritelinoie soosçenie*, Analele științifice ale Universității, „Al. I. Cuza” Iași (serie nouă), Secțiunea doua (Științe naturale), 1961, VII, 63.
9. NECRASOV OLGA, *Recherches séro-anthropologiques dans les Carpates roumaines*, Acta fac. Com., Anthropol. 1966, XI.
10. NECRASOV OLGA, *Contribution à l'étude de la fréquence des facteurs sanguins M et N en Roumanie*, Ann. Scient. Univ., de Iassy, 1937, XXIII, f. 2.

Centrul de cercetări biologice
Iași

Primit în redacție la 1 februarie
1971

„CATEGORIILE UNIVERSALE ALE CULTURII”
ȘI
DEZVOLTAREA ÎN ROMÂNIA A RAMURILOR
ANTROPOLOGIEI SOCIALE ȘI CULTURALE
CONTEMPORANE

— TEORIE ȘI EXPERIMENT ÎN STAȚIA PILOT BERIVOEȘTI —

DE

VASILE V. CARAMELEA

572.02

„Există vreo schemă universală aplicabilă tuturor culturilor umane, care să poată fi folosită ca un ghid pentru munca de teren și ca un sistem de coordonate în studiul comparativ, fie istoric, evoluționist sau simplu, ținând la legi generale de corespondență?”.

BRONISLAW MALINOWSKI

(*A Scientific Theory of Culture and other Essays*).

Într-una din cele mai recente prezentări a curențelor de gândire care au apărut în antropologia socială și culturală în decursul istoriei ei, referindu-se la „progresele antropologiei”, autorul Paul Mercier, scrie : „Problemele legate de definiția „categoriilor universale”... sînt situate la răscrucea a diferite preocupări. Este vorba, mai întîi, de a ști dacă este posibil a face comparabile datele provenind din culturi diferite, aranjîndu-le într-o clasificare valabilă pentru toate culturile”¹.

Într-adevăr, un mare număr de antropologi sociali și culturali s-au preocupat de această problemă a „categoriilor universale de cultură”²

¹ Paul Mercier, *Histoire de l'anthropologie*, Paris, PUF, 1966, p. 188.

² Clyde Kluckhohn, *Universal Categories of Culture, Anthropology Today*, ed. A. L. Kroeber, Chicago, 1953.

a „tipurilor universale de cultură”³, a „universalurilor instituționale”⁴, a „universalilor de cultură”⁵, a „constantelor de cultură”⁶ etc.

Este vorba în fond de marile direcții în care s-a manifestat, se manifestă și foarte sigur că se va manifesta și în viitor omul social, omul cultural.

1. O CLASIFICARE ANTROPOLOGICĂ A FAPTELOR CULTURALE

Teoretic și metodologic, la nivelul antropologiei sociale și culturale, problema este aceea a unor „similarități”, „uniformități” în clasificarea obiceiurilor, așa cum spune antropologul cultural american, Murdock, într-una din operele sale⁷. Căci, în mod *logic*, indiferent dacă obiceiurile se prezintă foarte variat de la popor la popor, sau de la o epocă la alta, ele se încadrează totdeauna după felul nevoii materiale sau spirituale care le-a generat într-aceleași „categorii” sau „grupe” de comportare umană.

Problema s-a prefigurat, după cum vom vedea în continuare, încă de acum aproape 100 de ani (1874).

2. O PRIMĂ LUCRARE REALIZATĂ ÎN 1874 SUB EGIDA ASOCIAȚIEI BRITANICE PENTRU PROGRESUL ȘTIINȚEI. OPT CATEGORII UNIVERSALE DE CULTURĂ

Începuturile de elaborări teoretice în ceea ce privește „universalii de cultură”, cum îi denumește profesorul Herscovits Melville, sau „universaluri instituționale” cum se exprimă J. H. Steward, trebuie puse în legătură cu pornirea unor acțiuni de întocmire a unor „ghiduri”, a unor „liste” de întrebări pentru cercetarea antropologică socială și culturală a populațiilor umane de pe tot globul, într-un mod mai științific și cu posibilitatea de a se face comparații.

Note și întrebări în antropologie (Notes and Queries on Anthropology) este cunoscut ca cel dintâi ghid sistematic cu un astfel de scop. Acest celebru instrument de anchete antropologice, care a apărut în numeroase ediții⁸ a fost pregătit de Royal Anthropological Institute (United Kingdom) fiind patronat de Asociația britanică pentru progresul științei. „Părintele” antropologiei sociale și culturale engleze, cum este denumit adeseori Edward Burnett Tylor, se numără printre cei care au contribuit la redactarea primei ediții.

³ Clark Wissler, *Man and Culture*, 1923.

⁴ J. H. Steward, *Cultural Causality and Law: a Trial Formulation of the Development of Early Civilization*, American Anthropology, 1949, 51, p. 1–27.

⁵ Melville J. Herscovits, *Les bases de l'anthropologie culturelle*, Payot, Paris, 1952, trad. fr. a lucrării *Man and his Works*, New York, 1948, George Peter Murdock, *The Common Denominator of Cultures*, în: *The Science of Man in the World Crisis*, ed. Ralph Linton, New York, 1945.

⁶ F. M. Keesing, *Cultural Anthropology*, New York, ed. 1963.

⁷ George Peter Murdock, *The Common Denominator of Cultures*, în: *The Science of Man in the World Crisis*, ed. Ralph Linton, New York, 1945.

⁸ *Notes and Queries on Anthropology*, Londra, 1874, ed. a 6-a, 1950.

Savanții care au colaborat la alcătuirea acestui prim „chestionar” antropologic au căutat să fie cuprinse în el toate întrebările, pe baza răspunsurilor cărora să se obțină o cunoaștere cât mai completă, cât mai precisă a oricărui popor în ceea ce privește cultura, viața lui socială.

Ei făceau aceasta mai ales ca „să permită celor care nefiind ei înșiși antropologi să furnizeze informațiile necesare” pentru cunoașterea, îndeosebi a popoarelor mai îndepărtate, necunoscute, deci în *prima urgență* a populațiilor zise „primitive” care constatau că „dispar” sau că se vor schimba, se vor dezvolta sub aspect socio-economic și cultural.

De bună seamă chestionarul este destinat în primul rînd pentru ofițerii coloniali ai Marii Britanii, misionari, comercianți, călători, un instrument de lucru cu care să realizeze observații, să efectueze consemnări pe baza unui sistem unitar de cercetare.

Plecînd de la un astfel de ghid, care pe de o parte căuta să nu scape nici un element de manifestare, poate chiar folosind și vreo altă listă de întrebări, s-a ajuns în mod firesc la una din cele mai cunoscute și utilizate totodată „scheme” de categorii universale ale comportării umane.

Trebuie menționat că se mai cunoaște și lista de întrebări elaborată de James George Frazer, care a fost trimisă unor oameni de pe tot globul pentru a obține acele materiale care au făcut apoi obiectul celor 13 volume ale celebrei lui lucrări *The Golden Bough*. Lista lui Frazer este nedată, dar după părerea profesorului E. Evan-Evans Pritchard de la Oxford, ea ar fi fost elaborată din anul 1880 și este intitulată : *Questions on the Manners, Customs, Religion, Superstitions etc., Un — Civilized or Semi-Civilized Peoples*.

Grupele mari stabilite după *Note și întrebări în antropologie* sînt următoarele :

1. *Cultura materială* (hrană, îmbrăcăminte, adăpost etc.);
2. *Organizație economică* (producție, schimb, concepte de proprietate etc.);
3. *Organizație socială* (vîrstă, sex, căsătorie, familie etc.);
4. *Control social* (lege, moralitate, etică);
5. *Modul de a vedea lumea* (cunoștințe, filozofie, religie, magie);
6. *Arta și jocurile*;
7. *Limba*;
8. *Educația și transmiterea culturală*.

Autorii acestui ghid apreciază că chestionarul acesta și respectiv instrucțiunile pentru studiul diferitelor aspecte de cultură pot să aibă o aplicație universală.

Deși cea mai veche schemă de „categorii universale de cultură”, ea este acceptată și astăzi nu numai de englezi ci și de antropologi din numeroase alte țări.

3. LUCRĂRI INDIVIDUALE DE CLASIFICARE A FAPTELOR DE CULTURĂ ALE UNOR SAVANȚI ANTROPOLOGI

a. CELE NOUĂ TIPURI UNIVERSALE DE CULTURĂ ALE LUI WISSLER

Profesorul american Clark Wissler ajunge și el la o „schemă stereotipă”, la stabilirea a ceea ce el numește „tip universal de cultură” (*universal culture pattern*), dar nu pe baza vreunui chestionar lansat de

el sau de vreun organism de cercetare antropologică din S.U.A., ci din experiențe căpătate din gruparea pe diferite domenii de activitate umană a materialelor din American Muzeum of Natural History (New York), al cărui custode a fost, și din cercetări personale.

De menționat că denumirea de „culture pattern” în accepția lui Wissler nu este echivalentă cu ceea ce vrea să însemne „pattern of culture”, pentru Sapir și Benedict (existind de altfel diferențe chiar și între acești doi antropologi), pentru Benedict de exemplu „configurația de cultură” este realizată pe un focal, în jurul unor trăsături comportamentale în cadrul unei „culturi integrate”.

Wissler⁹ stabilește următoarele nouă „tipuri”: 1. *Graiul*: limbajul, felurile de scriere etc.); 2. *Trăsături materiale*: a, obiceiuri de nutriție, b, adăpostul, c, transportul și călătoriile, d, îmbrăcămintea, e, unelte, f, armele, g, industrii; 3. *Arta*: sculptura, pictura, desenul, muzica etc.; 4. *Mitologia și cunoștințele științifice*; 5. *Practicile religioase*: a, ritualuri, b, tratamentul bolilor, c, cum se procedează cu morții; 6. *Familia și sistemele sociale*: a, forme de căsătorie, b, cum se stabilește rudenția, c, moștenirea, d, controlul social, e, sporturile și jocurile; 7. *Proprietatea*: a, reală și personală, b, standarde de valoare și de schimb, c, comerțul; 8. *Governământ*: a, forme politice, b, proceduri judiciare și legale; 9. *Războiul*.

Lista propusă de Wissler a generat discuții în antropologia americană în problema: pentru ce toate culturile împărtășesc același cadru general?

b. CATEGORII PROPUSE DE BRONISLAW MALINOWSKI

Celebrul antropolog englez¹⁰ elaborează o schemă destul de interesantă care este conformă bineînțeleș teoriei funcționaliste pe care el a dezvoltat-o în mod cu totul deosebit.

După Malinowski „teoria culturii trebuie să se sprijine pe biologie” iar „cultura este înainte de toate un aparat instrumental care permite omului să rezolve mai bine problemele concrete și specifice pe care trebuie să le înfrunte în mediul său când își satisface nevoile sale”. Este aici vorba și de o influență organicistă asupra gândirii funcționaliste a lui Malinowski.

Grupele mari de cultură trebuie să se sprijine, în distingerea lor pe conceptul de „nevoie”, „necesitate”.

Malinowski consideră că sînt trei mari grupe de „nevoi” umane, pe care toate culturile lumii trebuie să le satisfacă, deci toate popoarele trebuie să le răspundă cu fapte culturale.

Aceste mari grupe imperative și totodată universale sînt unele:

- elementare, primare (procreare, nutriție, apărare, protecție);
- derivate sau instrumentale (organizare economică, juridică, politică, etică etc.);
- integrative sau sintetice (știință, magie, religie etc.).

⁹ Clark Wissler, *Man and Culture*, 1923.

¹⁰ Bronislaw Malinowski, *A Scientific Theory of Culture and other Essays* (op. postumă, 1944), ed. Oxford University Press, 1960.

Clasificarea faptelor din cultură pe grupe de „nevoi”, a corelărilor biologic-culturale nu a fost acceptată de antropologi. Se știe că acest mare clasic al antropologiei este unul dintre cei mai polemiizați. S-a recunoscut totuși că teoria lui a fost stimulatorie în ceea ce privește interpretarea comportamentului uman în direcția motivărilor lui.

Totuși, pentru istoricul problemei „Categoriile universale de cultură”, publicăm lista „necesităților fundamentale” ale omului, cu răspunsurile culturale respective, conform gândirii lui Malinowski.

<i>Necesități fundamentale</i>	<i>Răspunsuri culturale</i>
1. <i>Metabolism</i>	1. <i>Administrație (intendență)</i>
2. <i>Reproducție</i>	2. <i>Rudenie</i>
3. <i>Mîngîiere trupească</i>	3. <i>Adăpost</i>
4. <i>Siguranță</i>	4. <i>Protecție</i>
5. <i>Mișcare</i>	5. <i>Activitate</i>
6. <i>Creștere, dezvoltare</i>	6. <i>Educație</i>
7. <i>Sănătate</i>	7. <i>Igienă</i>

Pentru o tematică alcătuită în scopul studierii, a cunoașterii „omului integral”, schema cu astfel de corespondente — necesitate — răspuns cultural, deci „corelările” lui Malinowski sînt foarte interesante. Probabil, la ea s-a referit Melville Herscovits cînd scrie: „... știm că există universali în cultura umană și că unii dintre ei, dar nu toți, se raportează la nevoile organismului uman” (*Man and his Works*).

În stația pilot Berivoești, printre alte teorii și metode folosite în încercarea de realizare a unei antropologii integrale biologic-sociale am avut în vedere și concepția lui Malinowski, prezentată mai sus.

c. CELE TREI CATEGORII ALE LUI TITIEV — CULTURA CA SISTEM ADAPTIV AL OMULUI (EXISTENȚĂ, RELAȚIE)

În lucrarea sa *The Science of Man* (New York, 1954), M. Titiev propune următoarele trei categorii mari de comportare umană:

1. *Omul față de habitat*: în special dimensiunile tehnologice și economice. 2. *Omul față de om*: în special dimensiunile de organizație socială și relații interpersonale. 3. *Omul față de necunoscut*: lumea simbolurilor, cunoașterea, religia și alte concepte de cultură.

Schema lui Titiev concentrează de fapt în trei mari categorii problemele antropologiei sociale și culturale. Ea este mai puțin cunoscută, fără o aplicabilitate largă.

d. CELE 137 DE UNIVERSALURI DE CULTURĂ DETERMINATE PRIN STUDIUL LEXICAL AL UNUI POPOR

Studiind limba tribului „Hopi”¹¹, C.F. Voegelin și F. M. Voegelin au urmărit problema categoriilor universale ale culturii în cadrul lexicului unei populații. Astfel ei ajung după această sursă de ordin lingvistic

¹¹ C. F. Voegelin and F. M. Voegelin, *Hopi Domains: A Lexical Approach to the Problems of Selections*, Indiana University Publications in Anthropology and Linguistics, Memoir 14 of the International Journal of Linguistics, 1957.

să distingă 137 de categorii de elemente cu caractere de universalitate, care par a satisface interpretarea întregii experiențe umane.

4. O AMĂNUNȚITĂ CLASIFICĂȚIE ANTROPOLOGICĂ A CULTURII ÎNȚIATĂ DE INSTITUTUL DE RELAȚII UMANE DE LA YALE (SUA)

a. CLASORUL AREALULUI DE RELAȚII UMANE. TEORIA LUI MURDOCK

O încercare, se pare cu șanse de a avea o aplicație universală, corespondentă oarecum lucrării britanice *Note și întrebări de antropologie* trebuie considerată opera colectivă americană cunoscută sub numele de *Conturul materialelor culturale*¹², începută în 1937 de către Institutul de relații umane din Yale.

Ea a fost elaborată de către cunoscutul antropolog american G. P. Murdock și de către colaboratorii săi pentru a servi ca bază pentru o clasificare comparativă a materialelor fiecărei culturi într-un mod standardizat (chiar codificat), pentru alcătuirea a ceea ce se cunoaște pe plan mondial sub denumirea „Clasorul arealului de relații umane” (Human Relation Area File” prescurtat „HRAF”)¹³.

Prin această acțiune, HRAF, la care în prezent participă un mare număr de antropologi de la mai multe universități americane sînt, reproduse textual, într-o formă standardizată, toate sursele de informație asupra culturilor.

Categoriile cele mai generale ale culturii sînt codificate în această lucrare, cu cîte două cifre. În cadrul acestor categorii sînt specificate mai amănunțit subcategoriile codificate cu cîte trei cifre, și acestea la rîndul lor sînt și mai detaliate, încît, așa cum observă criticii, „aceste categorii trec dincolo cu mult de a fi universaluri generale”¹⁴.

În 1965, la Paris, prof. Cl. Lévi-Strauss, de la Collège de France, cu cunoscuta sa amabilitate, ne-a prezentat unicul exemplar european HRAF, aflat la Laboratorul de antropologie socială condus de d-sa.

b. TEORIA LUI MURDOCK

G. P. Murdock a prezentat teoria generală care stă la baza acestui sistem destul de analitic (HRAF), deoarece lista americană conține peste două mii de situații de comportare umană, publicînd în 1945, într-o lucrare cu caracter teoretic, articolul *Numitorul comun al culturilor*¹⁵.

¹² Murdock G. P. and others, *Outline of Cultural Materials* (4th revised ed.) New Haven: Human Relation Area File Press, 1961; Id *Outline of World Culture* (3 rd. revised, ed.), 1963, New Haven, HRAF Press.

¹³ Vezi, *Human Relations Area File, rds. Paper an Materials for Annual Meeting*, New Haven, HRAF Press, 1956, id. *Percentage of File Stips for Each Two-Digit Outline of Cultural Materials Category Number*, New Haven, HRAF Press, 1956.

¹⁴ F. M. Keesing, *Cultural Anthropology*. 1963, New York p. 192.

¹⁵ G. P. Murdock, *The Commun Denominator of Culture* cit; apoi alte materiale ale lui: *The Processing of Anthropological Materials*, in: Kroeber A.L., ed. *Anthropology Today*, Chicago, 1953, p. 447—487; *World Ethnographic Sample*, *American Anthropologist*, 59 (1957, p. 664—687).

Murdock a exemplificat ce fel de rezultate se pot obține prin aplicarea acestei metode, publicînd în 1949 lucrarea *Sociale Structure*¹⁶ în care prezintă comparativ pentru probleme de familie, comunitate sătească etc., date extrase din materialul a 150 de culturi, respectiv 150 de dosare din "Clasorul arealului de relații umane".

Din aceleași materiale ale clasorului, C. S. Ford realizează o lucrare de asemenea comparativă pentru probleme de sex și reproducere¹⁷.

5. CRITICI FORMULATE CU PRIVIRE LA ACESTE CLASIFICĂRI ANTROPOLOGICE ALE CULTURILOR

Desigur nu toți antropologii contemporani sînt satisfăcuți de schemele prezentate mai înainte cu privire la „marile categorii de comportare, umană”. O dovadă o constituie faptul că nu s-a realizat o schemă „uniformă”, că nu sînt unificate nici măcar cele două variante engleză și americană, fiecare țară preferîndu-o pe cea națională, deși sînt antropologi dintr-o țară care aderă la schema propusă de cealaltă.

Antropologi cu autoritate : Kroeber, Kluckhohn etc. au ridicat obiecții privitor la aceste „categorii universale de cultură”. Kroeber spune că unele sînt mai mult „subculturale” sau un fel „tablă de materii a unei cărți”¹⁸. Kluckhohn le socotește „iluzorii”, iar istoricul antropologiei sociale și culturale Paul Mercier le socotește ca foarte documentate, dar mai mult „eseuri inteligente”.

6. „CATEGORIILE UNIVERSALE” ORGANIZATORUL FAPTELOR DE CULTURĂ

Pentru compararea culturilor popoarelor lumii, chiar numai punerea problemei este de o importanță covârșitoare.

„Antropologii, serie Keesing, cînd compară culturile de pe întregul pămînt dau atenție categoriilor comportamentale”¹⁹.

Cam la fel se exprimă și profesorul Melville J. Herscovits cînd scrie că „în virtutea manifestărilor acestor universali ai culturii” la sfîrșitul cercetărilor noi avem un schelet pe care putem organiza „comportamentul popoarelor, atunci cînd concretizăm acest comportament în instituții și în aspectele pe care noi savanții le recunoaștem”²⁰.

Prin cuvintele puse în fruntea acestui articol, Malinowski se pronunță întrebător în același sens : Este posibilă o „schemă universală aplicabilă tuturor culturilor umane”, „ghid în munca de teren”, un „sistem în studiul comparativ” al culturilor, țintind la formularea unor legi generale ale culturii.

¹⁶ G. P. Murdock, *Social Structure*, New York, 1949.

¹⁷ C. S. Ford, *A comparative Study of Reproduction*, Yale Publications in Anthropology, 32, New Haven, 1945.

¹⁸ A. L. Kroeber, *The Concept of Culture* în : Science Journal of General Education, 1949, 3, p. 182—188.

¹⁹ Felix M. Keesing, *Cultural Anthropology*, New York, ed. 1966, p. 188.

²⁰ Melville J. Herscovits, *Les basses de l'anthropologie culturelle*, trad. fr. a lucrării *Man and his Works*, New York, 1948.

Mai departe se pare că duce lucrurile antropologul J. H. Steward, care, arătând că există astfel de constante sub formă de „universaluri instituționale” ce prezintă regularități de dezvoltare, pune problema unor „universaluri de procese culturale, a unor legi”, deci și a unor regularități „previzibile”, cu privire la stabilitate și schimbare în cultură²¹. Căci într-adevăr admitând aceste „categorii universale” putem să ne gândim la „legi”, la „durabilități”, la „schimbări” în cultură și chiar la o „antropologie prospectivă”, avînd și pornind de la o bază științifică.

7. SCHEMELE GRUPELOR UNIVERSALE DE COMPORTARE UMANĂ ȘI DEZVOLTAREA ÎN ROMÂNIA A RAMURILOR ANTROPOLOGIEI SOCIALE ȘI CULTURALE CONTEMPORANE

În cercetările de antropologie socială și culturală efectuate în diferite comunități sătești din România, în care societatea și cultura sînt privite în interrelația lor, problema aplicării uneia din schemele „categoriilor universale ale culturii”, a „universalurilor instituționale” a constituit totdeauna o necesitate atît în munca de teren, cît și în aceea de prelucrare și interpretare.

O cercetare temeinică asupra societății și culturii ca totalitate presupune investigația tuturor sectoarelor de comportare umană.

În cercetările de antropologie socială și culturală dintre anii 1955—1964, ale căror rezultate au fost valorificate publicistic în studii intitulate „Mediul social-istoric” sau „Mediul social-economic și cultural”²², cercetătorii s-au folosit de obicei de schema clasică engleză a „categoriilor universale de cultură”.

După 1964, începînd cu cercetările din stația pilot Berivoești, o dată cu introducerea formală și la noi a acestei discipline sociale s-a utilizat, pe lângă schema engleză, și unele elemente de detaliu din schema Institutului pentru studiul relațiilor umane de pe lângă Universitatea din Yale.

În stația pilot Berivoești, instituțiile sociale, modelele culturale au fost expuse și vor fi publicate și în viitor pe marile categorii de fapte socio-culturale. Prezentarea a fost însă făcută sub forma ramurilor antropologiei sociale și culturale contemporane, vizibil constituite chiar pe baza acestor „universaluri instituționale”, „constante de cultură” etc.

În periodicele de antropologie ale Academiei, *Studii și cercetări de antropologie* și în *Annuaire roumain d'anthropologie* se găsesc și vor continua să apară contribuții pe materiale românești în scopul punerii problemei

²¹ J. H. Steward, *Cultural Causality and Law: a Trial Formulation of the Development of Early Civilization*, *American Anthropologist* 51, p. 1—27; J. H. Steward, *Theory of Culture Change*, New York, 1956.

²² V. V. Cămelea, *Mediul social-istoric*, Capitolul I din monografia *Bătrîna — Cercetări antropologice în Ținutul Pădurenilor* sub redacția acad. Șt.-M. Milcu și Horia Dumitrescu, Edit. Academiei;

Traian Herseni și V.V. Cămelea, *Mediul social economic și cultural*, capit. II din monografia *Structura antropologică comparativă a satelor Nuceșoara și Cîmpu lui Neag*, Edit. Academiei;

Gheorghită Geană, *Mediul social și cultural — satul Șirnea (Bran)*, St. cerc. antropol., 1970, 7, 1;

Gheorghită Geană și Emil Pirvu, *Economte, cultură, personalitate în satul Șohodol*, în St. cerc. antropol. 1971. 8, 1.

și dezvoltării ei și în țara noastră. Este vorba de o constituire a tuturor ramurilor antropologiei sociale și culturale contemporane: antropologie ecologică, antropologie demografică, antropologie social-economică, antropologie juridică, antropologie etică, antropologie politică, antropologie cultural-lingvistică, antropologie cultural-estetică, antropologie cultural-educatională²³.

În plus, în scopul realizării unui studiu al personalității în concepția unei antropologii integrale, a fost nevoie și am dezvoltat cu concursul dat de Institutul de psihologie al Academiei și Institutul de Igienă al Ministerului sănătății și o antropologie psihologică²⁴.

Indiferent cum și de către cine (individual sau de echipe) au fost culese datele reflectând fapte social-culturale, folosirea unor scheme ale marilor grupe de comportare umană a însemnat pentru antropologia românească aplicarea unui sistem unitar în studiul societății, culturii în interrelație cu cel al personalității, sistem util pentru specializări²⁵, delimitări de arii culturale (etnografice) etc.

Ștind și la baza constituirii ramurilor antropologiei sociale și culturale contemporane în România, adoptarea acestor scheme, alături de utilizarea unor metode și concepte ale diferitelor curente de gândire, care au apărut în istoria antropologiei, constituie fără îndoială un progres în dezvoltarea antropologiei sociale și culturale în țara noastră.

THE „UNIVERSAL CULTURE CATEGORIES“ AND THE DEVELOPMENT IN ROMANIA OF THE BRANCHES OF CONTEMPORARY SOCIAL-AND CULTURAL-ANTHROPOLOGY (THEORY AND EXPERIMENT UPON THE RESEARCHES CARRIED OUT IN THE BERIVOEȘTI PILOT-STATION)

The results of some actions of anthropological classification of culture facts according to the great domains or groups of human behavior are exposed, which led to the so-called “universal culture categories”, “universal culture pattern”, “institutional universals”, “culture constants”, etc.

On the Romanian studies of social and cultural anthropology carried out in various village communities of Romania, the research-workers were constantly concerned with the problem of applying one of the universal culture category schemes. When the “social-cultural environment” was studied by considering social organization and structure in

²³ Vasile V. Caramela, *Un laboratoire permanent sur terrain d'anthropologie sociale et culturelle — station pilote Berivoești — Muscel, département d'Argeș (Roumanie)*, Annuaire roumain d'anthropologie, 1970, 7; Vasile V. Caramela, *L'anthropologie sociale en Roumanie et l'étude sur l'interrelation société — culture — personnalité*, 7-eme Congrès Mondiale de Sociologie, Varna, 1970.

²⁴ Vasile V. Caramela, Geană Gh., Tomescu L., Trancu Iulia, Hoinic Sanda, Apostolescu Violeta, *Din problemele teoretico-metodologice ale antropologiei sociale și culturale românești*. St. cerc. antropol., 1973, 5.

²⁵ Vasile V. Caramela, *Compososoratele foștilor iobagi din Țara Oltului. Sistemul juridic consuetudinar negeneologic*, în Sociologie românească, director D. Gusti, 1943, anul V, 1—6; Vasile V. Caramela, *Tipuri de compososorate ale foștilor boeri și grânceri din Țara Oltului. Sistemul juridic consuetudinar geneologic*, Cîmpulung-Muscel, 1945.

its interrelation with culture as a totality, social and cultural anthropologists endeavoured to use, on analyzing the culture facts, a scheme of the great groups of human behavior, usually the classical English scheme.

In the Berivoești pilot-station — the first permanent ground laboratory of social and cultural anthropology in our country which carried and carries out specialized and interdisciplinary, intensive and comparative researches bearing upon the *social-structure/culture/personality* relation — the English scheme was used, some elements of the Prof. Murdock (Yale University) scheme added. At Berivoești the categories of culture facts were, are and will be presented according to the branches of modern social and psychocultural anthropology, visibly made up just on the basis of these "universals": *economical, juridical, demographical, linguistic, ethical, educational, esthetical, political anthropology*, etc. These anthropological classifications applied in the future to culture researches in pilot-stations (a way of studying the Romanian folk culture, the national character, etc.) will allow culture-fact organization according to a unitary system useful to culture and subculture comparisons, typification, cultural areas delimitations, to following up some cultural development tendencies in certain directions, hence useful also to previsional anthropology.

Centrul de cercelări antropologice București

Primit în redacție la 1 februarie 1971.

„MANA” — ÎN GÎNDIREA ȘI VORBIREA OMULUI
TRADIȚIONAL ÎNAINTE ȘI DUPĂ COOPERATIVIZARE
ȘI INDUSTRIALIZARE (I)
— CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE SOCIALĂ ȘI CULTURALĂ
ÎN STAȚIA PILOT BERIVOEȘTI —

DE

VASILE V. CARAMELEA, I. AMZICĂ, S. ȚICĂLOIU, L. TOMESCU, IULIA TRANCU,
VIORICA APOSTOLESCU, SANDA HOINIC ȘI G. GEANĂ

57.026

„O putere sau potențialitate ipotetică de a
produce efecte în mod mistic”

J. N. B. HEWIT

(*Orenda and a definition of Religion*)

„Idea de mană...este abstractă și generală
și totuși plină de concret... Ea e rind pe rind
și totodată calitate, substanță și activitate”
...Cuvintul e în același timp un substantiv, un
adjectiv, un verb”

H. HUBERT, M. MAUSS

(*Esquisse d'une théorie générale de la magie*)

În lucrarea de față încercăm să analizăm în urma unor îndelungate observații pe teren un foarte mic segment din viața socială preindustrială românească în scopul de a înțelege ce s-a schimbat în prezent și care sînt tendințele de dezvoltare ale culturii în comunitățile tradiționale, și prin aceasta în personalitatea membrilor care le compun, care trăiesc această cultură, participînd la crearea și la mutațiile ei.

Schimbările de cultură s-au produs în urma cooperativizării și mecanizării agriculturii, a industrializării și urbanizării, a transformării structurii sociale, a progresului înregistrat prin ridicarea nivelului intelectual al populației și prin intensificarea activității cultural-educative, prin acțiunile „mass media”.

Încercările de clasificare a faptelor de cultură, de stabilirea unor „universali de cultură”, situează problema în grupa de „comportare umană” denumită de unii antropologi a „omului față de necunoscut”, de alții a „omului față de modul de a vedea lumea” incluzându-se aici „magia și religia, filozofia și cunoștințele științifice” etc.

PROBLEME INTRODUCATIVE ȘI DE METODĂ

În preocupările antropologiei sociale și culturale intră cercetarea gândirii și a formelor luate de comportamentul uman în cursul evoluției omenirii.

Antropologii sociali și culturali în cadrul cercetărilor lor au acordat în primul rând, o atenție deosebită elementelor zise „primitive”, „primare” sau „elementare” ale culturii omenirii. Motivul îl constituie faptul că studierea lor ajută la o mai bună cunoaștere a „genezei” instituțiilor sociale. Problema reclamă chiar urgență impusă de faptul că aceste elemente primitive dispar sau se transformă sub ochii noștri.

Cercetarea elementelor de cultură materială și spirituală, mai mult sau mai puțin „primitive” s-a făcut și se face pe calea *observației directe*. Se pot găsi astfel de elemente în forme zise „originale” în cadrul societății și culturii populațiilor întârziate în dezvoltarea lor social economică și culturală (triburi de irochezi, melanezieni, polinezieni, pigmei etc.). Se pot găsi de asemenea astfel de elemente sub forma de „supraviețuiri” adeseori fragmentare, în cadrul modurilor de viață ale unor populații cu cultură mai înaltă, dar care conservă în structura lor socială — relații — sau, în configurația lor culturală — modele culturale — tradiționale, rămășițe mai mult sau mai puțin originale, de obicei cu oarecare modificări, prin pierderi de caractere vechi, sau adăugări de caractere noi, așa zise „vestigii de cultură primitivă”. Astfel de supraviețuiri, chiar și fragmentare, ca „cioburile” de ceramică veche pentru arheologi, sînt totuși mărturii directe a ceea ce în trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat, a constituit un model general, o instituție care a funcționat, care a avut un caracter de masă. Sînt deci un fel de „fosile vii”.

Am socotit necesară începerea cercetărilor noastre de etnografie¹, de etnologie, de psihologie, și de sociologie cu scopul ca analizele făcute să atingă în cele din urmă nivelul de interpretare al antropologiei sociale și culturale, privind astfel de supraviețuiri, vestigii de cultură materială și spirituală pe care le-am găsit păstrate, funcționînd alături de instituții și modele culturale noi, în structura socială și în configurația culturală contemporană a unor vechi comunități rurale din diferite regiuni ale țării, bogate în rămășițe de comportare umană tradițională.

Această tematică clasică este una din direcțiile de dezvoltare, dar nu cea mai importantă a antropologiei sociale și culturale românești actuale.

Apelînd la acest fel de documente și la metoda comparativă, am avut totodată în vedere contribuția adusă la dezvoltarea antropologiei

¹ Vasile V. CAMELEA, *Contribution ethnographique concernant les vestiges de la communauté villageoise primitive chez les roumains*, VIe Congrès International de Science anthropologiques et ethnologiques, Paris, 1960, tome II, p. 29—32.

sociale și culturale de către curentul de gândire evoluționist, reprezentat între alții prin cunoscuții antropologi Edward Burnett Tylor², Lewis Morgan³, care au acordat mare preț cercetării supraviețuirilor și metodei comparative. În ceea ce ne privește, am ținut seama și de criticile aduse acestei școli, îndeosebi cele formulate printr-o celebră comunicare ținută în 1896 de către prof. Franz Boas⁴, întemeietorul unui alt mare curent în antropologie — „istoricismul cultural”, ca și de cele ale lui E. Sapir și ale lui Malinowski etc.

De asemenea am apelat la mărturiile oferite de unele cuvinte care desemnează concepte, fapte de cultură, care uneori ne pot duce la stabilirea vechimii unor elemente în cultura omenirii sau a dovezii folosirii lor de către omenirea „primitivă”, cum este chiar cuvântul „mana”, pe care îl găsim în vocabularul triburilor melaneziene, polineziene, dar și în lexicul unor populații evoluat mult sub aspect social, economic și cultural, de exemplu la poporul român.

Un antropolog social și cultural de formație lingvistică și mai apoi psihologică, Edward Sapir, precursor al curentului „configuraționalist” în antropologie, crede că: „dacă vom reuși să determinăm ordinea de apariție a cuvintelor care trimit la fapte de cultură vom dispune de un mijloc de a determina ordinea de apariție a elementelor culturale noi”⁵.

În cercetările noastre ne-am folosit și de acest mijloc⁶.

Avînd la bază materiale etnografice, psihologice, sociologice, precum și câteva consemnări de ordin lingvistic, lucrarea își îndreaptă atenția asupra interpretării antropologice a conceptului „mană”, noțiune și termen de interes pentru studiul religiei, al magiei, al filozofiei și al științei, în cazul de față la un grup de populație românesc, pe care l-am ales pentru un experiment permanent, continuu. Doi dintre autori sînt băștinași, dintre care I. Amzică, directorul școlii de cultură generală din Berivoești a și trăit neîntrerupt în cadrul acestei culturi populare, iar lingvistul Șerban Țicăloiu, profesor de limba română și director al liceului din Cîmpulung, face observații și culege probe de limbă, corelate cu fapte de cultură noi și tradiționale de mai mulți ani în cadrul echipei de antropologie socială și culturală care a creat stația pilot Berivoești. Unele observații sînt făcute și consemnate încă de acum 40 de ani de V. V. Caramela.

Problemele magiei, religiei, cunoștințelor științifice și filozofiei au fost studiate deodată de către întregul colectiv de coautori pentru motive atât de ordin teoretic cît și metodologic.

Conceptul și respectiv termenul de „mana” este prezent chiar sub această denumire în vorbirea și gândirea tuturor membrilor comunității investigate, o foarte veche obște tradițională, evoluată în prezent, chiar

² E. B. Tylor, *Researches into the Early History of Mankind and the Development of Civilization*, 1865; *Primitive Culture*, 1871.

³ Lewis Morgan, *Ancient Society*, 1877.

⁴ Franz Boas, *The Limitation of the Comparative Method of Anthropology*, 1896.

⁵ Edward Sapir, *Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture, Personality* (Ed. D. G. Mandelbaum), 1949.

⁶ Șerban Țicăloiu și V. V. Caramela, *Industrializare, schimbări tehnice, social-economice și psiho-culturale, limbaj, personalitate (I). Contribuții lingvistice în cadrul unor cercetări interdisciplinare coordonate antropologic integral în stația pilot Berivoești-Argeș*; id. *Procesul omogenizării limbajului în contextul social-cultural al industrializării*, St. cerc. antropol., 1968, 1969, 5 și 6.

mult evoluată, accentuat urbanizată dar care păstrează sub formă de vestigii, alături de modelele culturale ale orașului, și unele elemente socotite destul de vechi, fenomene considerate de către unii antropologi pînă nu de mult ca „primare”, ca „elementare” în cultura spirituală a omenirii.

Oamenii din Berivoești exprimă azi ideea de „mana” în formulări ca „mană de sus”, „mană cerească”, „mana vacilor”, „mana cîmpurilor, livezilor”, apoi în expresii ca : „an mănós”, „lan mănós”, „viță mănătă”, „recoltă care se mănează” deci atît pentru acțiunile *bune*, cît și *rele* ale acestei „puteri”.

Omul tradițional, întreaga comunitate de acum 40 de ani, astăzi numai bătrîni din satul Berivoești, concepea „mana” ca o putere deosebită, *magică* bineînțeles, și care producea o serie de efecte extraordinare, cînd *bune* cînd *rele*, dar desigur de *ordin mistic*.

Recoltele bogate, recoltele compromise, cauzele și vindecarea unor boli, succesul unor oameni la vînat, la pescuit, în creșterea vitelor, în acumularea de bogăție, ca și insuccesul altora, erau puse în seama acestei puteri „supranaturale”. Ea reprezenta acțiunea unor „spirite nevăzute”, „din cer” a unor „duhuri bune” sau „duhuri necurate”, care fac rău. „Mana” putea fi minuită de omul dotat cu această putere de la naștere să-și obținută pe altă cale de transmitere, om care ar putea să-și atașeze un spirit sau „să se dea necuratului” sau „să aibă pe ducă-se pe pustiu”, pe „ucigă-l toaca”. Omul exercita direct această putere, sau printr-un „vrăjitor”.

Pentru antropologia socială și culturală „mana” este o tehnică a omului primitiv prin care el *crede* că poate intra în legătură cu „supranaturalul”.

Astăzi, după cooperativizare și industrializare, din ce în ce mai mulți membri ai comunității dau o *explicație științifică* fenomenelor atribuite manifestării acestei „puteri supranaturale” (calamități naturale, accidente, întîmplări).

Prin aceasta se ajunge la o a doua tematică pe care o abordează în cercetările ei antropologia socială și culturală românească : studiul problemei „structură socială—cultură—personalitate” în comunități agrare și industriale de dimensiuni mai mici, cu scop aplicativ, educațional, de urmărire a formării „omului industrial”, a dezvoltării multilaterale a personalității într-o societate multilateral dezvoltată.

În lucrarea de față ne referim numai la un mic fragment din partea introductivă și din istoricul acestei probleme. Vom continua în alte fascicule ale revistei cu prezentarea etnografiei și etnologiei conceptului „mana”, avînd în vedere și analiza diverselor interpretări ale unor savanți în domeniile istoriei religiei, filozofiei și sociologiei culturii și al antropologiei sociale și culturale.

ISTORICUL CONCEPTULUI „MANA”

Conceptul și respectiv cuvîntul „mana” a fost descoperit în 1877, la melanezieni, misionarului H. R. Codrington, care l-a descris inițial într-o scrisoare, recunoscîndu-i-se întîietatea. Mai apoi, după 14 ani, tot el l-a prezentat în cadrul unei lucrări tipărite (H. R. Codrington, *The*

Melanesians their Anthropology and Folklore, Oxford, 1891, p. 119 și urm.; p. 191 și urm.).

Melanezienii concep „mana” ca o putere supranaturală, misterioasă și activă, pe care o au unii membri ai tribului, sufletele morților, ca și toate „spiritele”.

„Dacă observăm că o piatră cuprinde o forță excepțională, scrie Codrington, este pentru că un spirit oarecare i s-a asociat. Osul unui mort posedă mana, pentru că sufletul unui mort se află în el; un individ oarecare poate avea un raport atât de strins cu un spirit sau cu sufletul unui mort pe care-l posedă mana în ea însăși și-l poate folosi pe placul său”⁷.

Odată descoperită această credință, această noțiune desemnată prin cuvântul „mana” la melanezieni, ea s-a bucurat de un „privilegiu” deosebit, ca să nu spunem de o exagerată importanță. S-a crezut că ea constituie, cum s-a și spus de altfel, „materia primă” a religiei, care era căutată „în zadar” de foarte mulți teoreticieni ai istoriei religiilor⁸.

În această direcție de căutări cu privire la originea religiei, e chiar de menționat că din anul următor descoperirii „manei” de către Codrington, Max Müller o și introduce în problematica prelegerilor sale de la Universitatea din Oxford (Max Müller, *Lectures on the Origin on Growth of Religion*, Oxford, 1878).

După Max Müller „mana” era echivalentă cu infinitul.

Un cunoscut antropolog social englez, R. R. Marett, creatorul teoriei „animatismului” a gândit că „mana” constituie o bază pentru a-și argumenta o fază „preanimistă” pentru religie (R. R. Marett, *Preanimistic Religion, Folklore*). Prin acest concept el considera că s-a găsit temeiul pentru combaterea teoriei „animismului” (*Primitive Culture*, 1871), a conaționalului său Edward Burnett Tylor.

De altfel, și alt mare antropolog social englez, W. H. R. Rivers, de orientare psihologistă, socotea că „mana” ar constitui baza pentru o fază preanimistă a religiei⁹.

„MANA” (MANNA), AS IT APPEARS IN THE TRADITIONAL MAN'S THOUGHT AND SPEECH BEFORE AND AFTER CO-OPERATIVIZATION AND INDUSTRIALIZATION (I)

(RESEARCHES OF SOCIAL AND CULTURAL ANTHROPOLOGY IN THE BERIVOEȘTI
PILOT-STATION)

The authors studied in the Berivoești (Argeș) pilot-station the problems of *magic, religion, scientific knowledge* and *philosophy* of the human group in a village community—socially and historically developed from a very ancient peasant community. Out of the material collected, the

⁷ H. R. Codrington, op. cit., p. 119, apud Mircea Eliade, *Traité d'histoire des religions*, Paris, Payot, 1968, p. 30.

⁸ Paul Mercier, *Histoire de l'anthropologie*, Paris, FUF, 1966, p. 125.

⁹ W. H. R. Rivers, *The Concept of Soul-Substance in New Guinea and Melanesia in Psychology and Ethnology*, 1926, p. 114 și urm.

“mana” concept is exposed which is present under this very (“Melanesian”) denomination in the speech of the studied collectivity members. The inhabitants of the eight villages belonging to the Berivoești (Argeș dpt.) community — representing the continuous experiment of the first permanent ground laboratory of social and cultural anthropology in Romania — are expressing the “mana” notion in the following phrases: “mană de sus” (manna from above), “mană cerească” (heavenly manna), “mana vacilor” (cows’ manna), “mana cîmpurilor, livezilor, holdelor” (manna of the fields, orchards, cornfields); follow formulations where words deriving from “mană” are to be found, e.g.: “an mănos” (fruitful year), “viță mănătă” (blighted vine), “recoltă care se mănează” (blighting crop); this notion is thus used to designate *good*, as well as *bad* actions of this „mystical power”.

This study is actually a contribution to traditional man’s knowledge under his various thinking and behavioral directions. Following cooperativization, industrialization and social structure changes, and through raising the inhabitants’ intellectual level, through lengthening the instruction period and intensifying the cultural-educative activity by mass-media actions, people scientifically interpret some of the effects attributed by the past to this *hypothetical power* — “mana”.

An approach of an already “classical” subject of social-and-cultural-anthropology researches is thus concerned with, naturally joining the study of some actual themes of the “industrial man” since the problems of the *social man*, of the *cultural man* are raising to *all the historical steps of human society development*.

Centrul de cercetări antropologice București.

ILSE SCHWIDETZKY, *Das Menschenbild der Biologie*, ed. a 2-a, Gustav Fischer, Stuttgart, 1971, 226 pagini, 83 figuri, preț 38 M.

Această carte, semnată de unul din antropologii cei mai reprezentativi ai școlii germane moderne de antropologie (Ilse Schwidetzky este profesor la facultatea de biologie din Mainz, director al Institutului de antropologie din același oraș și redactor șef al revistei de circulație largă „HOMO”) și, în general ai antropologiei contemporane, reprezintă un manual care se adresează atât studenților cit și elevilor din clasele superioare de liceu și, în general, publicului intelectual. În ea sînt prezentate în mod foarte concentrat, dar totodată foarte explicit, toate datele și problemele puse de antropologia biologică actuală. Ar fi însă cu totul greșit dacă am considera că autorul se limitează numai la problematica biologică a omului: aspectele sale biologice se împletesc aici mereu cu aspectele sale de ordin social.

Distribuția capitolului este următoarea: Poziția omului în natură; Natura ereditară a omului; Mediul omului; Creșterea și constituția: Originea omului; Rasele și sistemele rasiale; Evoluția; Dinamica socială a populațiilor; Cultura, ca expresie a naturii umane. O literatură selectivă, urmată de un index al autorilor și apoi un index al noțiunilor completează această lucrare.

Problemele prezentate cu multă claritate și într-un stil agreabil, pot fi urmărite ușor, deoarece autorul cărții știe să scoată în relief ceea ce este esențial, fără a neglija detaliile importante, dar totodată fără a îngreui textul cu un balast de date de ordin minor.

Olga Necrasov

VENERANDO CORRENTI: *L'accrescimento da 6 a 20 anni nella popolazione palermitana. Supplemento al volume LV della Rivista di Antropologia*, Roma, 1969, 210 pagini și 26 tablouri în afară de text, rezumat în limba engleză.

Profesorul Venerando Correnti, actualmente Director al Institutului de Antropologie „Giuseppe Sergi” de la Universitatea din Roma (și totodată Rectorul Institutului de Educație fizică din același oraș) este unul din exponenții cei mai reprezentativi ai școlii romane de antropologie, fondată de Giuseppe Sergi și dezvoltată de Sergio Sergi.

Lucrarea de față a fost realizată în perioada cînd V. Correnti era profesor de Antropologie la Universitatea din Palermo. Ea se referă la studiul creșterii copiilor și adolescenților (6–20

de ani), atît de sex masculin (1 364 subiecți), cît și a celor de sex feminin (926 de subiecți) originari din Palermo și împrejurimi.

Cercetările realizate sînt din cele mai aprofundate: au fost luate 65 de dimensiuni cefalo-faciiale și corporale, au fost calculați 52 de indici, s-au făcut observații privind 10 caractere morfologice, precum și observații privind erupția dentară. În plus au fost realizate radiografiile ale minii și ale carpului la 320 de subiecți în diferite vîrste; au fost făcute observații reflectometrice asupra pigmentației pielii la loturi de băieți în vîrstă de 11—17 ani și la loturi de fete, în vîrstă de 11—14 ani.

Toate datele au fost prelucrate statistic, rezultatele obținute fiind prezentate în tabele (19 tabele în text și 26 tabele în afară de text) și în 81 grafice. De asemenea, dimensiunile și proporțiile corporale ale subiecților cercetați la diferite vîrste au fost ilustrate prin fotografii standardizate.

Prin bogăția datelor, prin caracterul lor multilateral, prin prelucrarea lor meticuloasă, prin bogata ilustrare cu tabele, grafice, fotografii și radiografii, lucrarea ocupă un loc deosebit în literatura științifică privitoare la creșterea copiilor din Italia și, în general, în literatura mondială consacrată acestei probleme. Ea reprezintă un bogat material de referință, care va servi și în viitor acelor cercetători care vor voi să studieze fenomenele de microevoluție în populația respectivă.

Olga Necrasov

G. OLIVIER (sub direcția lui G. OLIVIER), *Anthropologie des méfis franco-vietnamiens*, Publication de la Société d'Anthropologie de Paris, 1967, Masson, Paris, 114 pagini, 33 figuri, 3 tablouri, preț 21 ff.

Această monografie realizată sub direcția și totodată cu contribuția personală a lui Georges Olivier (profesor de Antropologie la Facultatea de Științe din Paris) este de fapt o operă colectivă a colaboratorilor Laboratorului de Antropologie al Sorbonei și a Laboratorului de Anatomie antropologică al Facultății de Medicină din Paris, precum și a unor colaboratori externi. Îi enumerăm pe toți în ordine alfabetică: Carbonnel, Chabeuf, Coblentz, Heintz (Petit-Maire), Hiernaux, Ignazi, Laffont, Moulec, Olivier, Verly. Așa cum se arată în prefață, la întregă operă au mai colaborat și patru tehnicieni, dintre care doi (Clavel și Philippo) au recoltat documentele, unul (Tissier) a realizat aproape toate calculele și unul (Saussé) a precizat starea civilă a celor examinați, făcînd cercetări în diverse arhive.

Monografia studiază două categorii de mefiși de generația 1^a (F₁) între europoizi și mongo-loizi și între mongo-loizi și negroizi. Materialul de studiu este compus din 204 băieți și 126 de fete, mefiși franco-vietnamieni și 48 de băieți și 52 de fete, mefiși afro-asiatici. Prin faptul că seriile de studiu sînt formate din copii, autorii au trebuit, prin studii comparative asupra unor copii francezi, vietnamezi și senegalezi, să-și precizeze în prealabil care au putut fi caracterele celor trei grupe de părinți, atunci cînd aceștia erau copii.

Lucrarea este formată din patru capitole.

Primul se ocupă de unele caractere descriptive: plica mongoloidă, forma părului și pigmentația acestuia, pigmentația ochilor, pigmentația pielii (cu ajutorul unei scări cromatice și cu ajutorul reflectometriei). Studiul acestor caractere a permis autorului să emită unele ipo-

teze asupra modalităților lor de transmitere și să constate existența unei legături genetice între populația mongoloidă și factorii pigmentari, ceea ce explică unele reveniri aparente la tipul parental, în cazul metișilor dintre europoizi și mongoloizi.

Al doilea capitol este consacrat studiului creșterii la metiși. Se constată că ea se desfășoară în ansamblul ei, într-un mod intermediar față de cele două populații parentale. Se constată de asemenea un anumit grup de vigoare a metișilor (heterozis).

Al treilea capitol privește grupele sanguine ale metișilor (sistemul O A B, MN, Kell și Duffy, Rh), precum și grupele de proteine serice (haptoglobine, transferine, Gm). Analizele făcute au permis să se pună în evidență faptul că unele mame, socotite drept a fi integral vietnameze, erau în realitate și ele metise.

Al patrulea capitol prezintă un studiu al dermatoglifelor digito-palmare. Concluziile de ordin genetic care se desprind sînt următoarele : nu există dominanță a buclor digitale ; orientarea ulnară a desenelor digitale este dominantă față de cea radială ; terminarea liniilor palmare A, C, D, pare a se transmite în mod intermediar, forma joasă a liniei B pare a fi dominantă etc.

Cercetarea metișilor a constituit totdeauna unul din procedeele de predilecție pentru studiul problemelor de genetică. Prin importanța rezultatelor obținute, această lucrare asupra metișilor franco-vietnamieni, realizată de cercetătorii din școala pariziană de Antropologie, se înscrie printre cele mai importante apărute în acest domeniu, putînd fi așezată alături de studiile devenite clasice asupra bastarziilor Rehoboți sau asupra metișilor din insula Pitcairn.

Olga Necrasov

HANS THOMAE, *Vita humana*, Athenaeum, Frankfurt/Main — Bonn, 1969, 282 p.

Această lucrare a unui distins psiholog german are drept subtitlu *Contribuții la o antropologie genetică*. Eforturile autorului se înscriu în principal pe două linii : a) încercarea de a convinge că psihologia de interes major este o psihologie „antropologică”, o psihologie care să acorde importanța cuvenită *problematicii* sufletești, specific umană ; b) tentativa de a demonstra că, dintre toate științele despre om, psihologia (înțeleasă în sensul de mai sus) este cea mai „aptă” de a grupa în jurul ei datele celorlalte discipline. Titlul volumului este semnificativ. Subiectul exprimă preocuparea de predilecție a lui H. Thomae, aceea de a urmări omul în *dezvoltarea* sa ontogenetică și biografică. De fapt volumul adună la un loc un număr de 16 studii cu relativă autonomie, în majoritate avînd interes teoretic și metodologic. Printre ultimele, cităm studiile privind valoarea modelelor dezvoltării umane, organizarea cercetărilor longitudinale, modalitățile optime de aplicare a metodei biografice etc. Nu lipsesc nici unele cercetări de tip anchetă, cum este cea referitoare la răsunetul frustrațiunii orale asupra personalității — în care se încearcă confruntarea cu un material faptic bogat, original, a unei importante teze psihanalitice clasice.

Este natural ca H. Thomae să acorde multe pagini *problematicii* specifice diferitelor etape de dezvoltare și diferitelor vârste ale omului. Dacă în ceea ce privește psihologia copilăriei și a adolescenței rezultatele se adaugă la o avalanșă de alte rezultate din bibliografia de specialitate, merită să fie subliniată atenția pe care o acordă așa-zisei vârste de maturitate. Adultul pare să constituie un obiectiv relativ neglijat al studiilor de psihologie ; oricît de paradoxal ar suna afirmația noastră, el este insuficient investigat și în ansamblul studiilor de antropologie. Mai explicit : se trece încă prea ușor peste faptul că intervalul de la încheierea creșterii și maturității sexuale, pînă la începutul bătrîneții este el însuși alcătuit din *faze* despărțite prin perioade de

criză și de restructurare, se desfășoară conform cu o anumită bioritmă și se „concretizează” în tipuri adaptative constituționale (și de personalitate) diferite. Cu alte cuvinte, H. Thomae aduce date și ridică probleme de resortul unei discipline pe care am putea-o numi „adulologie”, disciplină a cărei importanță teoretică și practică ni se pare cel puțin egală cu cea a gerontologiei.

Bogată în sugestii și în informații științifice bine documentate, cartea prof. H. Thomae poate fi utilă atât specialistului în antropobiologie, cât și antropologului social-cultural, indiferent de măsura în care acceptă sau nu părerile autorului.

Victor Săhleanu

I. P. Informația c. 2260

ERATĂ

<u>Pag.</u>	<u>rîndul</u>	<u>în loc de:</u>	<u>se va citi:</u>
100	3 de sus	(13 %)	(9 %)
„	„ „ „	(64)	(4 %)

Studii și cercetări de antropologie, t. 8, nr. 1/1971

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

- Sub îngrijirea acad. ȘT.- M. MILCU și HORIA DUMITRESCU, *Cercetări antropologice în Ținutul Pădurenilor*, satul Bătrîna, 1961, 408, p. + 17 pl., 52,50 lei.
- C. MAXIMILIAN în colaborare cu V. V. CARAMELEA, P. FIRU și ADINA NEGREA-GHERGA, *Sărata Monteoru. Studiu antropologic*, 1962, 219 p. + 3 pl., 23,10 lei.
- ȘT.-M. MILCU și H. DUMITRESCU, *Atlasul antropologie al Olteniei*, 1968, 275 p., 6 pl., legat anvelopă, 36 lei.
- MARIA CRISTESCU, *Aspecte ale ereșterii și dezvoltării adolescenților din Republica Socialistă România*, 1969, 285 p., legat, 16,50 lei.

St. cerc. antropol., tomul 8, nr. 1, București, 1971

I. P. - c. 2260

48 881

Lei 35. —